

Tutkijat kertovat - kymmenen esseetä akateemisesta työstä



Keijo Räsänen (toim.)



Tutkijat kertovat -
kymmenen esseetä
akateemisesta työstä

Keijo Räsänen (toim.)

Aalto-yliopiston julkaisusarja
KAUPPA + TALOUS 9/2011

© Keijo Räsänen

ISBN 978-952-60-4218-3 (pdf)
ISBN 978-952-60-4217-6 (printed)
ISSN-L 1799-4799
ISSN 1799-4802 (pdf)
ISSN 1799-4799 (printed)

Aalto Print
Helsinki 2011

Tutkijat kertovat - kymmenen esseetä akateemisesta työstä

Esipuhe	ii
I Akateeminen työ - käsityöläinen etsii kohtuullisuutta ja tasapainoa	1
<i>Sara Lindström: Nappisuoritus - mitä opittavaa minulla tutkijana on käsityöläisyydestäni?</i>	2
<i>Jouni K. Juntunen: Kohtuullistamisen mahdollisuudesta</i>	17
<i>Eeva Houtbeckers: Tasapainoilua Sue Ellenin vai omalla äänellä: nuoren tutkijan neljä skenaariota akateemisesta menestyksestä</i>	31
<i>Hanna Päiviö: Tutkijan työ - lumoa, sinnittelyä vai etsimistä</i>	43
II Tutkijuus - taidetta ja anarkiaa siivillä	60
<i>Carol Kiriakos: Kaikilla aisteilla: tutkijan muotokuva</i>	61
<i>Marja Turunen: Mahdollisuuksia kestävään tutkimukseen</i>	75
<i>Janne M. Korhonen: Kuinka tehdä kauppatieteellisesti hyödytöntä tutkimusta (ilman, että rahoitus katkeaa)?</i>	90
III Kirjoittaminen - rohkeaa toisin tekemistä ja maailmanparannusta	105
<i>Sari Toijonen-Kunnari: Rohkenenko kirjoittaa kummiyritystoiminnan käynnistämisestä?</i>	106
<i>Anneli Pulkkis: Toisin kirjoittamisen vaikeus - toimintatutkimusraportin rakennetta etsimässä</i>	122
<i>Sari Sarlio-Siintola: Akateeminen kirjoittaminen ja maailmanparannus</i>	132

Esipuhe

Keijo Räsänen

Tämän kirjan esseissä tutkijat ja opettajat kertovat työstään ja itsestään. Esseekokoelma syntyi kevätkaudella 2011, kun kirjoittajat osallistuivat Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa ”kurssiin” Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä. Kolmatta kertaa toteutetun tapahtuman tarkoituksena oli toimia sekä tutkija-opettajien keskustelufoorumina että tukea osallistujien ammatillisia identiteetti projekteja (ks. Räsänen 2009, Räsänen & Korpiaho 2011). Edellisten kurssien esseet löytyvät kirjoista *Tutkija kirjoittaa* (Räsänen 2009) ja *Joko tunnet tämän tutkijan* (Räsänen 2010). Koska usea kollega todistettavasti luki edellisten kirjojen esseitä, päädyimme julkaisemaan myös nämä esseet. Julkaiseminen kertoo samalla siitä, että kurssilla emme pelkästään reflektoineet akateemista työtä, vaan myös teimme sitä.

Kukin kirjoittaja sai valita aiheensa itse, mutta kurssin vetäjänä toivoin jokaisen kirjoittavan itselleen tärkeästä aiheesta. Näin myös tapahtui, joten esseet kertovat näiden ihmisten toiveista ja huolista akateemisen työn äärellä. Pääosin kirjoittajien oppiala on Organisaatiot ja johtaminen, mutta mukana on myös kaksi Työpsykologian jatko-opiskelijaa ja yksi Systemaattisen teologian jatko-opiskelija sekä yksi jo muulla alalla väitellyt.

Kirjoittajien ikä vaihtelee noin 25 ja 60 välillä, ja usealla kirjoittajista on aiempaa kokemusta myös muusta kuin yliopistotyöstä.

Jotta lukijan olisi helpompi löytää itselleen mielenkiintoisinta luettavaa, esseet on ryhmitelty kolmen teeman alle.

Neljä ensimmäistä esseetä käsittelee lähinnä kirjoittajien omaa suhdetta akateemiseen työhön. *Sara Lindström* vertaa tutkijan työtä käsityöhön, ja toivoo voivansa olla tutkijana yhtä luova, rohkea ja systemaattinen kuin käsitöissään. *Jouni K. Juntunen* siirtyi sapattivuoden jälkeen muista töistä tutkijan työhön ja pohtii sitä, voiko akateemista työtä kohtuullistaa. *Eeva Houtbeckers* tutkailee suhdettaan menestykseen ja esittää siitä itselleen sopivan tulkinnan. Korkeakoulututkija *Hanna Päiviö* hahmottaa kolme erilaista tarinaa tutkijan työstä, ja sanoo yrittävänsä elää niistä sitä kolmatta: etsimistarinaa. Ehkäpä nämä kaikki neljä kirjoittajaa kertovat omasta etsinnästään ja hakevat samalla tapaa suhtautua työnsä ulkoisiin edellytyksiin.

Kolme seuraavaa esseetä käsittelee tutkijuutta. *Carol Kiriakos* suhteuttaa tutkijan taiteilijaan. Hän kuvaa väitöskirjan tekemistä Firenzessä ja toivoo voivansa olla tutkija kaikilla aisteilla. *Marja Turunen* ilmaisee tutkijan herkkyyttä ja potentiaalia perhosen kehitysvaiheiden avulla. *Janne M. Korhonen* esittää anarkistisen manifestin ja perustelee omaa tapaansa tehdä hyödytöntä tutkimusta. Näiden esseiden jälkeen tuntuu hasulta kuulla puhetta siitä standardioliosta, joka täyttää

jatkokoulutusohjelmien valinta- ja suorituskriteerit. Ihmisil-tähän nämä kirjoittajat kuulostavat.

Loput kolme esseetä käsittelee kirjoittamista. *Sari Toijonen-Kunnari* kertoo siitä, kuinka hän rakensi uudenlaisen opinto-kokonaisuuden ammattikorkeakouluunsa. Hän rohkenee kir-joittaa hankkeen epätäydellisyydestä ja kokee tämän tärkeäksi sekä oman ammatillisen kehityksensä että ko. toiminnan kehit-tämisen kannalta. *Anneli Pulkkis* on harjoittanut jo pitkään toimintatutkimusta ja hänen esseensä keskittyy siihen, mil-lainen rakenne toimintatutkimuksesta kertovassa raportissa voisi ja tulisi olla. Lopuksi *Sari Sarlio-Siintola* reflektoi sitä, kuinka erilaiset tutkimustyön yhteydessä tehdyt tekstit ovat palvelleet hänen pyrkimyksiään parantaa maailmaa. Yhdessä nämä kolme esseetä kattavat melkoisen kirjon sekä tilanteita, joissa tutkijat kirjoittavat, että tekstilajeja (genre), joita he tule-vat tuottaneeksi. Perusoperaationa kirjoittaminen kuuluu mo-niin akateemisiin käytänteisiin, joten ei ihme, että kirjoit-tamistaidon opettelussa riittää haastetta meille kaikille.

Tämä esseekokoelma on kolmas sarjassaan. Tämän sarjan toimittajana olen oikeastaan aika ammattiyylpeä siitä, millaisia esseitä akateemisen työn kurssin osallistujat ovat tehneet. Nämä ihmiset pystyvät kertomaan koskettavia ja keskenään erilaisia tarinoita akateemisesta työstä, kunhan vain saavat tilaisuuden kirjoittaa omista lähtökohdistaan käsin. Vaikka aka-teemisen työn kurssilla tarkoituksellisesti irrottaudutaan akateemisten julkaisuforumien ja huippujohtoyliopisto-retoriikan pakkopaidoista, on tällaisten esseiden kirjoittaminen

vaatinut kirjoittajilta rohkeutta, rehellisyyttä, taitoa ja uskoa akateemisen työn mielekkyyteen. Onneksi niitä löytyy, kaikesta huolimatta!

Viitteet:

Räsänen, K. (2009) Understanding academic work as practical activity - and preparing (business-school) academics for praxis? *International Journal for Academic Development* 14:3, 185-195.

Räsänen K., toim. (2009) *Tutkija kirjoittaa - esseitä kirjoittamisesta ja kirjoittajista akateemisessa työssä*. Helsinki: HSE Julkaisuja B-104. E-kirja: <http://hsepubl.lib.hse.fi/pdf/hseother/b104.pdf>

Räsänen, K., toim. (2010) *Joko tunnet tämän tutkijan? Esseitä akateemisesta työstä*. Helsinki: Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu, Sarja B:116. E-kirja:

<http://hsepubl.lib.hse.fi/pdf/hseother/b116.pdf>

Räsänen, K. & Korpiaho, K. (2011) Supporting doctoral students in their professional identity projects. *Studies in Continuing Education* 33:1, 19-31.

**Akateeminen työ -
käsityöläinen etsii kohtuullisuutta ja tasapainoa**



Nappisuoritus - mitä opittavaa minulla tutkijana on käsityöläisyydestäni?

Sara Lindström

Johdanto

Käsillä tekeminen on tärkeä osa minua. Omaan vahvan käsityötaustan, en tosin ammatillisesti, vaan innokkaana harrastajana. Toisin kuin tutkimustyö, joka on minulle uusi aluevaltaus, on käsillä tekeminen ollut minulle luontevaa ja innostavaa toimintaa lapsesta saakka.

Työskentelen toista vuotta projektitutkijana, ja akateeminen työelämä on vasta raottanut minulle oviaan. Työni alkutaipaleella olen uteliaasti ja myös ihmetellen tutustunut käytänteisiin, joilla akateemista työtä tehdään. Lyhyiden työsuhteiden aikana olen lukenut ja kirjoittanut paljon, mutta myös nuuskinut ilmapiiriä Aalto-yliopiston kauppa-korkeakoulussa ja muutamassa tieteellisessä konferenssissa. Tarkastelunäkökulmani akateemisen kentän käytänteisiin on siis tutkijanoviisin.

Tutkijan arki muistuttaa käsityötä erilaisten aineistojen parissa, vaikka yhteyttä voikin ensisilmäyksellä olla vaikea tunnistaa. Molemmissa on omat koulukuntansa, oli kyse

sitten neulomistekniikoista tai tutkimusotteista. Molemmissa on myös guruja, alansa menestyneitä. Molempia leimaavat uusilla vaikutteilla ja taidoilla kikkailu. Itse olen havainnut ja kokenut hyödylliseksi käsityöläisajatteluun nojautumisen tieteellisissä kirjoitustöissä. Neuletyön valmistaminen on omalla kohdallani kuin artikkelikäsi-kirjoituksen muokkaamista: suunnittelen, aloitan, puran, aloitan uudelleen alusta, teen koko ajan muutoksia ja pohdin työni tavoitetta, joskus valmistuvaa työtä. Etenen askel kerrallaan, kunnes työn valmistuttua haluan jakaa sen maailman kanssa ja koen siitä ylpeyttä tai ainakin jonkinasteista tyydytystä.

Perinteisen näkemyksen mukaan tutkimus on vakavaa ja vaikeaa uurastusta. Carol Kiriakos (2011) on tässä samassa esseekokoelmassa pohtinut oman työnsä kokonaisvaltaisuutta ja verrannut sitä taiteilijan tapaan työskennellä. Hänen esseessään stereotyyppisiä käsityksiä vakavasta tutkijuudesta esitetään laajemmin. Itsekin huomaan kallistuvani usein näiden käsitysten suuntaan sen sijaan, että ottaisin oppia käsityöläisyydestäni; tekeminen voisi olla luovaa leikkiä eri materiaaleilla ja tekniikoilla.

Pohtiessani omaa tutkijuuttani huomaan, että se innostus ja palo, joka minussa on käsityöläisenä, on paljon hatarammalla tasolla tutkimustyössäni. Ehkä kyse on yksinkertaisesti siitä, että toinen on harrastus ja toisesta saan elantoni, jolloin ne automaattisesti jakautuvat mielessäni iloiseen ja vakavaan. Vai voinko oikeasti oppia tutkijana jotain siitä

ilosta ja rohkeudesta, jota koen käsityöharrastajana? Haluan esittää saman kysymyksen myös toisinpäin: mikä akateemisen työn ympäristössä ja omissa käsityksissäni akateemisesta työstä ehkäisee tämän ilon, rohkeuden ja luovuuden syntymistä?

Molemmissa tekemisen muodoissa, tutkimus- ja käsityössä, oma persoonani on vahvasti pelissä mukana. Työskentely on molemmissa hyvin itsenäistä, mutta sekä työn touhussa että sen hedelmiä tarkastellessa voin kokea olevani yhteydessä muihin alani ihmisiin etenkin yhteisten käytänteiden kautta. Miten nämä kaksi tekemisen muotoa ovat suhteessa toisiinsa? Uskon, että tieteellisen työn käytänteiden tarkastelu käsityökokemuksiini tukeutuen opettaa minulle jotain omasta tavastani työskennellä ja auttaa minua ymmärtämään luovuuden rakentumista.

Tämän esseen punaisena lankana on käsityöläisyys, minua lapsesta asti kannatellut ja ohjannut tapa toimia ja työskennellä. Käsittelen esseessäni eri näkökulmia luovuudesta tutkimustyössä ja tutkijuudesta käsityöläisammattina peilaen niitä omiin kokemuksiini.

Käsityön ja akateemisen työn suhde käytänteiden tasolla

Työn käytänteet eli erilaiset tavat toimia akateemisen työn kentällä muodostavat luontevan kehyksen pohdinnoilleni. Tarkastelemani käytänteet kertovat luovuudesta ja rohkeudesta aineiston ja tiedon keruussa (Mills 1959), eri mene-

telmien hyödyntämisestä (Denzin & Lincoln, 2005; Gallos, 1996), akateemisen työn ilmapiiristä (Wolcott, 1995) ja yhteisöjen rakentumisesta (Lenoir, 2006; Gallos, 1996).

Arkisto lähtökohtana

Säilytän lankoja ja muita käsityötarvikkeitani lipastossa, josta voin noukkia haluamani materiaalin juuri sen hetkiseen työhön. Materiaalipankin lisäksi lipasto on inspiraationlähde. Lankoja ihailaan ja hypistellään. Kuidun koskettaminen antaa ajatuksia siitä, mihin se taipuisi. Pelkkä lipasto ei kuitenkaan riitä. Kuriton varastoni on levinnyt myös laatikoihin, kaappeihin ja kasoiksi pöydille. Välillä, usein keväisin, käyn järjestelmällisesti ainakin osan langoistani läpi ja jaan ne materiaalin ja paksuuden mukaisiin pusseihin. Vanhojakaan lankoja ei kannata hävittää, mistä minulla on konkreettisenä todisteena viimeksi valmistamani sisänilkkurit, joihin upposi äitini 70-luvulta säästämä kamppalanka. Varastossani on muutakin kuin lankaa: lehdistä repäistyjä ohjeita täynnä muistiinpanoja, mieheni mukaan täynnä salakirjoitusta, sekä työkaluja kuten puikkoja, koukkuja, nappeja ja nauhoja. Viime vuosina varastoni on suureksi osaksi sähköistynyt. Runsaasti ohjeita, inspiroivia kuvia ja ideoita on käsityöläisten verkkoyhteisössä, omaan profiiliini tallennettuna.

Klassikkososiologi C. Wright Mills ehdotti jo vuosikymmeniä sitten mielikuvitusta tutkijan tärkeimmäksi ominaisuudeksi. Tätä mielikuvitusta ruokkii käsityöläis-

mäinen työtapa ja erityisenä työvälineenä arkisto¹ eli runsas kokoelma tutkimusaluetta koskevaa materiaalia. Arkiston kerääminen ja ylläpitäminen ovat luovan tutkimusotteen ja työskentelyn edellytys, sillä kasvava tieto- ja idea-arkisto mahdollistaa mielikuvitukselliset yhdistelmät ja odottamattomat näkökulmat. Toinen arkiston kasaamisen seuraus on parhaimmillaan se, että mahdollisuudet tuleville projekteille kasvavat, mikä taas kuljettaa tutkimusta eteenpäin (Mills, 1959).

Oma tutkijanarkistoni on hyvällä mallilla kasvamassa ja kehittymässä. On tuskin yllättävää, että tiedonsirpaleiden edes jollain tasolla järjestelmällinen säilyttäminen tuottaa hankaluuksia. Tutkimusaiheeseeni liittyvät artikkelit, lehti-uutiset ja muistiinpanot pyörivät useimmiten iloisessa sekamelskassa työpöydälläni, kunnes innostuksenpuuskassa jaottelen ja talletan niitä kansioihin. Myös koneiden kovalevyille ja työnantajan verkkoasemalle on tallentunut paljon materiaalia sekavista asiakirjoista verkosta kopioituihin keskusteluihin. Millsin ehdottama luovuuden maaperä vaatii aikamoista itsekuria ja järjestelmällisyyttä ollakseen käyttökelpoinen.

Aloittaessani työt entisessä Helsingin kauppakorkeakoulussa olin järkyttynyt tutkijoille tarjottujen arkistointimahdollisuuksien puutteellisuudesta. Sähköisestä arkistointijärjestelmästä ei ollut puhettakaan, ja huomasin kollegoiden

¹ Suomenoksessa (1990) Karisto, Konttinen, Takala ja Uusitalo käyttävät Millsin alkuperäisestä *file*-sanasta käsitettä muistiinpanokokoelma. Kokemukseni mukaan kuitenkin arkisto kuvaa tämän kokoelman monipuolisuutta paremmin.

keksineen omia virityksiä ja tallentavan aineistoa omille erillisille kovalevyille yhteisen tietoverkon rajojen tultua nopeasti vastaan. Pitkän ajan kuluessa kerätty materiaali on akateemisessa työssä lähes korvaamatonta, minkä vuosi kummastelen jatkuvasti, miksei yliopisto ota aineistojen säilyttämistä vakavasti.

Leikkisät menetelmät

Toinen näkökulma luovuuden syntyyn ja ylläpitoon akateemisessa työssä puhuu ilon ja leikkisyyden lisäämisen puolesta. Työskentelytapojen ja tutkimusaiheen valinta voi parhaimmillaan olla itsenäistä ja vapauttavaa. Varsinkin aloittelevan tutkijan kannattaa välttää liian tarkkaa ennalta määrittelyä; yllätykset ja suunnanmuutokset tutkimuksessa kuuluvat asiaan ja ovat luovuuden ylläpidon kannalta tervetulleita (Gallos, 1996). Ennakkoluulottomaan ja leikkisään otteeseen kannustaa myös tutkijuuden näkeminen *bricoleur*-tyyppisenä toimintana. Ranskankielinen termi tarkoittaa henkilöä, joka työstää uutta rakennelmaa tai luomusta käytettävissä olevista materiaaleista ja perinteisistä konventioista välittämättä (Denzin & Lincoln, 2005).

Tekniikoilla leikkimisen hallitsen hyvin käsityöpuolella. Erilaiset menetelmät tuovat vaihtelua tekemiseeni ja myös täydentävät ja rikastuttavat lopputuloksia. Villatyön saatan vaikka huovuttaa, uudistaa kirjomalla tai ommella erimalliseksi. Uuden ennakkoluuloton kokeilu johtaa parhaimmillaan mielenkiintoisempiin valmiisiin töihin ja on ennen

kaikkea hauskaa. Olen huomannut poikkeavien ratkaisujen johtavan siihen, että haen ja pohdin niitä yhä enemmän hahmottaessani uusia töitä. Voisinko toimia yhtä rohkealla tavalla myös tutkijana? Gallosin (1996) mukaan omaperäinen, rohkea tutkimusote ja sujuva kirjoitustaito ovat kovan työn tulosta. Tutkijanuransa alussa hän pääsi tarkkailemaan kokeneen kollegan päivittäisiä rutiineja ja näki periksiantamattomuuden lisäksi kurinalaisuutta ja kovaa työtä, ennen kaikkea sisäisen sitoutuneisuuden säännölliseen kirjoittamiseen. Käsiyöläisenä voin nojata yli kahden vuosikymmenen kokemukseen, jonka aikana olen tehnyt lukemattomia toistoja, harjoitellut yksityiskohtia ja oppinut joko toisilta, ohjeista tai viimeistään kantapäähän kautta. Taitoni ovat rutiinin, periksiantamattomuuden ja omaan oppimiseen uskon tulosta.

Tutkimusmenetelmien ja tieteellisen kirjoittamisen tyylien suhteen olen tähän mennessä ollut melko konservatiivinen. Tunnistan itsessäni kuitenkin kekseliäisyyden ja luovuuden kaipuun myös tutkijana. En tahdo lukkiutua tietyn menetelmän taituriksi, vaan kehittää niitä rinnakkain ja rohkealla otteella. Tulevaisuudentavoitteeni onkin uskaltaa hellittää konventionaalista otetta ja luottaa enemmän omaan tyyliini tehdä tutkimusta ja kehittää käyttämiäni menetelmiä. Käsiyöläisyys minussa suorastaan vaatii sitä.

Gallos (1996) näkee työstä innostumisen edellytyksenä sen, että keskittyy itse matkaan ja näkee sen jopa päämäärää tärkeämpänä. Tunnistan tämän ajatuksen todella vahvasti

itsessäni käsityöläisenä. Tekemisen ilo on vahvasti läsnä. Joskus työn valmistuminen jopa hieman harmittaa, sillä sen tekeminen on ollut niin nautittavaa ja innostavaa. Tutkijana keskeneräisten käsikirjoitusten keskellä kyseinen ilo on useimmiten kaukana. Eri versioiden pyörittäminen ei ainaakaan tähän mennessä ole vetänyt vertoja sille tunteelle, kun voin huokaista "valmis" ja lähettää teokseni eteenpäin, joko arvioitsijoille tai kollegoille luettavaksi. Tekstin tuottaminen on todella päämäärätietoista, mikä voi selittää peräänkuuluttamani ilon ja luovuuden puutteen (ks. Salo & Heikkinen, 2010). Oppimisen ilon ohjenuoran sisäistämisen tekee entistä vaikeammaksi asemani projektitutkijana, jossa hankkeen onnistuminen mitataan ennen kaikkea hyväksytyjen julkaisujen määrässä.

Työn, talouden ja yhteiskunnan muutoksia analysoineen Richard Sennettin (2008) mukaan päämäärien korostaminen työskentelytapojen kustannuksella voidaan nähdä jopa uhkana hyvän työn tekemiselle. Hänen luonnehdintansa käsityöläisyydestä (*craftmanship*) pyrkimyksenä tehdä asioita hyvin ja taidokkaasti ja nähdä arvoa tekemisessä itsessään, muistuttaa edellä mainittua Gallostin tapaa lisätä työn iloa. Käsityöläinen saa työnteosta tyydytystä, hän saattaa uppoutua siihen ja tuntee siitä ylpeyttä. Työskentelyllä on oma arvonsa, jota esimerkiksi tuotteiden kysyntä tai muun tyyppinen markkinaehtoisuus ei määritä. Sennett (2008) toteaaakin käsityöläisyyden olevan vastavoima niille anomian eli normittomuuden ja yhteisöllisen tyhjyyden

tunteille, joita moderni kapitalistinen yhteiskunta meissä aiheuttaa.

Kritiikin ilmapiiri

Käsityöharrastajana kohtaan sekä ihailua että satunnaisia ymmärtämättömiä päänpyöryksiä. Kotioloissa mieheni viittaa alkemiaan, kun eri materiaalit muodostuvat omaksi kokonaisuudekseen puikkojen, koukkujen ja käsieni kautta. Ilmapiiri käsitöideni ympärillä on kannustava, ja koen myös kuuluvani yhteisöön, johon voin nojata kaivatessani tukea.

Palautteen saaminen aloittelevana tutkijana on ollut hämmentävä kokemus. On täytynyt omaksua uusi näkökulma kirjoitustöiden ja esitysten palautteen konstruktiiiviseen luonteeseen, jossa keskitytään etsimään heikkouksia. On helppo kuvitella olevansa epäkelpo, kun työtä tehdään negatiivisen kautta. Epäselviin ajatusrakennelmiin ja tutkimusongelmiin tuleekin puuttua, mutta rankan palautekulttuurin omaksuminen on vaatinut aikaa ja paksunnan nahan kasvattamista. Tieteen ankaraa ja vaativaa mainetta ja tutkijoiden luomaa arvostelukulttuuria sietää pölyttää ja kannustusta aitoa yritystä kohtaan lisätä. Wolcott (1995) vertaa aloittelevaa tutkijaa tilkkupeitteen ompelijaan, joka aluksi ompelee liian pitkiä pistoja, mutta harjaantuu lopulta, ympäristön rohkaisemana, mestariksi. Allekirjoitan tässä kohtaa myös Salon ja Heikkisen (2010) mietteet hitaasta tieteestä, jossa uudet näkökulmat avautuvat sivupoluilla ja virheiden tekeminen ja niistä oppiminen saattaa johtaa

syvempään ymmärrykseen ja vaikuttavampaan tutkimukseen kuin virtaviivainen ja ongelmaton tutkimusprosessi.

Kriittisen ilmapiirin lisäksi olen saanut totuttautua kirjoituslukkoihin ja kielteisiin vastauksiin tutkijan pelikentältä, vertaisarvioituista journaaleista. Oma selviytymiskeinoani kirjoittamisen jumiutuessa ja uskonpuutteen iskiessä voi pitää suoraan verrannollisena käsityökäyttämiseeni. Keskenräisiä, samaan aikaan työn alla olevia projekteja on useampia, aivan kuin artikkelikäsitelmiksi. Puutumisen tai ärsyyntymisen tunteen voin välttää siirtymällä työläästä pitsikuvioista vaikka perussukkien kutomiseen tai hankalasta kappaleesta lähdeluettelon stilisointiin. Myös ”aivot narikkaan”-projektit kyllästyttävät aikanaan, jolloin siirryn johonkin enemmän ponnistuksia vaativaan. Samoin kirjoittaessa vaihdan helposta työvaiheesta tai käsitelmäkäsittelystä hankalaan kyllästyessäni yksityiskohtien viilaamiseen.

Toinen taktiikkani kirjoitusumpikujassa on hetkellisesti kieltää kaikki tulosvaatimukset. Päätän, ettei tässä mitään julkaisua olla tekemässä, kunhan vaan kirjoittelen mitä mieleeni pölähtää, harjoittelen ja huvitan itseäni. Hetkellinen itesuggestio odotuksista luopumisen muodossa vapauttaa ja sallii minun poiketa sivuraiteille, joilta ennemmin tai myöhemmin ajaudun takaisin artikkelikäsitelmäkäsittelystä pariin, parhaassa tapauksessa uudella näkökulmalla varustettuna.

Yhteisön merkitys

Yhtenä ilon ylläpitämisen ja kehittämisen lähtökohtana Gallos (1996) patistaa tutkijoita säännöllisesti ruokkimaan omaa tutkijuuttaan parhaaksi katsomallaan tavalla. Minun tulisi pohtia ja tavoitella sitä, mikä virkistää ja innostaa minua sekä akateemisen työn kentällä että sen ulkopuolella. Kyse voi olla rohkeudesta valita esimerkiksi fyysinen ja sosiaalinen ympäristöni. Jos haaveilen käsityöläisasenteeni sovittamisesta tutkijan rooliini, on työskentelytilalla ja ihmisten kohtaamisilla huikea merkitys. Kannan käsitöitä mukanani bussissa ja ystävien luona, en ole sidottu aikaan enkä paikkaan luodessani. Tutkijana olen rauhaton ja vaihtelunhaluinen; hiljaisesta työhuoneesta karkaan usein kirjastolle, kotiin tai kahvilaan jatkamaan lukemista ja pohdintoja. Onneksi yliopistomaailma myös tukee tätä vapautta ja työajan käytön seuranta on tähän mennessä ollut lähinnä nimellistä. Valitettavasti nykyisessä työssäni valtion sektoritutkimuslaitoksella niinkin arkinen asia kuin kellokortin leimaaminen hävittää helposti edellä mainitun vapauden tunteen.

Sosiaalisen ympäristöni rakentuminen tutkijana on ollut alkuun melko sidottua. Kun käsityöläisenä olen osa vuosien ja ystävyiden yhteen hitsaamaa Martta-porukkaa ja dynaamisista verkkoyhteisöä, ovat tutkijakontaktini joko tutkimushankkeiden tai Aalto-yliopiston hallinnollisten raamien sisältä. Samankaltaisten pulmien kanssa painivien kollegojen löytäminen on tähän mennessä ollut harvinaista.

Aikaisemmin peräänkuuluttamani kannustava ilmapiiri voisi lähentää akateemisen työn tekijöitä.

Mielenkiintoisen esimerkin tutkimusyhteisön kehittämisestä tarjoaa Lenoir (2006), joka analysoi Pierre Bourdieun 1960-luvulla synnyttämää kollektiivisen tutkimuksen keskusta. Bourdieun näkemyksen mukaan tieteellisen työn tulisi perustua yhteistyölle, jossa keskustelujen ja työvaiheiden avoimuuden ja jakamisen kautta rakennetaan uutta tapaa tehdä sosiologista tutkimusta. Potentiaali kannustavan ilmapiirin synnylle on Bourdieun tiimityömallissa suuri, vaikka näen sen kehittymiselle myös esteitä. Läheinen työskentely tutkimuksen eri vaiheissa voi nopeasti lipsahtaa kannustuksesta vaativuuden ja valvonnan kulttuuriksi. Bourdieun porukka oli niin tuottavaa ja aktiivista tieteen eri kentillä, ja henkilöt tiimissä vaihtuivat niin tiuhaan, että epäilen loppuun palamisen olleen tuttu ilmiö *Centre de sociologie européenne*ssä.

Omalla kohdallani tehokkuus on vahvasti hyvinvoinnin sivutuote. Ilman riittävää ajanviettoa arvostamieni asioiden, kuten käsitöiden ja perheen parissa en saisi aikaan puoltakaan siitä mitä nyt. Tutkijanakaan en suostu vaihtamaan tasapainoista elämää liian vahvaan kontrolliin ja itselleni kohtuuttomiin vaatimuksiin etsiessäni kannustavaa ilmapiiriä. Käsiyöympäristössäni minun ei onneksi tarvitse enää etsiä, vaan voin hakea sieltä itseäni tukevan tutkimusyhteisön mallia.

Viimeistely ja loppupistot

Tässä esseessä olen käynyt läpi eri näkökulmia rohkeuden, ilon ja luovuuden edellytyksiin ja kasvattamiseen tutkijan työssä peilaten niitä kokemuksiini käsityöharrastajana. Tavoitteeni on ollut pohtia sitä, mitä opittavaa minulla tutkijana voisi olla käsityöläisyydestäni, lähinnä työn käytänteiden tarkastelun kautta. Kirjoitusrupeaman aikana olen oppinut ainakin sen, että omaan tapaansa toimia kannattaa luottaa. Tutkijana kasvamisessa voin hyvillä mielin nojata käsitöiden parissa omaksumaani ennakkoluulottomuuteen ja sinnikkyyteen.

Kokemusteni perusteella rohkeus ja luovuus ominaisuuksina sekä ilo tunteena ovat vahvassa yhteydessä ja tukevat toisiaan. Samoin kuin käsitöissä, tekemisen ilo tutkimustyössä kasvaa työmenetelmillä ja materiaaleilla leikkimisen kautta ja arvostamalla itse prosessia, lopputulokseen keskittymisen sijaan. Käsityöt myös puhuvat kannustavan ja rohkean tekemällä oppii -ilmapiirin puolesta. Harhaaskelten kautta voi oikeassa ympäristössä syntyä jotain uutta ja kiinnostavampaa kuin alkuasetelmat antoivat olettaa.

Monipuolinen arkisto on yhtä olennainen inspiraation lähde niin tutkijalle kuin käsityöläisellekin. Aineistot ovat myös edellytys uusien näkökulmien synnylle ja tiedon kartuttamiselle. Materiaalien yhteydet ja niiden arvo eivät heti aukea, mutta niiden kokoaminen avaa mahdollisuuden

yhteyksien havaitsemiselle. Näen käsityöläisyyden kykynä sekä kokonaisuuksien hallintaan että pitkäjänteiseen työhön. Käsityöläisenä hallitsen tietyn alan tai menetelmän niin hyvin, että osaan valmistaa jotain uutta alusta loppuun. Sama periaate kantaa minua myös halussani kehittyä tutkijana.

Lopuksi käsityökokemukseni myös opettavat minua olemaan rohkea ja luottamaan omaan tyyliini. Tutkijana minun kannattaa tehdä rohkeita valintoja työskentelytavoissani ja hakea minua tukevaa ja kannustavaa yhteisöä. Käsitöiden tekemisestä en koskaan tule luopumaan. Sen lisäksi että nautin niiden teosta, niiden parissa saamani opit saavat jatkaa ohjenuoranani myös tutkijana.

Lähteet

- Denzin, N. & Lincoln, Y. (2005) Introduction. Teoksessa: N. Denzin & Y. Lincoln (toim.) *The SAGE Handbook of Qualitative Research*. Newbury Park, CA: Sage, 1-32.
- Gallos, J. (1996) On Becoming a Scholar: One Woman's Journey. Teoksessa: P. Frost & S. Taylor (toim.) *Rhythms of academic life*. Thousand Oakes, CA: Sage, 11-18.
- Kiriakos, C. (2011) Kaikilla aisteilla: tutkijan muotokuva. Teoksessa: K. Räsänen (toim.) *Tutkijat kertovat*. Helsinki: Aalto-yliopisto, Kokoomateoksia , 61-74.
- Lenoir, R. (2006) Pierre Bourdieu and the Collective Individual. *Theory, Culture & Society* 26:6, 25-43.

Mills, C. W. (1959) *The sociological imagination*. New York: Oxford University Press.

Mills, C. W. (1990) *Sosiologinen mielikuvoitus*. Helsinki: Yliopistopaino.

Salo, P. & Heikkinen, H. (2010) Slow Science: vaihtoehto yliopiston macdonaldi-soitumiselle. *Tieteessä tapahtuu* 28:6, 28-31.

Sennett, R. (2008) *The Craftsman*. London: Allen Lane.

Wolcott, H. (1995) *The Art of Fieldwork*. Walnut Creek, CA: AltaMira.

Kohtuullistamisen mahdollisuudesta

Jouni K. Juntunen

Johdanto

Vuoden joutilaisuus on kokemus, joka jokaisen aikuisen pitäisi saada kokea ennen eläkeikää, terveenä, hyvinvoivana ja omaehtoisesti ilman pakkoa. Minulle sapattivapaa tarjosi mahdollisuuden ajatella rauhassa, toteuttaa unelmia ja nähdä vähän maailmaakin lentokenttien, hotellien ja neuvotteluhuoneiden ulkopuolella. Kuuden kuukauden kohdalla aloin vähitellen ymmärtää, miten tärkeä osa elämää työ on. Tämän jälkeen vähitellen on karttunut myös ymmärrys siitä, millainen *ihmisen kokoinen työ* voisi olla. Se on johtanut lopulta muutoksiin hyvin lineaarisella työuralla. Kiinnostuin kohtuullistamisesta (downshifting), enkä näytä olevan yksin.

Itse asiassa hyvin useat meistä säätäisivät mielellään työtahtia alaspäin ja pitäisivät kohtuullisempaa työmäärä elämänlaatua nostavana tekijänä. Ihmisten elämäntapaa luotaavissa trendiaineistoissa on jo pitkään näkynyt toive hitaammasta elämästä, jossa työn ja kulutuksen määrä ja suhde asettuisivat kohtuulliselle tasolle (Leivo 2009, 2). Kohtuullistamisessa on kyse siitä, että pyritään saattamaan elämän tärkeitä arvoja, kuten terveys ja läheiset ihmissuhteet, tasapainoon työelämän

vaatimusten kanssa. Kilpailu työyhteisössä on kuitenkin usein niin kova, että kohtuullistaminen ei ole helppoa.

Tyypillisiä kohtuullistamisen muotoja ovat työtuntien vähentäminen, ylitöistä kieltäytyminen, osa-aikaisuus, vuorotteluvapaat tai osa-aikainen eläke (Leivo 2009, 5). Keskityn tässä esseessä akateemiseen työhön ja kohtuullistamiseen, jossa työtunteja vähennetään tai työtä tehdään osa-aikaisesti. Koen kiinnostavaksi pohtia tekemisen mallia, jossa työyhteisö on joustava ja sallii monenlaiset tavat tehdä työtä. Aika usein saattaa tuntua, että vaihtoehto on joko täydellinen työajan myyminen tai täydellinen poistuminen yhteisöstä. Jälkimmäinen vaihtoehto oman joutilaisuusajanjakson pohjalta ei kuulosta järkevältä vaihtoehdolta.

Tarkoitukseni on raapaista pintaa kohtuullistamisesta, mutta ennen kaikkea pohtia miltä tilanne yliopistossa näyttää väitöskirjatyöläisestä, joka haluaisi tehdä työtä ilman perinteistä täysipäiväistä työtä, mutta on täysin epäonnistunut kohtuullistamisen tavoitteessa. Mistä epäonnistumisen tunne johtuu ja mitkä ovat ne omat tekemisen rutiinit ja perinteet, sisäiset pelot ja ulkopuoliset voimat, jotka saivat minut epäonnistumaan?

Tämä esseen tapahtumapaikka on yliopisto. Toisaalta esille tuomani tekemisen reunaehdot kuitenkin pitävät hyvin laajasti paikkansa monessa muussakin työyhteisöissä. Mutta pystyisikö yliopisto olemaan uudenlainen työyhteisö ja näyttämään mallia siitä, mitä tulevaisuuden työ voisi olla?

Suorittamisen perinne

Koen kulkeneeni polkua, jolle luterilainen työorientoitunut kasvatus, arvomaailma ja yhteiskunta minua ystävällisesti ovat auttaneet. Tämä järjestelmä on ollut hyvin tehokas pitämään ajatukset tiiviisti työn tekemisessä ja puskenut minua - suorittamaan. Oman työn tekemisen tapa ja juuret ovat jossain todella kaukana. Lapsuuden kesissä, kun purin nauvoja vanhoista, käytöstä poistetuista lehmiaidoista tai keräsin tappeja heinäpellolla. Kesissä, jolloin koulusta oli lomaa, mutta olemisessa ei joutilaisuutta. Niinikään pohja on rakennettu siinä opiskelu ja työrupeamain ketjussa, mikä pitää sisällään tauottoman siirtymän lukiosta, armeijaan, kolmeksi vuodeksi yliopistoon ja sieltä työelämään joustavasti yhdistelemään opintojen rippeitä ja matkapuhelimien suunnittelua.

Kymmenen vuoden katkeamattoman työrupeaman jälkeen minua alkoi kiinnostaa hieman pidempi vapaa normaalista suorittamisesta. Kun sitten aloitin sapattivuoden, minulla ei ollut tietoa mihin se johtaa. Ajatus oli tehdä maailman- ympärysmatka ja palata normaalisti virkistyneenä töihin. Niin palasinkin. Tuliaisina tuli ympäristöherätyksen lisäksi muuttunut käsitys työn merkityksestä.

Kohtuullistaen kohti hidasta tiedettä

Antti Kasvio pohtii kirjassa Kaikki irti arjesta työn muutosta ekologisesti kestävämmäksi. Useimmat työkäiset käyttävät

edelleen työhön huomattavan osuuden aktiivisesta valveillaoloajasta. Tekniikan kehitys ja toimintatapojen uudistuminen ovat lisänneet tuottavuutta ja palkansaajien ansioita, jotka käytetään lisääntyvään kulutukseen (Kasvio 2011, 221). Näin ollen kääntäen väitän, että kohtuullistettu työ johtaa pienempiin käytettäviin henkilökohtaisiin tuloihin ja vääjäämättä vähenevään kulutukseen. Vapaaehtoinen vaihtokauppa täysipäiväisestä työstä lisääntyneeseen vapaa-aikaan, kuten lyhyempään työviikkoon, edesauttaa siirtymään ekologisempaan elämäntapaan. Vapaa-ajan lisääminen ja kiireen vähentäminen mahdollistaa erilaisen elämäntyylin, jossa esimerkiksi liikutaan hitaammin, tehdään enemmän käsin ja viljellään omaan käyttöön.

Kohtuullistamisessa oleellista ovat myös vaikutukset työn tuotoksiin. Luovuus tarvitsee rennon, kiireettömän, leppoisän olotilan. Lopputulos on todennäköisesti määrällisesti vähemmän, mutta laadullisesti parempaa. Monipuolinen elämä, jossa on riittävästi joustoja, mahdollistaa laajan kokemuspohjan ja antaa tilaa ajatella rauhassa. Nimenomaan sapattivuonna sain elämäni parhaat ideat. Maisemat vaihtuivat, luin enemmän kuin aikoihin ja kirjoitin ylös parhaita paloja. Ulkopuoliset odotukset oli minimoitu, mutta oma sisäinen palo maksimoitu. Parhaassa tapauksessa tekijälle ja tekemiselle annetaan tilaa kehittyä itsenäiseksi artesaaniksi, todelliseksi mestariksi, jonka kädenjälki ja oma tyyli ovat tunnistettavissa.

Akateemisista tuotoksista ei ole pulaa, mutta harvemmin tapaa välittelua laadukkaan tutkimustiedon ylitarjonnasta. Akatee-

misen työympäristön tulisi olla sellainen, jossa tekijällä on mahdollisuus rakentaa realistista ammattiylpeyttä. Haen tässä tekemisen mallia, johon kuuluu tutkimus toisinaan hitaana, välillä kiivaanakin, mutta jossa tutkimuksen tekeminen on ennen kaikkea tasapainossa muun elämän kanssa. Toisaalta ymmärrettävää on, että tutkimukselta viety aika saattaa hidastaa myös tutkimuksen valmistumista. Lähestyn slowliikettä (esimerkiksi slow food), joka on myös synnyttänyt ajatuksen hitaasta tieteestä, slow science (Salo & Heikkinen 2010, 29). Tiede on hidasta ja vakaata tekemistä ja siltä ei pitäisi odottaa nopeita ratkaisuja. Allevan (2006, 271) mukaan hitaan tieteen ideaali on perinteinen tieteen tekemisen ihanne, jossa tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset muotoillaan huolella kirjallisuuteen ja aiempaan tutkimukseen vankasti tukeutuen. Hidas tiede on kiireetöntä ja nautinnollista maailmassa olemista ja sen kohtaamista.

Minulle hidas tiede merkitsee autonomisuutta. Se on tekemisen tapa, jossa tekijällä on mahdollisimman suuri valta omaan ajankäyttöön ja kalenteriin. Hitaus on vaurautta. Läpi juostu elämä on köyhä. Jos olemme kansakuntana vauraampia kuin koskaan aiemmin, tämä vauraus tulisi näkyä myös vapautena tehdä toisin, hitaammin, huolella ja paremmin.

Virallista, epävirallista ja päänsisäistä

”Downshifting ja väitöskirja eivät sovi samaan lauseeseen”

Riika-Leena Juntunen, rakas vaimoni

Huomaan, että nykyistä tekemistäni ohjaavat viralliset, epäviralliset ja myös ennen kaikkea itse määrittämäni säännöt, ohjeet ja tavoitteet. Kun irtisanouduin edellisestä työpaikasta ja päätin aloittaa väitöskirjan tekemisen, ajatukseni oli, että matkalla olost nauttiminen on tärkeintä. Perille pääseminenkin oli mielessä, mutta oleellisempaa olisi, että matkasta tulee miellyttävä. Tavoitteena oli hyvä elämä, jossa opinnot ja itsensä toteuttaminen muilla elämän osa-alueilla on tasapainossa. Nyt huomaan, että lopputulos on ollut hyvin päinvastainen.

Aloitin neljä kuukautta sitten työskentelyn tutkimusprojektissa, ja ensimmäiset kuukaudet ovat olleet erittäin hyödyllisiä. Olen oppinut tutkimuksen teosta, olen saanut tutkimusta eteenpäin kokeneen ryhmän avustuksella ja Tohtorikoulutuskeskuksen asettamien tavoitteiden näkökulmasta työni on edennyt oikein mallikkaasti. Mutta itse tunnen, että kohtuullistamistavoitteissa en ole edistynyt. Aikaisemmin tein harvoin töitä viikonloppuna, mutta nyt se on ainakin tohtorikoulutukseen kuuluvien pakollisten kurssien muodossa muodostunut jokaviikkoiseksi rutiiniksi.

Riittämättömyys on hyvin keskeinen tekemistäni leimaava tunne, ja se ohjaa yhä kauemmaksi tasapainon tavoitteesta. Jostakin syystä harvoin laittaessani tietokoneen kiinni totean, että tälle päivälle, tai tälle viikolle olen parhaani tehnyt ja voin keskittää ajatukseni johonkin aivan muuhun. Olen tuonut riittämättömyyden tunteen mukaan väitöskirjatyöhön. Aikaisemmissa tehtävissä viimeisinä vuosina tunne kumpusi mielenkiinnosta, joka oli toisaalla, eli opinnoissa. Koin että

täydellinen omistautuminen tehtäviin ei onnistunut. Nyt tunne on sama, mutta syynä on noviisiasema akatemiassa ja tarve edetä edes kisälliksi. Riittämättömyyden tunteeseen yhdistyy ajan puutteen tunne, ja se on hyvin jokapäiväistä. Tutkijan kirjassa Eeva Peltonen pistää merkille tutkijoiden alituisen ajanpuutteesta ja kiireestä puhumisen ja pohtii sen alkaneen vuosituhannen taitteen tienoilla. 2000-luvun edetessä tutkijoiden ajanpuutteeseen liittyvät viittaukset käyvät aina vain hätkähdyttävimmiksi. Esimerkiksi kirjoja luetaan harvoin kokonaan, vaan vain siltä osin, mitä voi omassa tutkimuksessa tai luennolla hyödyntää (Peltonen 2008, 283). Tutkijoille on muodostunut lukemisen tyyli, joka on nopean yleisselailun, eräänlaisen näytemenetelmän ja kohdistetun suppean syventymisen yhdistelmä.

Kohtuullistaminen siis kohdallani epäonnistui, mutta ehkäpä kyseessä on sittenkin vain väliaikainen tila. Toisaalta mietin, onko kohtuullistaminen yleensäkin mahdollista akatemisessa yhteisössä tai ainakaan minun kohdallani. Tunnistan, että elämänlaatuni on parantunut monin tavoin johtuen muuttuneista työn sisällöistä ja tekemisen käytännöistä. Teen töitä aiheen parissa, joka aidosti kiinnostaa minua. Minun ei tarvitse istua turhissa palaverieissa, enkä hukkaa aikaani telekonferensseissa. Ennen kaikkea kukaan ei täytä sähköistä kalenteriani menemisillä, jotka hyvin vähän minua kiinnostavat tai muutenkaan edistävät henkilökohtaisia, ryhmän tai instituution tavoitteita.

"Tohtoritutkinnon suorittamisen tavoiteaika on neljä vuotta. Neljä vuotta on realistinen tavoiteaika monografia- tai esseemuotoista väitöskirjaa tekeville, mutta artikkelimuotoisen väitöskirjan tekeminen saattaa viedä pidempään." (Opiskelu tohtoriohjelmassa, Aalto-yliopiston verkkosivut)

Aalto yliopiston jatko-opiskelijalle on tehty selväksi viralliset aikataulutavoitteet. Todelliset opiskeluajat ovat usein paljon pidempiä kuin Tohtorikoulutuskeskuksen tahdittama yliopiston tavoite. Opiskeluaikaa pidentävät jatko-opintojen yhteydessä tehdyt työt ja henkilökohtaiset syyt, kuten perheen perustaminen. Elämä ei ole juoksu, jonka voi ennalta suunnitella. Jos elämän pystyy suunnitelman mukaan elämään, se on elämättä jäänyt elämä. Millainen on silloin ensimmäisen tutkimussuunnitelman mukainen, neljän vuoden aikana kasattu väitöskirja?

"Tohtoriopintojen etenemistä seurataan vuosittain. Opiskelija, joka ei kohtuullisesti etene opinnoissaan, voidaan sulkea tohtoriohjelmasta ja siirtää täydennysopiskelijaksi, ellei opintojen viivästykselle ole hyväksyttävää syytä." (Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun jatko-opiskelijan opinto-opas 2010-2011)

Tohtorikoulutuskeskus seuraa opintojen etenemistä. Kun vallankäytön välineet ovat rajalliset, on kuitenkin kehitetty menetelmä, jossa jatko-opiskelijat edes pystytään kategorisoimaan menestyksen mukaan. Olet todellinen jatko-opiskelija tai olet täydennysopiskelija. Kummassa kategoriassa viipyilevää tutkimusta tekevä, kohtuullistamiseen pyrkivä jatko-

opiskelija mahtaakaan sijaita? Kun apurahojen määrä on rajallinen, jaetaanko raha viipyilevää tutkimusta tekeväälle vai alle neljän vuoden tähtäävälle? Esimerkiksi yksi suurimmista suomalaisista tutkimusapurahaa jakavista säätiöistä, Koneen säätiö, selkeästi ilmoittaa että apurahat ovat täysipäiväiseen työskentelyyn. Professorit joutuvat laittamaan suositeltavat tärkeysjärjestykseen antaessaan suosituksia useammalle opiskelijalle samassa haussa. Kohtuullistaneen opiskelijan paikan listassa voi vain arvata.

Epäviralliset käytävä- tai kahvipöytäkeskustelut ovat ainakin yhtä tärkeitä mielikuvia muokkaavia tekijöitä kuin verkkosivut tai oppaat. Kauppakorkeakoulun käytävillä sanojen "A-journaali", "tenure track" ja "managerialismi" ilmenemisfrekvenssit ovat kohonneet Aalto-yliopiston myötä. Epävarmuus tulevasta ja ilmeinen muutospaine huolettavat työyhteisössä. Yhteisö on kuitenkin selvinnyt ilman jatkuvia organisaatiomuutoksia tai irtisanomisia, mikä varsinkin liike-elämästä tullee on positiivinen muutos ja merkki vakaasta perustasta, jonka varaan voi rakentaa tulevaisuutta. Vaikka yliopiston tavoitteenasetanta ei toistaiseksi ole ollut kristallinkirkas ja henkilökohtaisella tasolla tarkkaan määritelty, tunnistan sen vaikuttaneen kiristävästi tekemisen ilmapiiriin.

Huippuyliopistodiskurssi on vaikutuksiltaan epäsuora, kun ajattelen omaa tekemistäni ja identiteettiäni tällä hetkellä ennen kaikkea jatko-opiskelijana enkä yliopiston epävarmaan urapolkuun tähtäävänä työntekijänä. En halua olla kohtuullistamisajatuksineni kohtuuttomana riippana ryhmässä. Hyväk-

sytyksi tuleminen on minulle selvästi tärkeää, joten oletan että tekemisen mallini ei voisi poiketa olennaisesti muista. Tämän lisäksi olen aina kokenut, että rahallisen korvauksen eteen täytyy työskennellä niin, että palkan maksaja kokee saavan satsauksilleen vastinetta. Mielenkiinnolla olen pannut merkille, että rahallisen korvauksen määrä ei määrittele kohdallani työhön käytettyä aikaa tai sitoutumisen astetta. Myyn aikaani ja työitäni aikaisempaan verrattuna alihintaan, mutta työskentelen enemmän, koska olen motivoitunut ja lupautunut työskentelemään.

”Sapattivapaat: Aalto-yliopiston rehtori on tehnyt päätöksen Tenure track-urajärjestelmän sapattivapaiden periaatteista. Sapattivapaat on tarkoitettu tarjoamaan nykyisille pysyville professoreille akateemisista velvollisuuksista vapaata aikaa tutkimukselle ja muulle ammatilliselle kehitykselle. Vapaata voi anoa pidettäväksi 6 kuukautta jokaista yliopiston professuurissa työskenneltyä vuotta kohti.” (Aallon HR-sähköposti henkilökunnalle)

Vaatimukset eivät ainakaan vähene yliopistouran edetessä. Kuvaavaa on kuinka Aalto yliopisto tarjoaa professorien kohdalla kuuden vuoden välein mahdollisuutta keskittyä esimerkiksi tutkimukseen, jota ei lueta akateemiseksi velvollisuudeksi. Lähtökohtaisesti professorin työ on niin kiireinen, täysipäiväinen, ettei edes tutkimus mahdu riittävällä tavalla siihen mukaan. Yliopiston johdon ymmärrys professorien työmäärästä on varmasti todenmukainen. Miksi jokapäiväistä tekemisen malli ei pyritä korjaamaan ja tuomaan lisää joustoja, vaan tutkimusta varten tarjotaan erillinen sapattivapaaratkaisu?

Onneksi erilaisia tekemisen malleja kuitenkin näkyy lähipiirissä kokeneiden tutkijoiden kohdalla.

Toivon kipinä

Akateeminen yhteisö on heterogeeninen. Tutkija-opettaja-yhdistelmän rinnalle kauppakorkeakoulussa on tullut kirjo ammatillisia identiteettejä, joissa yhdistellään monipuolisesti aktiivisuutta eri yhteiskunnan osa-alueilla liike-elämässä, järjestöissä tai muualla yhteiskunnassa. Aktiivisuus akatemian ulkopuolella nähdään useimmiten suositeltavana. Ehkäpä puutarhuri-akateemikko tai perinnerakentaja-akateemikko on hyväksyttäviiä yhdistelmiä – ainakin post doc -vaiheessa.

Suomalaisesta akateemisesta yhteisöstä on mahdollista aika ajoin paeta vieraampaan kulttuuriin ja toiseen akateemiseen yhteisöön, ja näin muuttaa tekemisen ympäristöä. Timo Airaksinen toteaa, että ”ulkomailla on kivaa, siellä saa rauhassa tehdä mitä haluaa ja tutustua kollegoihin” (Kivipelto 2011, D1). Omat kokemukset ulkomaan komennuksesta ovat samansuuntaisia. Ulkomailla voi paeta pääkonttorin tunkkaista byrokraattista ilmapiiriä ja suuressakin yrityksessä päästää sisäisen yrittäjän irti. Ulkomailla vieraassa kulttuurissa olet aina omituinen olio, ja se sallitaan tulijalle paremmin kuin kotiyhteisössä. Olen aina arvostanut korkealle sisäisen liikkuvuuden helppouden työyhteisössä. Jos se on mahdollista akateemisessa yhteisössä ja vieläpä niin, että se mahdollistaa ainakin ajoittain kohtuullistetun tekemisen, alan selkeästi nähdä uusia mahdollisuuksia.

Todennäköisesti kuitenkin aliarvioin mahdollisuudet tehdä persoonallisia valintoja. Epävarmuus tulee siitä, ettei ymmärrä täysin millaisessa yhteisössä on. Akateemisen yhteisön rajoja tulee testata. Useimmat akateemiset yhteisöt ovat valmiita kestämään muutaman perinteiden murtajan ja vapaan sielun (Gallos 1996, 17). Jos instituutio ei sitä kestä, se tuskin on minulle sopiva instituutio.

Sitten kun olen tohtori

Olen vähitellen luopumassa ajatuksesta, että muutos, jossa akateeminen työ ja vapaa-aika olisivat tasapainossa, olisi mahdollista väitöskirjan ollessa kesken. Olen vaipumassa perinteeseen sitten kun -ajattelun ansaan. Teoretisoin erilaisesta elämästä, mutta en ole valmis riskeeraamaan mitään tai testaamaan rajoja. Vaikka näyttöä ei ole, tulkitsen, että hitaammalla mallilla ainakin riskeeraa itsensä ulos huippuyliopistoksi itsensä brändänneen instituution luomista urapoluista. Vaikka kiivaasti väitän, että en työskentele tenure trackin kiilto silmissä, näytän kuitenkin työskentelevän niin, että en luo riskejä ovien sulkeutumiseen. "Seuraava apuraha on parasta turvata nopeilla tuloksilla. Entä jos sittenkin tenure track kiinnostaa?" Jatko-opiskelijalle yliopiston tenure track näyttää kilpailulta, jossa paikat jaetaan seuraavalla kaavalla:

$$\frac{\text{julkaisuluettelon pituus} \times \text{julkaisujen keskimääräinen impact factor}}{\text{julkaisuihin käytetty aika}}$$

Viisainta lienee maksimoida osoittaja ja minimoida nimittäjä. Hidas tutkimus vaikuttaa yhtälössä positiivisesti korkeintaan vain impact factorin muodossa.

Kohtuullistetun työn tekemisen edellytys omalla kohdalla näyttäisi olevan akateemisen yhteisön parempi ymmärrys. Sitä kautta lisääntyy rohkeus tehdä omia valintoja ja muodostaa omanlaisia tekemisen tapoja. Aika paljon virallista retoriikkaa, määräyksiä ja ohjeita pystyy sivuuttamaan. Suurin osa kohtuullistamisen esteistä on omaa tulkintaa ja varmaan turhaakin varovaisuutta. Ehkäpä se suurin syy kohtuullistamisen epäonnistumiseen kuitenkin on jossain erottamattoman syvällä itsessä. On niin mukava saada projekti loppuun pian ja tarttua uuteen. Se mitä ympärillä tapahtuu akatemiassa, vahvistaa minun kohdalla vanhaa tekemisen traditiota eikä ainakaan auta tällaista kohtuullistamisesta haaveilevaa löytämään omaa polkuaan.

Lähteet

Alleva, L. (2006) Taking time to savour the rewards of slow science. *Nature* 44:3, 271.

Gallos, J. (1996) On Becoming a Scholar: One Woman's Journey. Teoksessa: P. J. Frost (toim.) *Rhythms of academic life: personal accounts of careers in academia*. Thousand Oaks, CA: Sage, 11-18.

Kasvio, A. (2011) Työ kestäväksi. Teoksessa L. C. Andersson (Ed.) *Kaikki Irti arjesta*. Helsinki: Gaudeamus, 211-225.

Kivipelto, A. (2011) Herkkua on työ - ja tryffelöity oliiviöljy. *Helsingin Sanomat*, 19. 4.

Leivo, T. , toim. (2009) Kohtuullistamisen jäljillä, Helsinki: Sitran raportteja. Online:

<http://www.foresight.fi/wpcontent/uploads/2009/11/Kohtuullistaminen.pdf>. Luettu 11.5.2011.

Peltonen, E. (2008) Hidas Tutkimus. Teoksessa: K. Lempiäinen (toim.) *Tutkijan kirja*. Tampere: Vastapaino, 274-288.

Salo, P., & Heikkinen, H. L. T. (2010) Slow science: vaihtoehto yliopiston macdonaldisoitumiselle? *Tieteessä tapahtuu* 28:6, 28-31.

Tasapainoilua Sue Ellenin vai omalla äänellä: nuoren tutkijan neljä skenaariota akateemisesta menestyksestä

Eeva Houtbeckers

Johdanto

Olen jo pitkään tiennyt, että haluan olla yhtenä toimijana muiden mukana osoittamassa, että nykyinen elämäntapamme on kestämaton ja tarvitsemme muutosta. Ihminen tarvitsee pelastusta itseltään. Minulla ei ole vain aavistustakaan miten se tehdään akateemisena työnä. Vielä suurempaa hämmennystä aiheuttaa ajatus tavoitteideni toteuttamisesta akateemisena työnä *menestyksekkäästi*.

Olen huomannut, että menestys on jotain sellaista, jota yliopistoissa hallinto mielellään määrittelee. Erityisesti tutkimuksen menestys vaikuttaa olevan yliopistojen arvon merkki, ja siksi menestystä säädellään ja kontrolloidaan. Valitettavasti koen, että menestyksen tulkinnat eivät vastaa omia tavoitteitani.

Mitä enemmän akateemista menestystä ajattelen, oivallan vielä etsiväni itselleni merkityksellistä menestyksen tulkintaa. Toisaalta tuntuu, että akateeminen työni nuorena, aloittelevana

tutkijana olisi niin paljon helpompaa, jos haluaisin samankaltaisia asioita kuin yliopiston hallinnon tärkeäksi ilmoittamat asiat, enkä piittäisi omista tuntemuksistani. Kuitenkin haluan määritellä itse mitä menestys akateemisessa työssä minulle merkitsee.

Mutta siitä ei pääse yli eikä ympäri, että akateemisen työn jatkuminen omalla kohdallani edellyttää jonkinasteista akateemista, ulkoapäin määriteltyä menestystä. Ilman jonkinlaista menestystä ei ole akateemista uraa. Toisaalta ilman intohimoa tai omaa ääntä ei ole mitään merkittävää mistä kirjoittaa, ja voisin siinä tapauksessa siirtyä tienaamaan muunlaiseen työhön.

Kokeneempien tutkijoiden mukaan jokaisen on luotava henkilökohtainen tasapaino oman äänensä löytämisen ja akateemisen menestyksen välille. Ne voivat olla ristiriidassa, mutta näin ei aina välttämättä ole. Näin yksinkertaiselta kuulostava asia ei voi olla muuta kuin vaikeaa. Siksi tämä essee on äänenavausharjoitus oman äänen ja menestyksen välisen yhteyden tutkimiselle minun lähtökohdistani. Löydätkö ja säilytänkö oman ääneni määrittelemällä itse akateemisen menestyksen?

Vastatakseni kysymykseeni esittelen lyhyesti muiden ajatuksia akateemisen työn menestyksestä. Niiden innoittamana laadin neljä henkilökohtaista tulevaisuuden skenaariota menestyksestä akateemisessa työssä. Tarkastelen myös lähemmin sitä,

miltä tuntuu oman äänen hetkittäinen löytäminen, ja vastaavasti sen hukkaaminen, akateemisessa työssä.

Menestyksen nuotit ja pahimpia mahdollisia tulevaisuuden skenaarioita

En ole menestyspohdintani kanssa yksin. Moni tutkija on pohtinut akateemisten työntekijöiden suhdetta menestykseen. Archer (2008) on tutkinut nuorten akateemisten käsityksistä menestyksestä Isossa-Britanniassa, jossa tutkijoille on asetettu vaatimuksia julkaisujen määrästä – vähintään neljä julkaisua hyvissä tieteellisissä aikakauslehdissä aina arviointikausittain. Tutkimukseen haastatellut nuoret tutkijat ovat joko väittelyn loppuvaiheessa tai juuri väitelleitä, ja he kokevat vaatimukset kovina. He eivät usko voivansa saavuttaa asetettuja tavoitteita, koska ovat vielä uransa alkuvaiheessa tai tekevät sellaista akateemista työtä, jonka ohessa julkaisemiselle jää vähän aikaa.

Poikkeuksena Archer esittelee yhden haastatellun, joka on saavuttanut julkaisutavoitteet muun akateemisen työn ohessa. Vaikka olettaisi hänen olevan iloinen saavutuksestaan, hän kokee huonommuutta akateemisena tutkijana julkaisustrategiansa takia. Tämä nuori tutkija kykenee julkaisemaan nopeasti, koska ei mielestään lue perusteellisesti muiden työtä, vaan viittaa siihen tekstin tarpeiden mukaan. Siksi hän kyseenalaistaa autenttisuutensa tutkijana.

Archerin (2008) tutkimuksessa nuoret tutkijat tulkitsevat menestykseksi *itsensä toteuttamisen*. Lisäksi he painottavat työtä

prosessina, eikä vain lopputuloksena. Näistä vastauksista Marx olisi hyvin iloinen, ellei jopa yllättynyt, sillä hän ei ole kirjoituksessaan aivan varma, että nuoret tutkijat uskovat hänen analyysiaan akateemisen menestyksen anatomiasta (Marx 1990). Marxin käytännön ohjeiden mukaan menestys on tutkimusprosessin arvostamista, uusien ammatillisten päämäärien jatkuvaa etsimistä sekä sen ymmärrystä, että menestys akateemisella uralla ei ole sama asia kuin menestyksekkäs elämä.

Kokeneiden akateemikkojen elämänohjeet kuulostavat helpolta, vaikka oman äänen löytäminen akateemisessa työssä on vaativa tehtävä. Lisäksi vain parin vuoden tutkimuskokemuksella en pidä helppona sellaisten käytännön ohjeiden noudattamista, jotka on muodostettu vuosien ja vuosikymmenten aikana. Taitaa olla niin, että jokaisen tulee itse tehdä oma työnsä voidakseen toteuttaa itseään ja löytääkseen tai ylläpitääkseen omaa ääntään.

Olen pohtinut pahimpia mahdollisia henkilökohtaisia lopputuloksia sille, jos *en* kuuntele omaa ääntäni ja janoan (vain) ulkoa määriteltyä menestystä tai vaihtoehtoisesti keskityn vain oman äänen kuunteluun ilman ulkoisia edellytyksiä akateemiseen työhön. Näitä skenaarioita on kolme: (1) *Sue Ellen*, (2) *Jos vain olisin yrittänyt* ja (3) *Katkeraan loppuun asti*.

Marx (1990) kuvaa jatko-opintojen ja nuoren akateemisen uran alun aikaista koukuttavaa menestyksen tunnetta, kun oppiminen ja asioiden saavuttaminen on nopeaa. Tämä kehitys vaikuttaa muodostavan lineaariseen, äärettömästi ylöspäin

suuntautuvan suoran. Kohdallani tämä voisi tarkoittaa televisiosarja Dallasin traagisen hahmon mukaan nimettyä *Sue Ellen* -vaihtoehtoa, jossa humallun tästä ylöspäin suuntautuvasta liikkeestä niin, että kuvittelen menestyksen olevan mahdollista aina, yhtä lineaarisesti ja takuuvarmasti.

Marx (1990) kirjoittaa urheilijasta, joka jo toisena vuonna peräkkäin pokatessaan Vuoden paras urheilija -palkintoa toteaa, että edellisen vuoden palkinto jäi koko vuodeksi kaverin auton takaluokkuun. Marxin mukaan ulkoisesta menestyksestä humaltunut ihminen janoaa aina vain suurempia huomionosoituksia eikä tyydy mihinkään saavuttamaansa. Tämä takia *Sue Ellen* -skenaariossa ajan itseni loppuun akateemisessa työssä yrittäessäni saavuttaa aina enemmän ja merkittävämpiä tuloksia - henkilökohtaisen elämäni kustannuksella. Päädyn ennen pitkää avioeroon, lapseni ovat katkeria työnarkomanian riivaamasta äidistä ja päätyvät pahoille teille, minulla on alkoholiongelma ja säälin itsenäni, mitä todennäköisimmin, yksin juhlapyhinä. Ennen henkilökohtaista tragediaa Marxin mukaan koittaa myös uran äkkinäinen tai vähittäinen lineaarisen menestyskehityksen pysähtyminen. Totaalinen katastrofi siis luvassa.

Toisessa, *Jos olisin vain yrittänyt* -vaihtoehdossa, en yritä seurata omaa ääntäni vaan tyydyn muiden asettamiin tavoitteisiin. Asetun mukavalle, pehmeälle paikalle, jossa asemani on ainakin taloudellisesti suojattu. Tämä toimenpide saattaa estää minua tarttumasta Aalto-yliopiston näkökulmasta kiinnostaviin haasteisiin esimerkiksi maineikkaissa ulkomaisissa korkea-

kouluissa. Siksi toimin ehkä Peräjokilaakson korkeakoulun vastuullisen liiketoiminnan lehtorina ja opetan seuraavat 20 vuotta jatkoa taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristö vastuuseen, enkä pyri siirtymään mukavuusalueeni ulkopuolelle. Ehkä sentimentaalisisessa tilassa muistelen nuoruuden huimia tavoitteita, jotka vieläkin tuntuvat houkuttelevilta, mutta joiden toteuttaminen saattaisi vaatia kovia uhrauksia – ainakin tässä vaiheessa turvattua, mutta älyllisesti hieman tylsää uraa. Muistutan ylitsevuotavan itseinhon vallitessa peräjokilaakso- laisille nuorille ja omille lapsilleni heidän olevan naiiveja ja totean, että elämä vielä opettaa. Eikö kannattanutkin ottaa varman päälle ja luopua omasta äänestä?

Kolmannessa *Katkeraan loppuun asti* -skenaariossa kuuntelen oma ääntäni urheana kaikista vastoinkäymisistä huolimatta. Idealistina torjun kaikki sellaiset uraan liittyvät asemat, joissa joutuisin tekemään kompromisseja tavoitteeni suhteen. Toimin vielä hyvässä keski-iässä epävarmoissa työsuhteissa pätkätoitä tehden, kituutellen aina seuraavaan rahoitukseen asti. Olen katkera ja stressaantunut, enkä osaa nauttia elämästä, koska tulevaisuus on aina niin epävarmaa. Perheeni on mahdollisesti mukana kuvioissa, jos olen muistanut, että töitä ei voi tehdä jatkuvasti.

Äänenmuodostus laulussa ja akateemisessa työssä

Marxin (1990) mukaan olennaista on tasapaino. Tarkastellessani kolmea vaihtoehtoa voin todeta, että ne ovat kaikki epätasapainossa. Joko ulkoiset tai sisäiset menestyksen kriteerit

dominoivat toimintaa. Skenaariot ovat myös melko lohduttomia ja niistä puuttuu elämänilo. Niissä oma ääni on joko hukassa tai sen seuraaminen on miltei pakkomielteistä. Mitä minulle tarkoittaa oman äänen mahdollistava menestys akateemisessa työssä? Käytän vertauskuvana harrastukseni, kuorolaulun äänenkäyttöä ja vertaan sitä yhteen akateemisen työn perusoperaatioon, kirjoittamiseen.

Kun laulu kulkee, on äänenmuodostus pakotonta ja keho on rento, mutta samalla voimakas. Ääni ei lähde vain kurkusta tai rintakehästä vaan koko vartalosta, ja parhaimmillaan se resonoi koko kehossa. Ääntä muodostettaessa keho siis tekee työn ja suu vain aukeaa päästääkseen äänen ulos. Hengitys on luontevaa ja se tuntuu koko keskivartalossa aina lantiosta asti.

Gallos (1996) mainitsee kirjoittavansa vain sellaista tekstiä, jota hän pitää tärkeänä. Hänen mukaansa sydämen läsnäolo tekstissä tekee kirjoittamisesta tuotteliasta ja luontevaa. Muu tuntuu raskaalta. Laulussa toimii sama logiikka: Äänenmuodostuksen tulisi tuntua helpolta eikä raskaalta.

Valitettavasti tunnistan raskaan velvollisuuden tunnun eräästä väitöskirjaprosessiini liittyvästä, mahdollisesti julkaistavasta tekstistä, jota olen työstänyt kohta vuoden. Mitä pidemmälle tekstin työstäminen on edennyt, sen raskaammaksi prosessi on muuttunut. Tuntuu, että oma ääni on ollut hukassa useampaan otteeseen. Äänenmuodostus on ollut pakottamista ja hengitys pinnallista. Olen juuri ja juuri saanut uuden version tekstistä kirjoitettua määräaikaan mennessä, ja sivuvaikutuksena kurkku

on kipeä. Kuitenkin tekstiin investoitu aika ja julkaisu-
mahdollisuus ovat sellaisia, että en enää halua luopua sen
kehittelystä. Tämä päätös ”suorittaa teksti” ei silti ole tehnyt
kirjoitusprosessista helpompaa.

Olen todennut prosessin aikana, että omassa kirjoittamisessani
on oltava Gallosin (1996) mainitsema tavalla ”sydän
mukana”. Mikäli teen tekstiä vain velvollisuudesta tai
suorituksen takia, se ei ala sujua, vaan muodostuu energiaa
kuluttavaksi taakaksi. Sitä vastoin minulle tärkeä kirjoitta-
misprosessi tuo energiaa ja auttaa minua oppimaan lisää
aiheesta. Palaset tuntuvat asettuvan paikoilleen ilman, että niitä
tulee vääntää väkivaltaisesti. Esimerkiksi tämän tekstin
laatiminen on tuntunut tasapainoiselta ja voimaannuttavalta.
Ääneni ja hengitykseni ovat kulkeneet hyvin, ja onnistumisen
tunne on levinnyt myös muihin kirjoitustöihin, myös
mainitsemaani väitöskirjan osaan.

Parhaimman itsearvion kirjoittamisestani saan, kun pohdin
olenko tekstistäni ylpeä vai en. Jos häpeilen tekstiä, aistin sen
olevan suoritus, jonka olen tehnyt muiden kuin itselleni tär-
keäksi katsomieni tavoitteiden ehdoilla. En siis ole kuunnellut
omaa ääntäni. Tietysti jokainen teksti voi olla parempi
kieleltään, tiiviimpi tai iskevämpi, mutta nyt en tarkoita kirjoi-
tusvirheitä tai rakennetta, vaan tekstin luonnetta. Millainen
ääni tekstistä välittyy? Tuleeko sen kuuntelemisesta myötä-
häpeän takia kurkku kipeäksi vai onko äänenmuodostus
vaivatonta?

Palatakseni menestykseen, vaikuttaa siltä, että oman äänen löytäminen on sen määrittelyssä hyvin keskeistä. Tasapainoisessa akateemisessa työssä oma ääni on selvillä tai ainakin löytyvässä ja ulkoinen menestys on sellaista, että työn jatkuminen on mahdollista. Miltä tämä paras mahdollinen skenaario näyttää?

Rakkaudesta tutkimukseen -skenaariossa olen palannut hyvillä mielin äitiysvapaalta takaisin väitöskirjan tekemiseen ja osaaikaiseen projektitutkimukseen. Tutkimukseni Suomessa sujuu aika-ajoin paremmin ja toisinaan huonommin, mutta se etenee. Työhuoneessani on edelleen kulunut vanha nojatuoli ja lukulamppu, joiden vaikutuspiirissä vietän ainakin osan viikosta tutkimustyötäni tehden. Suunnittelen tutkijavaihtoa tutkimusaiheeni kannalta kiinnostavaan yhteistyöyliopistoon. Lähemme matkalle koko perhe ja vietämme puoli vuotta erilaisessa ja inspiroivassa ympäristössä.

Palattuamme Suomeen väittely alkaa olla jo lähellä. Väitelyäni työlistyn tutkimuskiinnostukseni kannalta mielekkääseen paikkaan - yliopistoon, ammattikorkeakouluun, tutkimuslaitokseen, julkiselle, kolmannelle tai yksityiselle sektorille - tai ryhdyn akateemiseksi yrittäjäksi. Päivitän ammatillisia tavoitteitani kehitykseni mukaan ja otan lisää vastuuta ajatustyöstä ja työhön liittyvistä projekteista. Kuorolauluharrastukseni on jatkunut menestyksekkäästi ja olen mukana toteuttamassa Bachin pääsiäisen ajan Matteus-passiota.

Fanfaarit menestykselle omalla äänellä

Laulussa äänenmuodostuksen pakottaminen johtaa kurkun kipeytymiseen ja hengästymiseen. Kun yrittää kovasti hengittää syvään ja saada äänen riittämään voimakkaana pitkään, tulee yritettyä liikaa. Pakon sijaan hengitykselle on annettava tilaa kehossa, eikä henkeä tule vetää liian aktiivisesti. Oma ääni kantaa voimakkaana ja pitkään silloin, kun tilan antaminen onnistuu luontevasti ja omaa kehoa kuunnellen.

Gallosin (1996) mukaan meillä on akateemisessa työssä usein enemmän vapauksia ja tilaa kuin ymmärrämme. Siksi hän kehottaa testaamaan saatavilla olevaa tilaa omassa yhteisössä. Mikäli tilaa ei ole, saattaa hänen mukaansa olla aiheellista vaihtaa ympäristöä, sillä oman äänen seuraaminen on yksi hänen keskeisistä neuvoistaan akateemisella uralla. Voimme yllättyä, miten paljon tilaa saamme, jos vain uskallamme koittaa. Voi olla, että kukaan ei edes kiinnitä suurta huomiota rajojen rikkomiseen, vaan ottaa toiminnan vain toisenlaisena tapana tehdä akateemista työtä.

Ymmärrän tilan ottamisen akateemisessa työssä siten, että sisäistämme ja noudatamme helposti muiden asettamia rajoja, vaikka kukaan ei ole aktiivisesti niistä puhunut. Totesimme kollegani kanssa menestyksestä olevan lopulta hyvin vähän kirjallisia suosituksia yliopistossa. Pikemminkin kyse on ilmapiiristä ja rooleja koskevista yleisistä odotuksista.

Säilytänkö tai löydänkö oman ääneni määrittelemällä itse akateemisen menestyksen? Ymmärrän, että minun tulee voida sallia itselleni menestys omien ehtojeni mukaan. Omat ehtoni liittyvät oman äänen löytämiseen ja ylläpitämiseen. Jotta oma ääneni kehittyy ja pysyy voimissaan, minun tulee tehdä sille tilaa pakottamatta, mutta määrätietoisesti. En halua päätyä Sue Elleniksi, katkeraksi kyynikoksi, enkä loppuun palaneeksi marttyyriksi.

Olen yllätynyt siitä, miten paljon akateemisella uralla kyse on tasapainosta eli oman itsensä tuntemisesta, eikä esimerkiksi kirjoitustaktiikoista tai hyvästä vainusta. Tästä kirjoittavat kaikki, Marx (1990), Gallos (1996) ja Archer (2008), kukin tavallaan. Toisaalta tämän ei tulisi olla mikään suuri yllätys, sillä miten ihmisen psyyke kestäisi sellaista toimintaa, joka ei tunnu sopivalta.

Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä -jatko-opintokurssilla on keväällä 2011 todettu, että tasapainon löytäminen eri elementtien välillä ei ole helppoa. Usein tasapainoa ei ole. Mutta siihen pyrkiminen voi olla yhtä tärkeää kuin sen saavuttaminen. Optimistina uskon, että tämä voi olla myös minun kohdallani mahdollista. Kun tasapainon joskus hetkellisesti saavutan, toivon voivani pysähtyä siihen hetkeen, vaikka vain vähäksi aikaa, ja kajauttaa ilmoille fanfaarit omalle menestykselleni.

*Ellet sinä puolusta oikeuttasi olla oma itsesi,
kuka sitä puolustaa? Kenen pitäisi? -David Viscott*

Lähteet

Archer, L. (2008) Younger academics' constructions of authenticity', 'success' and professional identity. *Studies in Higher Education* 33:4, 385-403.

Gallos, J. (1996) On Becoming a Scholar: One Woman's Journey. Käsikirjoitus teokseen: P. Frost & S. Taylor (toim.) *Rhythms of Academic Life*, Newbury Park, CA: Sage, 11-18. <http://www.joangallos.com/wp-content/uploads/2007/08/on-becoming-a-scholar.doc>. Luettu 31.3.2011.

Marx, G. (1990) Reflections on Academic Success and Failure: Making It,

Forsaking It, Reshaping It. Teoksessa: B. Berger (toim.) *Authors of Their Own Lives: Intellectual Autobiographies by Twenty American Sociologists*. Berkley, CA: University of California Press, 260-284.

<http://web.mit.edu/gtmarx/www/success.html>. Luettu 24.3.2011.

Tutkijan työ - lumoa, sinnittelyä vai etsimistä?

Hanna Päiviö

Artikkelissaan 'Yliopiston lumo' Oili-Helena Ylijoki (2009) esittelee kaksi vallitsevaa tarinaa tutkijan työstä. *Lumotarina* kertoo tutkijan työn hyvistä puolista. Se perustuu traditionaaliseen tapaan kuvata yliopistoa ja akateemista työtä, jonka perustana ovat perinteiset akateemiset arvot, kuten vapaus, autonomia, yksilösankaruus, kunnia tiedeyhteisön sisällä sekä humboldilainen opetuksen ja tutkimuksen yhteys (ks. myös Becher 1989, Clark 1986). Lumotarinessa ei näy merkkejä yliopistoihin levittäytyneestä uusliberalistisesta politiikasta tai käynnissä olevista muutoksista. Pikemminkin päinvastoin, tässä tarinassa kiinnitytään sinnikkäästi menneeseen aikaan. Yliopiston lumo ja hyvä akateeminen työ kuvataan samoin kuin ne on ollut tapana aina kuvata.

Kurjistumistarina puolestaan perustuu managerialisoitavassa yliopistossa kamppailevien tutkijoiden selviytymistaistelun eetokseen. Kurjistumistarina on jo lähtökohtaisesti ja suoraan yliopistokriittinen. Sen mukaan yliopistosta on tullut akateemisen kapitalismin läpitunkema yritysyliopisto, jossa tutkimustyön ideaalit on syrjäytetty ja toimintaa ohjaavaksi perusarvoksi on nostettu taloudellinen kasvu ja kilpailukyky (Slaughter & Leslie 1997). Tämän seurauksena omaehtoisen akateemisen

työn tekemisen mahdollisuudet ovat kaventuneet ja tutkijoiden asema on kurjistunut (ks. myös Mäntylä 2007).

Luettuani Ylijoen artikkelin jäin miettimään, miltä oma työni tuntuu ja maistuu näiden kahden tarinan kautta elettyinä ja tarkasteltuna. Onko kumpikaan tarinoista oikeastaan enää kertomisen tai elämisen arvoinen? Miksi minusta tuntuu, ettei kumpikaan tarinoista omalla kohdallani ole toimiva, varsinkin, kun mietin mistä työssäni parhaimmillaan on tai voisi olla kyse? Onko yksilösankaruuteen perustuva lumotarina jo aikansa elänyt, nyky-yliopistossa vailla todellisuuspohjaa oleva nostalgiaan kiinnittyvä yritys haikailla vanhojen hyvien aikojen perään - riippumatta siitä kuinka hyviä vanhat ajat oikeasti olivat? Entä kurjistumistarina sitten? Tarjoaako sekin lopulta vain näkymän omaehtoisen, akateemisen työntekijän ja aktivistin sukupuuttoon kuolemisen?

Mistä akateemisen työn ideaa ja mieltä voisi sitten lähteä jäljittämään, jollei näistä vallitsevista tarinamalleista? Tarkastelen tässä esseessä omaa suhdettani ensin lumotarinaan ja sitten kurjistumistarinaan. Tämän jälkeen esittelen vaihtoehdoisen tavan ymmärtää, mistä omassa työssäni tutkijana voisi olla kyse.

Tutkijan työ - yksilösankaruutta lumotarinessa

Muistan ryhtyneeni jatko-opiskelijaksi ja tutkijaksi nimenomaan lumotarinan viettelemänä. Minulle, kauppatieteiden opintojen kanssa painiskelevalle kylterille, tarina yliopiston

lumosta oli pysytellyt tiukasti piilossa, kunnes pääsin graduvaiheeseen. En tiedä, oliko kyse vain tuurista ja oikeiden ihmisten tapaamisesta oikeaan aikaan, vai siitä, että minulla tosiaan oli lumotarinan päähenkilölle sopiva ”tutkijaluonne” ja ”kutsumus” (Ylijoki 2009). Joka tapauksessa graduprojektin edetessä tunsin lumotarinan vetovoiman ja päätin heittäytyä tämän tarinan vietäväksi.

Lumotarinan mukaisesti ajattelin tuolloin, ettei tutkijuudessa ole kyse vain yhdenlaisesta työstä muiden joukossa, vaan jostain kokonaisvaltaisemmasta ja erityisestä ihmisenä olemisen tavasta, johon pitäisi sitoutua elämän mittaisesti. Eikä vain elämän mittaisesti, sillä kyllähän tutkijuuteen liittyy myös jonkinlainen kuolemattomuuden mahdollisuus tutkijoiden oivallusten ja tekstien jäädessä elämään ja säilyessä sukupolvelta toiselle. Toista tällaista ’työtä’ ei taatusti ole olemasakaan.

Jos jossain, niin juuri yliopistossa tällaisen työn tekemisen ja olemisen tavan pitäisi olla lumotarinan mukaan mahdollisia. Yliopiston pitäisi tarjota paikka omaehtoiseen ja autonomiseen työhön, jonka keskiössä ovat vapaus, itsensä toteuttaminen ja itsenäinen kilvoittelu.

Yliopistotyön arjessa lumotarinan ylläpitäminen on osoittautunut kuitenkin vaikeaksi. Olen huomannut, että tutkijaksi ja yliopistotyöntekijäksi kasvaminen merkitsee muutakin kuin sankarillista omaan tutkimukseen uppoutumista ja siihen sisältyvää kilvoittelua. Ainakin minulle se on merkinnyt

kokonaisvaltaista sosiaalistumista akateemisen työn erilaisiin aktiviteetteihin ja niiden käytänteisiin. Minulle, osallistuvalla korkeakoulututkijalle, jollaiseksi itseni nykyään mielelläni määrittelen, todelliset paikalliset tilanteet ja niiden asettamat haasteet, toiveet ja mahdollisuudet ovat tuntuneet monesti tärkeämmiltä kuin oman nimen kirjoittaminen tieteen historiaan tai omien argumenttien hiominen opetuksessa.

Akateemisen työn tekijäksi kasvamien nyky-yliopiston arjessa on siis kammennut lumotarinaa yhä kauemmas ulottumattomiin. Kokemukset tarinan vetovoimasta tuntuvat olevan yhä harvemmassa ja suhteeni lumotarinaan on alkanut rakoilla. Mutta mistä tässä mahtaa olla kyse?

Ainakin kyse on siitä, että lumotarinessa tutkijuuteen kuuluu olennaisesti jonkinlainen yksilösankaruus ja erityisyyden ja erillisyyden tavoittelu (ks. myös Wager 2000). Lumotarinan mukainen hyveellinen tositutkija erottautuu sekä tavallisista ihmisistä että muista tutkijoista. Yhteisiin projekteihin voi tältä pohjalta sisältyä uhka oman erityisyyden menettämisestä (Räsänen 2008b). Ikävä kyllä, ei ole ollenkaan harvinaista, että paikallisista haasteista ja yliopiston sydäimestä virinneet ja lupaavasti alkaneet yhteiset kehittämishankkeet kaatuvat kiistelyyn siitä, kuka määrittelee mitä ollaan tekemässä ja kenen projektista kulloinkin oikeastaan on kyse. Tästä näkökulmasta lumotarina ei houkuttele ainakaan minua. Sen valossa kaikki paikalliset kollektiiviset pyrkimykset alkavat näyttää jokseenkin toivottomilta ja ainoaksi vaihtoehdoksi jää ikiomaan tutkimukseen ja itsenäiseen kilvoitteluun uppoutuminen.

Tutkijan erityisyyden korostamiseen liittyy myös keskeisesti tutkijoiden tarve oman äänen löytämiseen ja ylläpitämiseen. Helpompaa kuin mennä mukaan yhteisiin hankkeisiin olisi ylläpitää jonkinlaista sosiaalista välimatkaa ja välttää osallistumista poliittisiin keskusteluihin sen uhallakin, että kokee itsensä yksinäiseksi tutkijaksi. Toisaalta tiedän, miten omaan tutkimukseen keskittyminen ja osallistuvan tutkimuksen hengessäkin tapahtuva kirjoittaminen välillä suorastaan edellyttävät itsen etäännyttämistä ja lumotarinan läsnäoloa (vrt. Korpiaho 2009).

Käytäntöteoreettisiin lähestymistapoihin tutustuttuani olen myös herännyt kysymään, liittyykö lumotarinaan jonkinlaista tarpeetonta tutkijan työn mystifiointia. Eikö tutkijan työ ole käytännöllistä toimintaa ja arkista aherrusta siinä missä muutkin työt? Sankaritarinat ovat tottakai puoleensavetäviä, mutta ehkä lumotarinan peräänkuuluttama, tutkijuudelle elämänmittaisesti omistautunut ja oman kädenjälkensä tieteen historiaan jättävä yksilösankari tuntuu kaukaiselta ja ristiriitaiselta mielikuvalta. Ainakaan tällainen tieteen sankaruus ei jätä tilaa paikalliselle aktivismille tai kollektiiviselle akateemisen työn tekemisen ehtojen uudelleen määrittelylle.

Onko siis niin, ettei lumotarinalla ole realistisia mahdollisuuksia omassa työssäni? Ainakaan lumotarina ei ota huomioon managerialisoitavien yliopistojen nykyä. Se kiinnittyy menneeseen aikaan ja kieltäytyy katsomasta tulevaisuuteen - tai edes nykyhetkeen. Lumotarinessa vaalitaan sinnikkäästi perin-

teistä humboldilaista yliopiston ideaa ja puolustetaan tieteen tekemiseen sisältyvien perusasioiden arvokkuutta. Muita myönteisiä, omasta työstä kertomisen tapoja taitaa kuitenkin nyky-yliopistossa olla vaikea hahmottaa (Ylijoki 2009). Paradoksaalisesti tässä tarinassa juuri yliopiston pitäisi kuitenkin olla se paikka, joka tarjoaa tutkijalle mahdollisuuden mielekkääseen, omaehtoiseen työhön. Mutta onko tällaista lumon yliopistoa oikeasti missään enää olemassa? Onko koskaan ollutkaan?

Tutkijan työ – selviytymiskamppailua kurjistumistarinaassa

Lumotarinan ongelmista on lyhyt matka kurjistumistarinaan, joka on avoimen kriittinen yliopiston nykymenoa kohtaan. Kurjistumistarinaan on helppo samastua. Se hyppää silmille korkeakoulututkijoiden teksteistä ja on hyvin kuuluvilla ja näkyvillä yliopistotyön arjessa. Ne, jotka eivät (vielä) ole taipuneet managerialistisen agendan kannattelemiseen tai läpiviemiseen, näyttäisivät elävän tai ainakin kertovan juuri tätä tarinaa.

Minulla taitaa olla jonkinlainen viha-rakkaus-suhde kurjistumistarinaan. Se tarjoaa mahdollisuuden nykymenon kritisoi-miseen, mutta samalla se piirtää omista toimijuuden ja itselle mielekkään työn tekemisen mahdollisuuksista synkän kuvan. Ne, jotka yrittävät ylläpitää ja suojella managerialistisesta agendasta poikkeavaa käsitystä akateemisesta työstä, ovat kurjistumistarinaassa tuomittu auttamatta häviäjän rooliin (vrt. Räsänen 2008b). Ja jos ei halua hävitä, vaihtoehdoksi jää

ryhtyminen nappulaksi muiden hallitsemaan peliin. Kökötäminen pelilaudalla muiden siirreltävänä uhkaa sammuttaa tukijan sisäisen liekin, joka pääsee roihuamaan lumotarinessa. Ja kun liekki sammuu, tutkija kadottaa itsensä. Ehkä kurjistumistarinan kyynikko onkin lumotarinaan pettynyt romantikko (vrt. Rolin 2009). Oli miten oli, minusta näyttää, että kurjistumistarinessa vastassa on pelkkä häviämisen mahdollisuus.

Kun kurjistumistarinaa tarkastelee etäämmältä ja tarkemmin, sen ongelmat näyttäisivät kulminoituvan kysymykseen, kenellä on valta määritellä, mistä akateemisessa työssä on kyse? Yliopistoinstituution edustajilla vai tutkijoilla itsellään? Tätä voi selvittää MacIntyren (1985) ajattelun avulla. Hänen mukaansa kussakin käytännöllisen toiminnan muodossa (tietyn alan tutkijan työssä) pyritään toteuttamaan sille erityisiä sisäisiä hyviä asioita, jotka ovat eri asia kuin instituution (yliopiston ja muiden instituutioiden) tavoittelemat ulkoiset hyvät, kuten raha, status ja maine. Olen MacIntyren kanssa samaa mieltä siitä, että yliopistoinstituution tehtävänä pitäisi olla tutkijoiden työn tukeminen eikä sen korruptoituminen, kuten kurjistumistarinessa on päässyt käymään.

Kurjistumistarinessa tutkijan työn mieli on siis hukassa. Connell (2006) kirjoittaa samasta tarkastellessaan intellektuellien työtä yleisemmin. Hänen mukaansa intellektuellien työ on kriisissä, koska heille ei ole enää selvää, mikä on heidän työnsä ydintoimintaa. Aivan kuin intellektuellien työssä, myös yliopistossa akateemiset yksiköt ja keskusteluyhteisöt ovat

muuttuneet markkinapaikoiksi, joissa tutkijat joutuvat markkinoimaan paitsi projektejaan myös persoonallisuuttaan (vrt. Connel 2006). Tästä näkökulmasta on hankala uskoa, että oma työ olisi arvokasta itsessään, eikä ainoastaan välineenä seuraavan työpaikan hankkimisessa.

Jotkut ovat verranneet kurjistumistarinan nyky-yliopistoa jopa totaaliseen instituutioon ja tutkijoita vankeihin tai potilaisiin, joiden toimijuus rajoittuu erilaisten selviytymis- ja sopeutumistaktiikoiden etsimiseen ja soveltamiseen (vrt. Goffman 1990; ks. Räsänen 1998, Mäntylä 2000). Ehkä lumotarinan peräänkuuluttama akateeminen vapaus onkin kurjistumistarinassa muuttunut akateemiseksi vankeudeksi. Nyky-yliopistosta on tullut vankila, vaikka täältä paradoksaalisesti pääseekin karkuun koska tahansa? Ehkä kurjistumistarinan vankeus merkitseekin sitä, että jos päätämme jäädä, hyväksymme samalla tietyt ehdot: muiden asettamat määritelmät ja arviointikriteerit sille, mistä omassa työssämme on kyse.

Vaikka kurjistumistarinassa olisikin paljon perää, se jättää varjoonsa kaikki managerialistisen agendan ulkopuoliset, mahdolliset pyrkimykset, jotka tuovat mielekkyyttä akateemiseen työhön tai jopa uudistavat sitä (Räsänen 2008a). Viimeistään nyt voisi olla hyvä hylätä kurjistumistarina ja lakata aliarvioimasta yliopiston sydämessä työskentelevien tutkijoiden kykyä ja mahdollisuuksia luovaan, omaehtoiseen ja kollektiiviseen toimintaan.

Tutkijan työ – kollektiivisia pyrkimyksiä etsimistarinassa

Mikä sitten voisi olla minulle sopiva ja elämisen arvoinen tarina? Onko olemassa sellaista tarinaa, jossa tutkijan työ tuntuu mielekkäältä, tärkeältä ja tekemisen arvoiselta? Entä millaista työ silloin olisi? Voisiko nyky-yliopistossa olla tilaa jonkinlaiselle *etsimistarinalle*, jossa tutkijan työn juonena olisikin itselle ja muille osapuolille hyvän tai jopa paremman työn etsiminen ja kehittäminen? Itse haluan uskoa näin.

Etsimistarinan lähtökohtana on se, että tutkijat ovat itse työnsä¹ parhaita tuntijoita. Joten jos joku, niin nimenomaan tutkija voi etsiä vastausta kysymykseen, mikä olisi hyvää tai parempaa akateemista työtä sekä sen tekijälle itselleen että muille osapuolille. Ehkäpä jo pelkkä mahdollisuus tällaiseen etsimiseen ja kehittelyyn projektiin voi tehdä tutkijan työstä mielekäästä ja merkityksellistä nyky-yliopistossa.

Mitä etsiminen tässä tarinassa sitten käytännössä tarkoittaa? Ainakaan se ei ole mystiikkaa tai sisällä euforisia huippukokemuksia. Käytännössä se on usein vain katkonaisia, hajanaisia ja epätäydellisiä, osittain tuloksellisia pyrkimyksiä kohti jotain parempaa, jota vasta etsitään, mutta jota ei välttämättä osata edes vielä sanoittaa. Tällaiset pyrkimykset voivat olla esimerkiksi uudenlaisen työn tekemisen tyylin kokeilua, työn tavoitteiden uudelleenmäärittelyä, työn moraa-

¹ En tarkoita työllä pelkästään tutkimusta, vaan myös muita akateemisen työn aktiviteetteja, joita ovat koulutus, asiantuntijatoiminta, osallistuminen julkiseen keskusteluun ja kaikkien edellisten hallinnointi (Kalleberg 2000, Räsänen & Mäntylä 2001).

listen motiivien artikulointia tai identiteettiprojektin jatkamista tai operaatioita ja tuumailuja näiden rajapinnoilla (Räsänen 2008a). Olennaista kuitenkin on se, että etsimistarinassa näille pyrkimyksille ylipäätään on tilaa ja mahdollisuus.

Tällaista työtä on vaikea mitata tai arvioida, varsinkaan ulkopuolisten toimesta. Etsimistarinassa mittaamisen sijaan lähtökohtana onkin pikemmin herkkyys akateemisen työn erilaisille muodoille, paikallisille tilanteille ja olosuhteille. Nyky-yliopiston arjessa tätä tarinaa elävä tutkija ajautuukin helposti törmäyskurssille johdon ja sitä palvelevien kanssa. Etsimistarina noudattaa täysin päinvastaista logiikkaa kuin managerialismi, joka kääntää tukijan työn mitattavaksi, teknokraattiseksi suorittamiseksi ja tutkijan instrumentaalisesti orientoituneeksi toimijaksi.

Etsimistarina voi olla nyky-yliopiston arjessa tutkijan toimijuutta ja toivoa ylläpitävä vaihtoehto myös jatko-opiskelijalle. Toisaalta se on myös vaativa vaihtoehto erityisesti jatko-opiskelijalle ja aloittelevalle tutkijalle. Tutkijan työn alkutaipaleella pelkästään annetuista tehtävistä selviytyminen voi olla riittävää ja tehdä omasta työstä mielekäästä ja palkitsevaa. Etsimistarinan peräänkuuluttama paremman työn tekemisen tavan etsiminen ja kehittäminen vaatii kuitenkin myös käytännölliseen toimintaan liittyvien poliittisten ja moraalisten ulottuvuuksien käsittelyä sekä näiden välisten suhteiden hahmottelua. Kysymys ”mitä tällä toiminnalla oikeastaan pitäisi tai ylipäätönsä voidaan saada aikaan tai saavuttaa” tulee näkyväksi vasta toiminnassa kertyvän kokemuksen kautta.

Samoin toiminnan moraaliin liittyvien kysymysten esille nostaminen paikallisissa tilanteissa edellyttää vakiintunutta asemaa ja sen mukanaan tuomaa ymmärrystä siitä, kenen toimesta ja miten toiminnan tavoitteita määritellään. Tällaisissa lähtökohdissa on haastetta kerrakseen. Toisaalta siinä piilee myös toimijuuden mahdollisuus.

Ikävä kyllä, managerialismin edustajien samoin kuin monien nyky-yliopistossa elävien tutkijoidenkin taitaa käytännössä olla vaikea hyväksyä tai edes 'kuulla' etsimistarinaa. Jotkut voivat myös pitää etsimistarinaa peräti vaarallisena vaihtoehtona. Se kyseenalaistaa yliopiston johdon yksinoikeuden määrittää, mistä akateemisessa työssä on kyse (vrt. Räsänen, tulossa). Jo pelkästään näistä syistä vanhemmankin tutkijan voi olla mahdotonta ryhtyä elämään tätä tarinaa ilman muiden samanhenkisten, tarinan mielekkyyteen ja mahdollisuuteen uskovien kollegojen sitoutumista. Etsimistarinassa peruslähtökohtana onkin, ettei sen päähenkilönä voi olla yksin, vaan yhdessä muiden kanssa - toisin kuin lumotarinan yksilösankari.

Haasteista huolimatta etsimistarina ei kuitenkaan ole pelkkä epärealistinen ideaali tai omaa kuvitelmaani. Tästä voi löytää viitteitä myös kirjallisuudesta¹. Yhden esimerkin tarjoaa sosiologi Remi Lenoir (2006), joka on analysoinut Pierre Bourdieun 1960-luvulla synnyttämää kollektiivisen tutkimuksen keskusta². Bourdieun keskuksessa työskentelee 'kollektiivinen intellektuelli', joka muun muassa työn yhteisyyden ja yhden-

¹ Ks. MERI-ryhmän kotisivulla listattuja julkaisuja.

² Centre de sociologie européenne

mukaisuuden sekä työvaiheiden avoimuuden ja jakamisen kautta etsii ja rakentaa uutta tapaa tehdä sosiologista tutkimusta. Lenoirin kuvaus antaa aiheita miettiä toisaalta myös sitä, millaiselta tutkijan työ todellisuudessa tässä keskuksessa on tuntunut. Lumotarinkin muistuttelee itsestään, kun mietin, oliko tieteen suurmies Bourdieu sittenkin vain valjastanut itselleen ja omille pyrkimyksilleen armeijan, joka edellytti sotilailtaan kokonaisvaltaista omistautumista taisteluun.

Yhtä kaikki, omat kokemukseni etsimistarina ovat kaukana sodankäynnin metaforista. Minulle etsimistarina on merkinnyt nimenomaan mahdollisuutta kokea, että olen osa jonkinlaista kollektiivista hanketta. Kuulun ryhmään, jossa tutkijat kutsuvat itseään autonomisiksi kehittäjiksi ja osallistuviksi tutkijoiksi. Tämä on edellyttänyt oman erityisyyden tavoittelun taka-alalle jättämistä (vrt. lumotarina) ja muiden tekemän työn tunnistamista ja tunnustamista (vrt. Räsänen & Korpiaho 2010). Tällaisessa tarinassa minun ei tarvitse kokea itseäni henkilöstöresurssiksi tai jatkuvan arvioinnin ja kehittämisen kohteeksi (kuten kurijistumistarinassa), vaan saan mahdollisuuden kasvaa omaehtoiseksi, osallistuvaksi tutkijaksi hyvässä seurassa ja turvallisissa akateemisen työn käytänteissä. Tällaisia ovat käytänteet, joissa yhteistyö on tärkeämpää kuin kilpailu, kollegiaaliset suhteet tärkeämpiä kuin hierarkiat, osallistuminen tärkeämpää kuin vetäytyminen ja osallisuus tärkeämpää kuin erityisyys (kuten kollegani Kirsi Korpiaho on joskus kuvannut). Jos joku, niin tämä on tehnyt työstäni mielekästä ja tekemisen arvoista.

Ehkäpä huippuyliopistossa elävän tutkijan työn huippuhetket eivät liitykään huippulehdissä julkaisemiseen vaan etsimisen tarinassa koettuihin poikkeuksellisiin hetkiin. Tällaisia ovat esimerkiksi hetket, jolloin tutkija on yhdessä kollegojensa kanssa kokenut jotain toimivaa ja pystyy puhumaan siitä, mikä olisi parempaa kuin vanha. Tai hetket, jolloin tutkija onnistuu yhdessä kollegojensa kanssa löytämään ainakin tilapäisesti koherentit ja toisiaan täydentävät vastaukset käytännöllisen toiminnan kysymyksiin ja toimimaan näkemyksensä mukaisesti (Räsänen 2008a). Tällaisia ovat ainakin minun huippuhetkeni.

Mihin tarvitsen näitä tarinoita?

Kaikki kolme tarinaa ovat minulle mahdollisia ja todellisia. Olen tarvinnut niistä jokaista. Kun aloitin jatko-opiskelijana ja tutkijana minulla ei ollut aavistustakaan etsimistarinaa tai edes kurjistumistarinaa. Tuskinpa olisin ryhtynyt tutkijaksi, jos en olisi kuullut lumotarinan kutsua. Vasta konkreettisen työn tekemisen myötä erilaiset tarinat ovat tulleet kuuluviksi ja mahdollisiksi. Samalla työstäni on tullut tasapainoilua erilais-ten tarinoiden välillä. Nykyään ajattelen, että jokaisen tutkijan on löydettävä oma tarinansa, joka luo merkityksen omaan työhön. Tämä edellyttää oman erityisen suhteen luomista myös nyky-yliopistossa tunnetumpiin ja vallitsevampiin tarinamal-leihin. Tarinat ovat auttaneet minua ymmärtämään työtäni ja siihen liittyviä tunteita ja ratkaisuja. Toisaalta kunkin tarinan eläminen omassa työssä on saanut myös työn tuntumaan ja näyttämään omanlaiseltaan.

Tarinoihin voi suhtautua myös akateemisen työn taktiikoina. Leikittelemällä erilaisilla tarinoilla voi kokeilla miltä tutkijan työ tuntuu erilaisten päähenkilöiden näkökulmasta. Vastavasti, joskus kun työ tuntuu vaikealta, sen äärelle voi pysähtyä miettimään, missä tarinassa sillä hetkellä oikeastaan kokee olevansa. Millainen päähenkilö tässä nyt kamppailee työnsä kanssa ja mistä syystä? Tarinoiden avulla tutkija voi myös etäännyä tai tulla lähemmäs. Lumotarina voi tarjota tilan omien ajatusten ja oman äänen löytymiselle esimerkiksi kirjoittamisen yhteydessä. Samalla se voi olla etäisyyden ottamista nykyyliopiston kiireisestä arjesta.

Mitä olen tällä esseellä halunnut sanoa? En yritä ehdottaa, että minun tarinani olisi ainoa oikea, kaikille sopiva ja paras vaihtoehto. Pikemminkin olen sitä mieltä, ettei kenenkään pitäisi tyytyä sopeutumaan valmiisiin tarinamalleihin tai kamppailemaan niiden keskinäisten ristiriitojen välissä. Jotta voimme vapautua ahdistavasta joko-tai-tilanteesta, tarvitsemme muitakin vaihtoehtoja. Ehkä tässä esseessä kehitelty kolmas tarina avaa mahdollisuuden myös muille uusille tarinoille tai etsimistarinan muunnoksille. Jokaisen pitäisi löytää oma tarinansa. Etsimisen voi aloittaa kysymällä itseltään: Millainen akateeminen työ on minusta taktisesti taitavaa, poliittisesti tavoitteellista, moraalisesti motivoitua ja omaa identiteettiäni ilmaisevaa ja vahvistavaa, tietoista toimintaa (Räsänen 2011)?

Lähteet

Becher, T. (1989) *Academic Tribes and Territories. Intellectual Enquiry and the Cultures of Disciplines*. Milton Keynes: The Society for Research into Higher Education & Open University Press.

Clark, B. (1986) *The Higher Education System*. Berkeley: University of California Press.

Connell, R.W. (2006) Core Activity: Reflexive Intellectual Workers and Cultural Crisis. *Journal of Sociology* 42:1, 5-23.

Goffman, E. (1990) *Asylums: Essays on the social situation of mental patients and other inmates*. New York: Doubleday. (1st ed., Anchor Books, 1961)

Kalleberg, R. (2000) Universities: Complex Bundle Institutions and the Projects of Enlightenment. Teoksessa: F. Engelstad, G. Brochmann, R. Kalleberg, A. Leira & L. Mjøset (toim.) *Comparative perspectives on universities and Production of Knowledge*. Comparative Social Research Vol. 19, Stamford CT: JAI Press, 219-257.

Korpiaho, K. (2009) Karkuun ja takaisin - eli miten kirjoittaa tutusta ja tavanomaisesta kiinnostavaa tutkimustekstiä? Teoksessa: K. Räsänen (toim.) *Tutkija kirjoittaa - esseitä kirjoittamisesta ja kirjoittajista akateemisessa työssä*. Helsinki: HSE Publications B-104.

Lenoir, R. (2006) Pierre Bourdieu and the Collective Individual. *Theory, Culture & Society* 26:6, 25-43.

McIntyre, A. (1985) *After Virtue. A study in moral theory*. (2nd corrected edition) London: Duckworth. (1st edition 1981, Notre Dame: University of Notre Dame Press).

- Mäntylä, H. (2000) Dealing with Shame at Academic Work – A Literary Introspection. *Psychiatria Fennica* 31, 148–169.
- Mäntylä, H. (2007) *On “Good” Academic Work – Practicing Respect at Close Range*. Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiensis, A-306. Helsinki: HSE Publications.
- Rolin, K. (2009) Tutkijan työ – Miksi, mitä, miten ja kuka. Teoksessa: K. Räsänen (toim.) *Tutkija kirjoittaa*. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja, B-104. Helsinki: HSE Publications.
- Räsänen, K. (1998) Learning and natural disasters in academic context: Normal reactions to non-normal conditions? Konferenssipaperi, the 14th EGOS Colloquium, Maastricht, Netherlands, 9-11 July.
- Räsänen, K. (2008a) Mikä yliopistotyöntekijää liikuttaa? *Tiedepolitiikka* 2, 17-27.
- Räsänen, K. (2008b) Meaningful Academic Work as Praxis in Emergence. *Journal of Research Practice* 4:1. Article P1. Online: <http://jrp.icaap.org/index.php/jrp/article/view/78/102>.
Luettu 16.5.2011.
- Räsänen, K. (2011) Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä. Kurssimateriaali. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu, Organisaatiot ja johtaminen.
- Räsänen, K. (tulossa) “That’s Dangerous”. Autonomous Development Work as a Source of Renewal in Academia. Teoksessa: B. Stensaker, J. Välimaa & C.S. Sarrico (toim.) *Managing Reform in Universities*. Palgrave.
- Räsänen, K. & Korpiaho, K. (2010) Accounting for academic development practice: The concept of developmental approach, the case of autonomous development, and a teacher’s story.

Konferenssipaperi, the European Conference on Educational Research "Education and Cultural Change", Helsinki, 25-27 August.

Räsänen, K. & Mäntylä, H. (2001) Preserving Academic Diversity: Promises and Uncertainties of PAR as a Survival Strategy. *Organization* 8:2, 299-318.

Slaughter, S. & Leslie, L. (1997) *Academic Capitalism. Politics, Policies and the Entrepreneurial University*. Baltimore: John Hopkins University Press.

Wager, M. (2000) Tunteellinen tutkija? *Aristos*, Taitoakatemian aikakausjulkaisu X, 1, 5-9.

Ylijoki, O-H. (2009) Yliopiston lumo. Teoksessa: T. Tomperi (toim.) *Akateeminen kysymys? Yliopistolain kritiikki ja kiista uudesta yliopistosta*. Tampere: Vastapaino, 83-92.

II Tutkijuus - taidetta ja anarkiaa siivillä



Kaikilla aisteilla: tutkijan muotokuva

Carol Kiriakos

Saanko esitellä: oikea tutkija. Hän on systemaattinen ja vakava, hartaan positivistinen. Tämä henkilö on luotettava puurtaja, joka hallitsee objektiiviset menetelmät. Hän määrittelee aikaisempaan kirjallisuuteen perustuen ainoat oikeat tutkimuskysymykset, kerää niihin tilastollisin menetelmin aineistoa, jolle tekee juuri ne analyysit, jotka kuuluukin. Samalla hän on vakuuttavan terävä ja analyttinen; hänelle tutkimuksen teko on yksinkertaista. Hän löytää hienoja tuloksia, jotka ovat faktoja. Hän antaa oikeita vastauksia. Hän tekee tiedettä.

Saanko esitellä itseni. Olen väitellyt, mutten tiedä vielä, mikä minusta tulee isona. Teen työkseni tutkimusta, mutta jos törmään umpikujaan, haen oivalluksia luovaa työtä käsittelevistä oppaista tai romaaneista, en tieteellisistä artikkeleista. Minusta tutkimuksen tekeminen on kiehtovaa, mutta usein hämmentävää. Oikeita vastauksia on monia. Vaihtoehdot saavat minut välillä uuvuksiin. Olen perusteellinen ja pragmaattinen, mutten tiedä, rohkenenko väittää olevani kylmän objektiivinen. Miten voisin, kun tutkimusprosessin aikana täytyy tehdä valintoja monien yhtä perusteltujen vaihtoehtojen välillä – joten lopulta ratkaisu on väistämättä subjektiivinen? Minulla on vastauksia, mutten tiedä, ovatko ne ainoita oikeita. Osaan esittää kriittisiä kysymyksiä ja tuoreita näkökulmia, mutten aina tiedä, teenkö tiedettä.

Ero minun ja oikean tutkijan välillä on ilmeinen. Stereotyyppinen oikea tutkija käyttää aivojaan ja on viileä. Minä käytän tutkimuksen tekemiseen paljon muutakin kuin aivojani ja minulla on kokemuksia, jotka ovat osa prosessia. Voinko siis olla oikea tutkija?

Toisinaan leikin ajatuksella taiteilijana olosta. Huomaan pohtivani, miten kokemukseeni tutkimuksen teosta liittyy piirteitä, joita yleensä liitetään taiteilijan työhön. Tämä auttaa katsomaan työtäni uudella tavalla.

Taiteilijaelämää

Tein yhteiskuntatieteiden alaan kuuluvan väitöskirjani Firenzessä kansainvälisen Eurooppa-instituutin tohtoriohjelmassa. Olen sillä tavoin kummallinen tutkija, että minulle työhön liittyvät päätökset kietoutuvat muun elämän ratkaisuihin – usein en osaa erottaa niitä toisistaan. Paikat ovat minulle tärkeitä: paikat joissa teen työtä, paikat joissa asun, ja paikat, joissa liikun ja elän päivittäistä elämääni. En voisi kuvitella työskenteleväni missä tahansa. Paikan täytyy olla sellainen, että se merkitsee minulle jotain, että sisälläni liikahtaa.

Eurooppa-instituutti sijaitsee vanhassa luostarissa kaupungin kukkulalla San Domenicon kylässä. Kun vierailin instituutissa ensimmäisen kerran kesällä 2003 lomamatkan yhteydessä, istahdin pääsisäänkäynnin vieressä olevalle vuosisatoja van-

halle kiviaidalle ja katsoin alas Firenzen kaupungin siluettia. Ajattelin: "Jos en pysty tekemään väitöskirjaa täällä, en sitten missään."

Kuusi vuotta myöhemmin, väitöskirjan teon loppuvaiheessa, minulla oli työpöytä kylän vanhassa koulurakennuksessa, Scuolassa. Olosuhteet olivat suomalaisen tutkijan näkökulmasta monin tavoin puutteelliset. Scuolassa kenelläkään ei ollut omaa huonetta, vaan pieneen vanhaan luokkahuoneeseen oli ahdettu seitsemän työpöytää. Jo pelkästään kulttuurierot takasivat, ettei täydellistä hiljaisuutta ja rauhaa ollut koskaan (paitsi elokuussa, jolloin monet hyvin järkevästi pakenivat tappavia helteitä). Kollegat instituutissa tulivat kaikista Euroopan maista ja muualtakin: päivittäistä työskentelyä säestivät erikieliset kännykkä- tai Skype-keskustelut. Minun huonekaverini olivat Tanskasta, Ruotsista, Puolasta, Espanjasta, Italiasta ja Hollannista. Totuin näiden kielten puheensorinaan niin, että lopulta alkoi olla vaikea työskennellä niinä hetkinä, kun olikin hiljaista.

Työpiste oli oma pöytä ja yksi lukittava kaappi. Huonekorkeus oli viisi metriä, eikä ikkunoissa ollut tiivisteitä. Rakennus oli talvisin vetoinen ja kolkko, ja paksu villashaali, kaulaliina ja sormenpäistä auki olevat käsineet olivat välttämättömiä taistelussa ytimiin tunkeutuvaa kosteaa kylmyyttä vastaan. Saappaani kopisivat rakennuksen kivisillä käytävillä, kun kävin kerran tunnissa keittämässä teetä pitääkseni itseni lämpimänä. Kesäisin kuumuus oli puolestaan lähes lamaannuttavaa ja ilkeästi pistävät hyttyset tekivät työskentelyn toisinaan sietämättömäksi. Oli meillä toki "ilmastointi", joka tarkoitti

silmitöntä meteliä pitävää traktorinkokoista laitetta. Se kierrätti ulkoa tulevaa 40-asteista ilmaa sisään ja takaisin ulos.

Mainiota oli, että saman pienehkön rakennuksen toisessa päädyssä sijaitsi katolisten nunnien ylläpitämä taaperoikäisten päiväkotia. Mikä sen hauskempaa kuin sijoittaa tutkijoiden työtilat ja lastentarha samaan rakennukseen! Italialaisissa lastentarhoissa ei nukuta päiväunia, mutta pihalla kirmataan aina kun sää sallii. Niinpä harrasta tutkijantyöskentelyä säesti paitsi erikielisten aikuisten puheensorina, myös 20-päisen lapsilauman iloinen mekastus.

Kun menin aamuisin työhuoneelleni, en kokenut olevani tutkija, vaan taiteilija. Ympärillä oleva arki ei ollut rauhallista, vaan äänekkästä ja tunkeilevaa. Työpäivää oli mahdotonta aloittaa ennen kuin olin nauttinut yhteensä 1,80 euroa maksavat cappuccinon ja corneton seisaallani San Domenicon kylän pikkuisen elintarvikekauppa-baarin tiskin äärellä. Posliinikuppien kolina sekä asiakkaiden ja baarinpitäjien huuto toistensa ylitse merkitsivät minulle sitä, että päivän työskentely oli alkamassa. Vaikka samassa kylässä sijaitseva instituutti on Firenzen kansainvälinen saareke, päärakennuksista erillään oleva vanha kyläkoulu lastentarhoineen oli mitä suurimmassa määrin osa italialaista *vita quotidianaa*.

Miksi kerron väitöskirjani kirjoittamisesta Italiassa? Muisto kuvastaa kokemuksen kokonaisvaltaisuutta. En vain tehnyt tutkimusta, vaan elin elämäni. En vain kirjoittanut, vaan kuulin, haistoin, maistoin, liikuin ja tunsin. Ja jollakin, ehkä

selittämättömälläkin tavalla, tämä kaikki oli merkityksellistä myös tutkimukseni kannalta. Tein sitä kaikilla aisteilla, koko olemuksellani.

Niinpä huomaa, että tarvitsen ajatusta taiteilijana olosta. Se kuvaa paremmin kokemustani tutkimustyöstä kuin stereotyyppinen tutkijuus. Mietin, olenko identiteetiltäni lopulta enemmän tutkija vai taiteilija – tässä tapauksessa erityisesti kirjoittaja? Ja toisaalta: *saako* tutkija kokea olevansa tai työskentelevänsä kuten taiteilija?

Taiteilija vastaan tutkija

Palatakseni alussa esittelemääni tutkijaan: mielikuvissani häneltä on moni asia kielletty, mikä taiteilijalle on sallittu. Ja kaikki kielletty on tietenkin kiehtovaa. Tarkastellaanpa tätä hieman.

Taiteilija saa muuttaa mieltään; tutkijan kuuluu olla johdonmukainen. Taiteilija saa tarttua niihin aiheisiin, jotka kulloinkin inspiroivat, ja olla niistä sitä mieltä, miltä sillä hetkellä tuntuu. Tutkijan olisi hyvä luoda ura tietyn aiheen asiantuntijana. Oikean tutkijan uraa voidaan kuvata yhteiskuntatieteellisellä käsitteellä *polkuriippuvuus*: tehdyt valinnat vaikuttavat tuleviin valinnanmahdollisuuksiin. Tutkijan tulee perehtyä erikoisalaansa niin syvällisesti, että täysin toiseen tutkimusaiheeseen vaihtaminen, saman tieteenalan sisälläkin, olisi epärealistista. Niinpä menestyneen tutkijan urapolku – ainakin sellaisena kuin se virallisissa määritelmässä näyttäytyy

- on siisti ja johdonmukainen. Hyppelyt sivuraiteelta toiselle ovat houkutusia, joita vakavasti otettava tutkija ymmärtää vastustaa.

Taiteilija saa työskennellä kehollaan; tutkija työskentelee aivoillaan. Mitä teen silloin, kun kirjoittaminen ei suju? Lähden kävelyille. Tai kun aineisto tuntuu ylitsevuotavalta, enkä saa siihen otetta? Istahdan lattialle, kirjoitan erivärisille muistilapuille avainsanoja ja alan järjestellä niitä eri tavoin suhteessa toisiinsa. Mitkä laput kuuluvat yhteen, mitkä liittyvät toisiinsa mutta ovat erillisiä? Olen kuin lapsi, joka leikkii legopalikoilla: hypistelen tutkimustani käsissäni, hahmotan sitä eri värrien avulla, pilkon palasiksi ja rakennan kokonaisuuksia. Tämä täytyy tehdä käsillä, muuten uusia yhteyksiä ja näkökulmia on mahdotonta löytää. Minun täytyy välillä istua lattialla: jos tuijotan vain tietokoneen ruutua, ajatukseni jäävät rullaamaan samoille urille.

Lisäksi on hyödyllistä omistaa muitakin kalusteita kuin kirjoituspöytä. Tutkijan yksi tärkeimpiä työvälineitä on sohva, jolla voi ottaa pienet torkut, kun lounas lämmittää vatsassa ja veri pakenee aivoista iltapäivällä. Kummallista kyllä, nokoset liitetään usein laiskuuteen, vaikka niiden ottaminen todellisuudessa parantaa työtehoa. Aivan samoin kuin silmälasit, mutta käänteisesti: ne liitetään mielikuvissa usein älykkyyteen, vaikka silmälasipäisellä henkilöllä on varmuudella vain huono näkö. Viisaudesta kakkulat eivät kerro mitään.

Taiteilija käyttää kaikkia aistejaan; tutkija lukee. Kuuntelen usein musiikkia, kun kirjoitan. Lajin valinta riippuu tutkimuksen tai kirjoittamisen vaiheesta. Kun olen vielä jonkinlaisessa etsintävaiheessa – mietin osuvia kysymyksiä haasteltaville, yritän löytää tutkimuksen punaista lankaa tai aineiston keskeisiä teemoja – kuuntelen jotain innostavaa ja iskevää, rap-musiikista Rollareihin. Kun törmään ajatukselliseen umpikujaan, kuuntelen salsaa – ja tanssin usein samalla, jos vain ympäristö antaa myöden. Kehoa liikuttamalla löydän ulos ajatusten umpikujasta. Kun olen viimeisessä kirjoittamisvaiheessa, kuuntelen klassista pianomusiikkia, esimerkiksi Chopinia. Se rauhoittaa mielen sekä auttaa keskittymään ja pysymään johdonmukaisena. Mutta kuinka monessa akateemisessa kirjoitusoppaassa kehoitetaan kuuntelemaan musiikkia?¹ Entä oletko koskaan kuullut mietittävän, miten tärkeää on, miten valo tulee tutkijan työhuoneeseen (vrt. taiteilijan ateljee)? Ja kuitenkin voisi kuvitella, että tutkija tarvitsee valoa, avaruutta ja happea aivan samalla tavoin kuin taiteilijakin.

Taiteilija saa rikkoa rajoja; tutkijan kuuluu mukautua konventioihin. Tutkijan työn tuloksen on hyvä näyttää samalta kuin kaikilla muillakin tutkijoilla. Lopputulema on tieteellinen artikkeli, jonka otsikot on määritelty etukäteen. Artikkelin sisällön tulee tietenkin olla uutta – muttei kokonaan. Jokaisessa artikkelissa tulee käydä läpi kaikki siihen mennessä samasta aiheesta kirjoitetut artikkelit. Taiteilija saa valita paitsi aiheensa

¹ Eräissä metodioppaassa tosin muistutetaan salsan tanssimisen tärkeydestä tutkimusta tehdessä (Luker 2008: *Salsa Dancing into the Social Sciences*).

myös muodon tai tavan, jolla asiaa käsittelee. Jos häntä huvittaa maalata taulu metsämarjoilla, mikään ei estä. Jos hänen tekee mielensä piirtää liidulla, yleisö on innoissaan. Eihän mikään estä tutkijaakaan, mutta mikä arvovaltainen julkaisu suostuisi harkitsemaan runomittaan puettua tutkimusraporttia?¹ Ja silti, jos tutkijoilta itseltään kysytään, hekin lukevat mieluiten tieteellisiä tekstejä, joissa on mukaansatempaava otsikko, persoonallinen kirjoittajan ääni, intohimoa, huumoria ja tosielämän esimerkkejä (Sword 2009).

Taiteilija saa olla erikoinen; tutkijan tulee olla luotettava eli hillitty ja harmaa. Taiteilija on persoona, tutkijan kuuluu olla persoonaton. Henkilön, jonka tehtävänä on tuottaa objektiivisia, neutraaleja faktoja, ei tule näkyä. Jos tutkijan persoona on liian voimakas, meidän alkaa olla vaikea nähdä hänen tutkimustaan erillisenä tuosta persoonasta. Ja ollaan jo vaarallisilla vesillä, jos tutkimus alkaa näyttää siltä, että sen onkin tehnyt ihminen, eikä puhtaan objektiivinen, mielipiteitä ja tunteita vailla oleva *asiantuntija*. Suomeen mahtuu kerrallaan vain yksi ”erikoinen” tutkija, ja Esa Saarinen on jo monta vuotta pitänyt ansiokkaasti tätä paikkaa. Muiden kuuluu pysytellä hillittyinä.

Taiteilija saa valita ilmaisumuotonsa; tutkijan tulee raportoida työnsä tulokset käyrinä, diagrammeina tai taulukoina. Vaikkapa näin:

¹ Joitakin virkistäviä poikkeuksia löytyy, mutta näiden ei vielä voi sanoa edustavan valtavirtaa. Erityisesti Qualitative Inquiry -julkaisussa esiintyy kokeilevampia artikkeleita, joissa haetaan uusia tapoja raportoida tutkimusta tai tehdä tiedettä, esimerkiksi näytelmänä (Goldstein 2001; Saldana 2003), runomuodossa (Glesne 1997; Travisano 2011) tai tutkijoiden omaelämäkerrallisena keskusteluna (Finley & Knowles 1995).

Taulukko 1. Tutkijan ja taiteilijan työn eroja valikoiduilla ulottuvuuksilla.

Työn ulottuvuus	Taiteilija	Tutkija
Ilmaisumuoto	Tämä vessapaperirulla, jonka sisällä on mikrofoni ja kaksi oksennettua palaa HK:n sinistä lenkkiä, ilmentää Perussuomalaisten vaalivoittoa.	Diagrammi, käyrä tai taulukko.
Rationaalisuus	Ei ole taidetta ilman tunteita.	Analyysi.
Johdonmukaisuus	Eilen johtoajatukseni oli vihreä, tänään pilkullinen.	Toistettavuus.
Totuus	Kaikki on harhaa.	Aineisto.
Kehollisuus	Käsi on instrumentti, jota sydän ohjaa.	Äly.
Mielenilmaukset	#%"/*&#	Objektiivisuus.
Luovuus	Kalatiskin myyjältä puuttui hammas. Sävelsin siitä sinfonian.	Metodit.
Mielikuvitus	Mikä tämän ovenkahvan tarina voisi olla?	Jää tämän tutkimuksen ulkopuolelle.
Kuinka paljon läsnä omana itsenään	Laitoin tähän teokseen itseni kokonaan (ja varmuuden vuoksi vielä lapseni, velipuoleni ja siilin, jolle jätän kermaa ulko-ovelle keväisin).	13, 47%
Pukeutuminen, ulkoasu	Erotun massasta – massaa on kaikki.	Ei tilastollisesti merkitsevää.
Vastaukset	Tämä teos vastaa kaikkiin kysymyksiin, joita sinulla on koskaan ollut.	Yleistettäviä.
Lopputulema	Mitä sinä näet?	Tiedettä.

Tästä saattaa syntyä vaikutelma, että kadehdin taiteilijaa. Tämä pitää paikkansa, ainakin joinakin päivinä, kun tunnen painetta sovittaa itseäni oikean tutkijan muottiin. Arki on aina hohdokkaampaa aidan toisella puolen. Toki kuvailen taiteilijan työtä jättäen sopivasti pois siihen liittyvät ongelmat ja vaikeudet. Käsittelem sitä sellaisena kuin se on mielikuvissani. En ole haastatellut tätä tekstiä varten yhtäkään taiteilijaa. Tutkijana olen täysin vapaa maalailemaan mielin määrin kuvia taiteilija-elämästä – niin kauan kuin taiteilijat eivät ole tutkimukseni kohteena, tietenkin. Silloin kaikki muuttuisi ja minun täytyisi muistaa objektiivisuus.

Kokonainen tutkija

Minua kuitenkin huojentaa havainto, etten ole ensimmäinen tutkija, jolla on aivojen lisäksi keho ja tunteita. Oikean tutkijan stereotyyppi elää vielä, joillakin tieteenaloilla voimakkaampana kuin toisilla. Monet ovat kuitenkin myös pohtineet taiteilijan ja tutkijan työn yhtäläisyyksiä. Sekä taiteilija että tutkija esimerkiksi katsovat sinne, missä aluksi ei näy mitään, luovat uusia hahmoja ja tekevät piilossa olevaa näkyväksi (Wager 2002). Molempien tehtävänä on kyseenalaistaa itsestään-selvyyksiä, esittää uusia kysymyksiä ja nähdä asiayhteyksiä siellä, missä kaikki eivät niitä näe.

Sekä taiteilijan että tutkijan täytyy myös kilpailla niukoista resursseista. Jos haluaa menestyä, molempien on työskenneltävä kurinalaisesti, harjoiteltava ja käytettävä aikaa kehitykseen. Kummankin työssä on tärkeää kommunikointi ja

itsensä ilmaisu, tutkijalla erityisesti kirjoittaminen ja puhuminen. Sekä taiteilijan että tutkijan työhön kuuluu keksiä luovia ratkaisuja, vaikka tutkijan työssä näitä ei ehkä sellaisiksi mielletä. Luovuuden sijasta puhutaan vaikkapa ”aukon löytämisestä tutkimuskirjallisuudessa”, ”tutkimushenkilöiden valinnasta” tai ”aineiston analyysistä”.

Toisaalta kumpikin on jossain määrin sidottu perinteeseen ja vallitseviin käsityksiin siitä, mikä on hyvää tiedettä tai taidetta, ja mikä heidän alallaan on urauurtavaa. Molemmat tarvitsevat sekä inspiraatiota että muiden tukea – kummankin kohdalla myytti yksinäisestä puurtajasta elää tiukassa, mutta se on todellakin vain myytti. Ja kummassakin tapauksessa työ on jotakin muuta kuin tyypillistä päivätyötä: kumpikin voi tavallaan olla työssä aina, muttei ole sidottu tiettyihin aikoihin. Näin sekä tutkijan että taiteilijan työ on hyvin kokonaisvaltaista.

Tutkijan työhön kytkeytyvät luovuus ja kehollisuus ovat piirteitä, jotka liittyvät myös käsityöläisyyteen. Sara Lindström (2011) kuvaa tässä samassa teoksessa elävästi kokemusta tutkimuksen ja käsitöiden tekemisen samankaltaisuudesta. Molempiin kuuluu kokeilua, purkamista, tekniikoilla leikkimistä ja taidon karttumista käytännössä. Itse prosessi ja hyvin tekeminen on tärkeää pelkkiin päämääriin keskittymisen sijaan – ja tilaa on annettava myös harha-askeleille.

Näkemyks tekijästä riippumattomasta tieteen tekemisestä perustuu mieli-keho kahtiajakoon. Jos mieltä ja kehoa ei

erotettaisi, objektiivisesta, neutraalista tieteestä katoaisi pohja. Vaatimus tutkimuksen toistettavuudesta käy mahdottomaksi, jos prosessi onkin (myös) luova ja kehollinen. Tutkijan oletettu objektiivisuus ja tunteiden puuttuminen perustuu toiveeseen hallita itseä ja ympäristöä (Wager 2000). Ensi katsomalta saattaa olla kiusallista, jos tutkimusprosessi paljastuukin subjektiivisemmaksi ja tutkijan henkilöön sidotummaksi kuin mitä positivistinen ihanne edellyttää.

Kuva koko olemuksellaan luovasta taiteilijasta ei puolestaan sisällä mielen ja kehon kahtiajakoa. Kenties voisimme mieltää tutkimuksen tekemisenkin inhimilliseksi toiminnaksi, jota tekevät ajattelevat, tuntevat ja kokevat tutkijat? Hyvä uutinen on, että todellisuudessa tiedettä ovat aina tehneet kokonaiset ihmiset. Ja mainiosti pyyhkii edelleen. Tämän näkeminen tuskin tekee tieteellistä tutkimusta yhtään vähemmän merkittäväksi, vaan päinvastoin auttaa sekä tutkijaa itseään että ulkopuolisia arvostamaan tutkijan työtä kaikessa moninaisuudessaan.

Minun tutkimustani ei olisi syntynyt, jos en olisi ottanut käyttööni kaikkia aistejani, kävellyt ajatuksiani kirkkaiksi, herkistänyt korviani ympäristöni äänille tai tuntenut elämän värähtelyjä. Vaikka tieteen tekemiseen liittyy objektiivisuuden ja etäisyyden ihanne, ihmiset, jotka tätä työtä tekevät, eivät suhtaudu työhönsä viileästi, vaan luovasti ja intohimoisesti. Jos he suhtautuisivat kylmän objektiivisesti, parhaat oivallukset jäisivät usein syntymättä. Kyetäkseen ymmärtämään tutkimuksensa kohdetta täytyy omistautua, heittäytyä ja osata käyttää

muutakin kuin älyä. Se juuri tekee tutkijan työstä hyvää: ilman tunnetta ja kehoa ei olisi tutkimusta (vrt. Wager 2000).

Emme joudu pulaan, vaikka oikeaa tutkijaa ei lopulta olisi olemassakaan. Se, mitä saamme tilalle, on kokonainen ihminen, jolla on aivojen lisäksi muitakin hyödyllisiä välineitä. Näitä ei kannata piilotella. Yhteiskuntatieteellistä tutkimusta voi ajatella kartan piirtämisenä tietyn sosiaalisen tai taloudellisen toiminnan maastosta. Samasta maisemasta on mahdollista tehdä monenlaisia karttoja, jotka kaikki esittävät sen totuudenmukaisesti – ja joissa kaikissa myös tekijä on läsnä.

Väitöskirja

Katson alas renessanssikaupun kiin: jos ei täällä, ei sitten missään.

Tutkimukseni kaikuu alamäessä, joka johtaa työhuoneelleni.
Se vinkkaa silmää cappuccino-kupillisen pohjalta
hehkuu auringon kuumentaman kiviseinän pinnalla
pörisee korkeaa ikkunaa vasten puskevassa kärpäsessä
tuijottaa takaisin huolestuneen professorin silmistä
maistuu heinäkuun helteen ylähuulelle nostamissa hikipisaroissa
takertuu kääntämäni kirjan sivuun
virtaa lävitseni taipuessani joogavenytykseen
tanssii polkkaa valkoisilla näppäimillä
väreilee innostuneen insinöörin puheessa
punottaa poskillani viinilasillisen jälkeen
jähmettyy kurkkuuni isäni haudalla
koputtaa kattoon sateisena päivänä
pakenee kuivuneen kaivon pohjalle
matkaa kanssani auringon alta toisen luo.

Ja vihdoinkin, kaiken tämän jälkeen, asettuu mukavasti lepäämään virallisten kansien väliin, kaltaistensa keskuuteen.

Lähteet

- Finley, S. & Knowles, J.G. (1995) Researcher as Artist/ Artist as Researcher. *Qualitative Inquiry* 1:1, 110-142.
- Glesne, C. (1997) That Rare Feeling: Re-presenting Research Through Poetic Transcription. *Qualitative Inquiry* 3:2, 202-221
- Goldstein, T. (2001) Hong Kong, Canada: Playwriting as Critical Ethnography. *Qualitative Inquiry* 7:3, 279-303.
- Lindström, S. (2011) Nappisuoritus - mitä opittavaa minulla tutkijana on käsityöläisyydestäni? Teoksessa: K. Räsänen (toim.) *Tutkijat kertovat*. Helsinki: Aalto-yliopisto, Kokoomateoksia, 2-16.
- Luker, K. (2008) *Salsa Dancing into the Social Sciences: Research in an Age of Info-glut*. Cambridge & London: Harvard University Press.
- Travisano, R. V. (2011) She's Always Dancing! *Qualitative Inquiry* 17:5, 446.
- Saldana, J. (2003) Dramatizing Data: A Primer. *Qualitative Inquiry* 9:2, 218-236.
- Sword, H. (2009) Writing higher education differently: a manifesto on style. *Studies in Higher Education*, 34:3, 319-336.
- Wager, M. (2000) Tunteellinen tutkija? *Aristos*, Taitoakatemia aikakausjulkaisu X, 1, 5-9.
- Wager, M. (2002) Laadullinen Tutkimus: Eräänlaista Muotokuvamaalausta. *Aristos*, Taitoakatemia aikakausjulkaisu XII, 2, 12-13.

Mahdollisuuksia kestävään tutkimukseen

Marja Turunen

Katseeni keskittyy perhoseen. Perhosen elämä on lyhyt ja hauras. Perhosen tuntevat kaikki, ainakin pintapuolisesti, pienen kauniin eläimen. Osuessani paikalle jään seuraamaan perhosen siipien hengitystä. Pienen hohtavan sinisiiven loisto on käsittämättömän kaunis. Perhosen kevyt ja herkkä olemus kiehtoo minua, kuten organisaatioteorian eleganssi tai tutkijan autenttinen aherrus. Perhosen on oltava toukka, uurastettava, kotiloiduttava, mutta mikään ei takaa, että perhonen syntyy ja selviytyy.

Tieteessä on samoin, tieteellisiin läpimurtoihin yltää harvoin, jokaisen pienenkin työn tekeminen edellyttää vuosien työtä ja tutkimuserinteiden ymmärtämistä. Annammeko arkipäiväsämme, akateemisessa työssä, riittävästi huomiota potentiaalien vaalimiselle, jotta niistä voisi aikanaan kuoriutua esiin loistavia omanlaisia yksilöitä, jotka voivat yhdessä toimia erilaisuudesta huolimatta? Tasapäistävätkö tieteen omat käytänteet ja lisääntyvä hallinnointi herkän kehkeytymisen prosessin?

Tutkija tarvitsee pitkän hauduttelun, toukkavaiheen ja muutostyön kotilon kautta työstääkseen omaa identiteettiään. Toukkaa tuntee harvempi, mutta senkin työn jälki näkyy joka

päivä ihmisen elämässä, tai ainakin osalla ihmiskuntaa: uutteran silkkiperhosen kehräämät säikeet ovat pukeneet ja pukevat suuren osan maapallon ihmisistä. Ihminen ei ole onnistunut luomaan yhtä kestäväää jatkumoa säikeistä läpi teollisen tuotantoketjun, ja pelkkä silkin säikeiden erottelu rasittaa luontoa ja ihmistä. Osaammeko arvostaa ja suojella pientä toukkaa? Voimmeko luoda kestäväää tutkimusta ja työelämää? Onko sittenkin matka ja kehkeytymisen prosessi itsessään merkityksellinen, eikä perillepääsy?

Minua on aina kiehtonut potentiaali, mahdollisuus. Erityisesti ihmisen kehittymisen mahdollisuus ja mahdollisuus käyttää tätä potentiaalia työssä. Mahdollisuudet ovat aina läsnä, mutta sivuutamme ne usein arkikiireiden viedessä huomion. Vallitseva tapamme etsiä ratkaisuja itsemme ulkopuolelta sulkee ainakin sellaisen potentiaalın käytön, joka kehkeytyy yksilöllisyydestä. En nyt tarkoita sellaista yksilöllisyyttä, joka etsii erinomaisuutta tai ylivoimaisuutta toisiin nähden. Tarkoitän herkistymistä kunnioittamaan itse kunkin omaa erityislaatuisuutta sekä itsessä että muissa. Herkkyyttä, joka mahdollistaa myös muiden yksilöllisyyden kunnioittamisen ilman pyrkimystä hallita. Hallinnoidussa elämässä herkkyyys ja sattumanvaraisuus minimoidaan ja kontrolloidaan. Mahdollisuus ja potentiaalisuus eivät ole kovin arvostettavia, vaan pikemminkin häiritseviä tekijöitä, joista pitäisi päästä irti.

Suuri osa potentiaalista ei näin ollen koskaan näyttäydy. Potentiaalia on mahdotonta havaita tai määrittää, jos lopputulos ei vielä ole näkyvissä. Kokeilen tässä esseessä

altistaa itseäni arvaamattomuudelle ja laajennan omaa kirjoittamistani uuden genren alueelle. Kirjoittamalla sellaisissa tyyllilajeissa, *genreissä*, jotka eivät ole kirjoittajalle totuttuja käytänteitä, on mahdollisuus rikastaa ajattelua ja muuttunut ajattelu vaikuttaa havaintoihin ja tekemisen tapaan (Bazerman 2009; Bazerman ym. 2005). Esimerkiksi esteettiset sisällöt, tai vaikka vain aktiivisen *minä*-muodon käyttäminen passiivi-muodon sijaan, voivat herättää erilaista ajattelua.

Metaforat organisaatioista ja meistä itsestämme vaikuttavat ajatteluamme enemmän kuin tiedostamme (Morgan 1986). Haluammeko olla vankeina uusintamalla tahtomattamme rajoittavia kuvia organisaatioista, vaikkapa psyykkisenä vankilana? Millaista olisi organisaatiossa, jossa on mahdollista lentää vapaasti? Ja palata takaisin yhteisöön, jonne tuntee kuuluvansa? Mielestäni etiikka kietoutuu kasvuun ja vapautteen. Herää kysymys, millaisessa kasvussa haluamme olla mukana ja millaisin mielikuvin ja arvoasetelmin? Millaisiksi haluamme tulla? Ja mitä kannamme mukana? Olemme sidoksissa olemuspuoliimme, esimerkiksi kehoon ja tietoisuuteen. Sidoksemme toisiin ihmisiin tulee näkyväksi organisaatioissa ja tavassamme kohdata itsemme ja toiset.

Kuljetan kertomustani mahdollisuutena tulla joksikin akateemisessa työssä, tällä kertaa väitöskirjaa valmistelevana tutkijakoulutettavana ja tutkijaopettajana, yhdessä perhosen muodonmuutoksen kanssa. Ihmettelen esseessäni ääneen omaa tutkijaksi kasvamisen kehkeytymistä ja siihen liittyviä eettisiä pohdintoja.

Tutkijaksi tulossa – kärsivällisyys koetuksella

Toukka kulkee hitaasti, mutta toteuttaa sisäistä ohjelmaansa joka hetki, niinpä tutkimusmatkani jatkuu Ferrucin (2006, 123-124) mielikuvaharjoitteen Perhonen*¹ kuljettamana. Ferruci kehottaa ajattelemaan mielessä perhosen toukkaa. Hän jatkaa:

”Voit nähdä toukan puussa, jossa se elää. Toukka alkaa kehrätä kotiloa, toukka kiinnittyy puuhun vahvasti kotilollaan. Vähitellen, kotilossaan toukka ympäröi itsensä kultaisilla silkkilangoilla, kunnes se on täysin piilossa. Tarkastele kotiloa muutaman hetken.”

Tutkijana tarvitsen herkkyyttä zoomata sisäänpäin omiin prosesseihini ja kykyä olla avoimena ulospäin yhteisille prosesseille ja mahdollisuuksille, varsinkin kun kyse on johtamisesta, strategiasta ja organisaatioista. Kokeilin esseen kirjoituksessa huomion kiinnittämistä kiitollisuuteen. Tämä zoomaus vaikutti itse kirjoittamiseen siten, että kirjoittamisesta tuli vapaata ja kokeilevaa. Sisällöt muuttuivat abstrakteista ajatuksista ja aloin ajatella kohtaamisia ja pieniä vihjeitä, joissa kiitollisuus lymyää tutkijan arkipäivässäni. Esimerkiksi aloin tulkita juuri kokemaani vähäistä tukea väitöskirjaprosessissani vapaudeksi ja kunnioitukseksi edetä omien päämäärien varassa. Ajatus siitä, että voin kuunnella sisäistä viisauttani ja määritellä hyvää akateemista työtä omista lähtökohdistani, alkoi tuntua kiinnostavalta tehtävältä.

¹ Käännös kirjoittajan.

Toisaalta aloin kiinnittää enemmän huomiota pienen pieniin tapahtumiin kohdatessani kollegoita työssäni. Huomasin, kuinka hienovireinen ilmapiiri vallitsi organisaatiossa, jossa olin työssä. Tässä oli varmaan merkitystä myös akateemisen työn kurssilla, jolle osallistuin. Arvostava asenne toisia tutkijoita kohtaan mahdollisti itse kunkin tärkeäksi kokemien asioiden esille tulon yhteisessä keskustelussa. Mielestäni tällaista pitäisi tieteellisen kritiikin juuri olla: hyväksyvän ymmärtämisen kohdistamista tutkijan esittämään asiaan. Ulkokohtaisesta kritiikistä pitäisi pidättäytyä, mutta kuinka moni siihen pystyy?

Tutkimus on myös yhteistä toimintaa. Nixonin (2001) mukaan akateemisilla työpaikoilla tarvitaan moraalista keskustelua. Olisi tarkasteltava itsekriittisesti yhteisönsä yhteistä moraalista perustaa ja samalla otettava huomioon yksilöiden eroja ja erilaisia identiteettiperusteita. Tällainen yhteisö kirkastaa sisäisen valoni, joka hehkuu työstä, kirjoittamisesta, lukemisesta ja opettamisesta. Mutta onko sillä oikeasti mitään väliä, että yksittäinen väitöstyötään tekevä tutkija kaipaa tutkimukseen uutta virettä? Mitä tekemistä tällä tarpeella on, kun tarkoitus on julkaista minimiajassa mahdollisimman paljon julkaisuja, joilla on mahdollisimman suuri vaikuttavuuskerroin?

Työtä pyjama päällä

Ihmisten kyky olla kiinnittyneinä sisäisesti omiin arvoihinsa ja sisäisesti koettuihin tärkeisiin asioihin organisaatioympäris-

tössä, jossa he ovat valtavirrasta poikkeavia arvojensa tai pyrkimystensä vuoksi, luo muutosta (Meyerson 2001). Maltilliset muutoksen tekijät voivat tutkijoiden mukaan voi olla jopa keskeisempää muutosten aikaansaamiselle organisaatioissa kuin suurimittaiset muutoshankkeet, jotka käytännössä usein epäonnistuvat saavuttamaan tavoitteensa (Mabey 2008).

Tämä oli helppo nähdä oman kokemuksen kautta, kun olin konsernivastuussa henkilöstön kehityshankkeista. Kuitenkin oma yksilöllinen voimani oli sangen pieni kymmenien tuhansien ihmisten organisaatiossa. Elämä maltillisena radikaalina (Meyerson 2001) ei ole helppoa, jos yhteyttä toisiin samanlaisiin ei ole vielä löytynyt. Tunnistan tarvitsevani vapautta omaan tahtoon ja yhteisiä resursseja ollakseni omassa sisäisessä tilassa, kotonani, omassa itsessäni, myös työtä tehdessäni. Kirjoitan tätä esseettä *pyjamassa*, kotona, keskellä päivää, ja illalla työhuoneella, vielä kauan sen jälkeen kun kaikki muut ovat sulkeneet huoneidensa ovet ja poistuneet. Työssäni tutkijakoulutettavana työni intellektuaalinen tila ei ole kokonaan sidottu paikkaan tai aikaan - ainakaan vielä!

"Nyt olet sisällä kotilossa. Lepäät lämpimässä, kultaisessa pimeydessä, ympäristö on pelkkää silkkiä. Olet vain hämärästi tietoinen, siksi et tiedä tarkalleen, mitä sinulle tapahtuu, mutta tunnet, että hiljaisuus, jonka keskellä olet, on hiljaista toiminnan sisäistä viisautta ja rentoudut." (Ferruci 2006, 123)

En ole ainut älyllisen työn tekijä, jota jokin pieni näennäisesti turha seikka, vaikkapa työn tekeminen pyjamassa, voi voimaannuttaa. Tutkiessaan maltillisia radikaaleja, Meyerson (2001) tunnisti ihmisten käyttävän hienovaraisia tulkintoja ympäristössään. Arvokkaan asian tai siitä kertovan symbolin löytyminen työssä, vaikkapa perheen huomioon ottaminen työjärjestelyissä, auttoi voimavarojen löytymiseen. Ihmiset saivat vahvemman kosketukseen omaan itseensä ja uinuva potentiaali tuli käyttöön sekä heille itselleen että monesti myös laajemmin organisaatiossa, kun tällaiset merkitykselliseksi koetut asiat tulivat nähdyksi työssä. Connell (2006) kuvaa intellektuaalisen työn todellista luonnetta esittäessään jotakin muuta kuin julkilausutun kuvan akateemisista tietotyöntekijöistä. Eräs artikkelissa mainittu nainen oli vähentänyt kaikki kontaktinsa minimiin ja työskenteli aamuisin kotonaan pyjama päällä. Voitteko kuvitella mitä luksusta! Ei myyntikäyntejä, neuvotteluja, vakuuttelua toisten määrittelemässä tilassa, vaan tieteellisen työn tilkkutäkin ompelemista omaehtoisessa ympäristössä. Olisivatko teidän organisaatiosanne paikallaan pyjamabileet kotioloissa?

Minuun artikkelin lukeminen vaikutti siten, että havahduin ja ymmärsin pakottaneeni itseni ulkoapäin ohjattuun kuosiin. Tämä oli sulkenut pois käytöstä omia voimiani. Sain nyt uutta virtaa työhöni. Laadullinen tutkimus, joka kykenee ilmaisemaan yksilöllisen kautta yhteistä, tuottaa kirjoittajassa ja myös lukijassaan kasvua ja muutosta. Ääni, joka kantautuu yksittäistapausten, omakohtaisen äänen ja kokemusten kautta, kertoo usein ilmiöistä, jotka ovat luonteeltaan yhteisiä.

Tällainen tutkimus on samalla myös yhteydessä ulkomaailmaan, tiedeyhteisön ulkopuolelle ja sillä voi olla poliittisia seurauksia (Räsänen 2011, Nixon 2001). Korpiahon (2007) omakohtainen jatko-opiskelijan tunteiden kuvaus muistutti omista samankaltaisista kokemuksistani ja inspiroi tutkimustyöhön. Yksilöllisesti koettu ja kuvattu on siis paljon yhteisempää kuin on ymmärretty, sillä laajat otokset ja objektiivinen kuvaus eivät tavoita yksilön eivätkä yhteisön dynamiikkaa kaikessa rikkaudessaan. Myersonin (2001) kuvaama voimaantumisen, joka tapahtuu yksilön tunnistaessa erityisyytensä ja voimavaransa, jää usein toteutumatta tutkimuksen valtavirrassa.

Toimintamme voi jäädä taktiseksi yritelmiksi, vailla strategista valtaa, kuten de Certeau (1984) kuvaa arkisen elämämme rajalliseksi valtasuhteiden viidakossa. Oma tilamme toimia arjessa on kuin vuokrassa itsellämme ja oma vaikutusmahdollisuutemme taktisia tekoja, vailla strategista voimaa. Kulutamme elämää tehden pieniä sisustuselementtejä ”vuokra-työsiöömme”. Todellinen valtamme määrätä elämämme päämääriä on jatkuvaa kamppailua mahdottomassa vaatimusten tilassa. Tällaista juuri on tutkijakoulutettavan arki: sain työpaikan tehdäkseeni omaa väitöstutkimustani, johon sisältyi lisätyönä hallinnollisia velvoitteita rajallisessa määrässä. Mielestäni tämä kuulosti kohtuulliselta mahdollisuudelta toteuttaa tutkimustani akateemisessa työyhteisössä. Arkinen aherrus kolmen yliopiston fuusion silmässä tuottaa kuitenkin tunnistamattoman määrän alusta aloitettavaa työtä ja uudistuksia aikatauluissa, joista jokainen noudattaa omaa erilaista

logiikkaansa. Miten on mahdollista, että pidän oman väitöstitkimukseni etenemässä samaan aikaan, on kysymys, jonka olen esittänyt itselleni moneen otteeseen.

Eettisesti kestävää aherrusta ja iloa

Eettiset ratkaisut ovat jatkuvasti tieteellisen työn rakennusaineina tietoisesti tai tiedostamatta. Hallinnointityö syö akateemisen työn liikkumavaraa. Akateeminen työ ei kiinnity enää akateemisiin lähtökohtiin, kuten oppiaineisiin tai diskursseihin, vaan hallintoon ja sen mukana hallinnollisiin käytänteisiin (Macfarlane 2010, Räsänen & Korpiaho 2011). Macfarlanen (2010) mukaan suurin osa nykyisestä tutkimuksesta nojaa eettisiin käytänteisiin, jotka ovat näille tieteen aloille vieraita ja tulevat hallintokäytänteiden mukana. Tutkimus altistuu eettisille käytänteille, jotka ovat tutkimusperinteen ja epistemologian kannalta vieraita, esimerkiksi laadullinen sosiaalitieteellinen tutkimus on omaksunut ulkokohtaisen mallin tutkimusetiikan pohjaksi biolääketieteestä. Eettinen toimintapa on vain kirjattu määre, näytelty suorite siitä, että tutkimuseettisiä linjauksia on noudatettu (Macfarlane 2010).

Laadullinen tutkimus kohtaa eettiset ja moraaliset käytänteet jatkuvasti tutkimuksen kohdistuessa ihmisiin. Kenttätööhön lähtevä laadullinen tutkija ei voi ennakolta tietää, miten aineisto käyttäytyy tutkimuksen aikana. Eettisen koodin määrittely voi olla vaikeaa tutkimuksen alussa, sillä tutkimuksen kulku ei ole ennalta arvattavaa ja eettiset seikat hahmottuvat vasta tutkimuksen kuluessa. Merkitysten verkosto selventyy tutki-

jallekin prosessin aikana tai vasta kenttäjakson jälkeen (Macfarlane 2010). Julkaisemisen jälkeen tapahtuvien seurannaisvaikutusten ja reaktioiden ennustaminen on haastavaa.

Moraaliset pyrkimykset ovat käynnissä työssä jatkuvina pieninä yrityksinä rakentaa ja muovailta oman identiteetin aineksia. Tämä työ tapahtuu käytänteissä, joiden määrittely ei ole vain yksilöllistä, vaan jotka rakentuvat vuorovaikutuksessa ja yhteisesti omaksutuissa keskusteluissa (Macfarlane 2010, LaPointe 2011). Käytännöllisen työn etiikkaa tutkivat korostavat, että eettisen perustan rakentaminen ei ole mahdollisia ilman yhteiseen toimintaan osallistumista - verta ja hikeä. Työ altistaa epäonnistumisille, loukkaantumisille ja virheille, mutta myös ilolle (Nixon 2001). Mielenkiintoista tästä työstä tekee sen, että tietoisuutemme on usein hyvin ohut. Toimintamme tietoisuuden sisällöt eivät ole useinkaan omiamme, vaan yhteisesti rakennettuja, kunkin tilanteen ja kontekstin mukaisesti.

Tunnistan kiinnostavia mahdollistavia piirteitä hyvin tavalisista ja arkisista asioista: ihmisten aitoudesta ja rentoudesta, ilosta ja naurusta, kyvystä kunnioittaa kollegoita, jotka tekevät työtä eri diskurssissa tai menetelmin. Tunnistan tämän energian kohottavana tuntemuksena kehossani. Joskus nämä liittyvät yksilöihin, joskus tällaista voi tunnistaa yhteisöissä, kuten nykyisessä työpaikassani tutkijakoulutettavana Aalto-yliopiston kauppa- ja liiketoiminnan Johtaminen ja organisaatiot -laitoksella.

Perhosen elämään liittyy transformaatio, muutos. Minulle tutkimuksen tekeminen on samanlaista kamppailua vakiintuneiden käsitysten ja toimintatapojen kanssa. Tutkimusperinteiden ymmärtäminen on haastavaa. Voin yllättäen joutua keskusteluun, jota en osannut odottaa. On helpottavaa ajatella, että jokainen tarkastelee ja kommentoi omasta rajallisesta näkökulmastaan. Tulkintoihini vaikuttavat paitsi luettu aineisto, myös laaja työkokemukseni erilaisissa organisaatioissa. Peilaan herkästi kokemuksiin ja tietoihin, joita minulla on. Kiinnostukseni on monialaista ja asettelen akateemisia tekstejä niiden historialliseen ulottuvuuteen suhteuttaen niitä elämäkokemukseni, yleisen kirjallisuuden ja yhteiskuntatieteiden yhteyteen.

Ferruci (2006, 124) jatkaa: "Lopulta kotilon kuoreen tulee murtuma, ja valonsäde tunkeutuu sisään raon kautta. Kun valo tavoittaa sinut tunnet yhtä äkkiä olevasi täynnä elämänvoimaa ja olet valmis vapautumaan kuorestasi."

Halusin tehdä tutkimuksen aiheesta, jonka oikeasti koen merkityksellisenä ja siihen kului lukuisia vuosia ja sain perheeni kasvatettua ja koeteltua siipiäni työelämässä vastuullisissa tehtävissä. Parasta, mitä tutkijan työ voi antaa, on oivaltaminen ja uuden synnyttäminen. Tutustuminen aineistoihin ja oman ajattelun kehittäminen kirjoittamalla on minusta parhaimmillaan yhdessä toisen tutkijan kanssa.

Tutkimuksessani johtaminen käsitemaailmassani lähtee inhimillisen potentiaalin tunnistamista, tällöin ontologisesti on kyettävä liikkumaan subjektiivisen tilan ja objektiivisen tilan välimaastossa, jossa tilat limittyvät. Tämä on suuri haaste organisaatioissa ja elämässä yleisemminkin. Sillä useimmin pyrkimyksemme on pyydystä perhonen, alistaa se tutkimuksemme kohteeksi ja kiinnittää perhoskokoelmaan, sen sijaan, että voisimme tuntea yhteyden perhosen kanssa ja toimia osana kokonaisuutta. Arvostaisimme perhosen ja ihmisen ainutlaatuisuuden ja kyvyn toimia yhdessä, myös silloin kuin toimintamme ei ole eheää, vaan rikkonaista hapuilua kohti.

Perhonen ja ihminen ovat samaa kokonaisuutta, jolloin erottelu objektin ja subjektin näkökulmista katoaa. Tähän tarvitaan harjoitusta, joka ei lähde siitä, että rakennetaan uusi management-reseptikirja tai uusi fad, muotikäsite, joka pelastaa meidät idealistiseen maailmaan: kaikki onnistuu, kunhan vain noudatamme paremmin tietävien järjestystä ja pysymme teon kohteina vailla "kotona olevaa minää, subjektia", vailla arkisen todellisuutemme tunnistamista.

Organisaatioiden myytit ja todellisuuden olen saanut kokea itse omassa työssäni. Käytänteet kuljettavat asioita omalla painollaan. Oma taktinen tilani (de Certeau 1984) on ollut todellisuudessa mitätön. Taktinen tilani ei ole kovin suuri nytkään ollessani akateemisessa pätkätyössä, voisi moni ajatella, mutta tämän työn avulla olen identiteettityön jatkuvassa kamppailussa kohti sitä, joksi voin tulla. Tällä kertaa sillä onkin väliä, miksi minä haluan tulla kohtaamalla arkiset

kamppailuni identiteettityöni materiaalina. Tähän työhön liittyy suurimmat kiitollisuuden kokemukseni.

Omaan akateemiseen uraani kuuluu minulle merkityksellisiä jaksoja. Riippumattoman rahoituksen saaminen on ollut yksi keskeinen johtotähti, jonka varassa olen voinut ainakin luulla pystyväni tutkimaan rehellisemmin. Palkitsin apurahan johdosta itseäni estetiikan kurssilla. Sain välimatkaa omaan tutkimukseeni. Pystyin estetiikan historian kautta minulle näkemään oman tutkimukseni keskeisen käsitteen historiallista tulkintaa. Järkisyiden nojalla en täysin ymmärrä, miksi kurssi tuntui tärkeältä. Ei siitä mitään suoraa hyötyä ollut mitattavassa maailmassa opintopisteiden tai tutkimuksen suoraviivaisen etenemisen kannalta, mutta minulle se oli hyvin inspiroivaa.

Loppua kohti kehkeytyy uusia alkuja

Minulle henkilökohtaisesti akateemiseen työhön johdatteleva kurssi on merkinnyt uusien mahdollisuuksien toteutumista. Kurssin aikana on ollut mahdollista pohtia omaa työtäni akateemisessa ympäristössä. Kirjoittaa kokeillen, millä oli merkitystä minulle. Tähän esseeseen kokeiluni tajunnanvirta on jo taltutettu. Käytännössä olen huomannut, kuinka moneen kertaan uuden toimintatavan perustelu ja logiikka on jaksettava muistuttaa mieliin ja harjoittaa käytänteinä ennen kuin se sisäistyy oma-toimiseksi uskallukseksi oivaltaa ja kuljettaa omaa prosessiaan.

Kurssin aikana talvi antaa periksi keväälle. Meren peittänyt sinivioletti jää on sulanut. Pienet kasvun idut ovat liikkeellä ja saavat voimaa yhteisesti jaetusta ja koetusta. Identiteettityöni latautuu voimakenttään, jossa kollegani ovat tehneet työtä, *verta ja hikeä* (engl. heat and dust) kaihtamatta, moraalisesti arvokkaiksi kokemiaan asioita (Nixon 2001). Tämä tekee minut nöyräksi ja kiitolliseksi. Ulkoisesti meillä olisi paljonkin parannettavaa monessa suhteessa, mutta jos sisäinen hehku puuttuu, puuttuu sen mukana kaikki, johon voisi perustaa oman tutkimuksensa.

Lähteet:

Bazerman, C. (2009) Genre and cognitive development. Teoksessa C. Bazerman, D. Figueiredo, & A. Bonini (toim.) *Genre in a changing world*, Fort Collins, CO: WAC Clearinghouse.

Bazerman, C., Little, J., Bethel, L., Chavkin, T., Fouquette, D. & Garufis, J. (2005) *Reference Guide to Writing Across the Curriculum*. West Lafayette, IN: Parlor.

Certeau, M. de (1984) *The practice of everyday life*. Berkeley, CA: The University of California Press.

Connell, R.W. (2006) Core activity: Reflexive intellectual workers and cultural crisis. *Journal of Sociology* 42:1, 5 - 23.

Ferruci, P. (2006) *Bli den du är*. Danmark: Liber.

Korpiaho, K. (2007) Tunteet organisatorisessa oppimisessa – erään jatko-opiskelijan tarina. *Tiedepolitiikka* 3, 27-38.

- LaPointe, K. (2011) *Moral struggles, subtle shifts. Narrative practices of identity work in career transitions*. Aalto-yliopiston julkaisu 34/2011. Helsinki: Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Mabey, C. & Finch-Lee, F. (2008) *Management and Leadership Development*. London: Sage.
- Macfarlane, B. (2010) Values and virtues in qualitative research. Teoksessa: M. Savin-Baden & C.H. Major (toim.) *New Approaches to Qualitative Research: wisdom and uncertainty*, New York/Abingdon: Routledge, 19-27. http://web.edu.hku.hk/staff/bmac/docs/Values_and_virtues_in_qualitative_research.pdf. Luettu 6.5.2011
- Meyerson, D. E. (2001) *Tempered radicals: How People Use Difference to Inspire Change at Work*. Boston: Harvard Business School Press.
- Morgan, G. *Images of Organization*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Nixon, J. (2001) 'Not Without Dust and Heat': The Moral Bases of the 'New' Academic Professionalism. *British Journal of Educational Studies* 49:2, 173-186.
- Räsänen, K. (2009) Understanding academic work as practical activity - and preparing (business-school) academics for praxis? *International Journal for Academic Development* 14:3, 185-195.
- Räsänen, K. (2011) Kurssi Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu, Johtaminen ja Organisaatiot.
- Räsänen, K. & Korpiaho, K. (2011) Supporting doctoral students in their professional identity projects. *Studies in Continuing Education* 33:1, 19-31.

Kuinka tehdä kauppatieteellisesti hyödytöntä tutkimusta (ilman, että rahoitus katkeaa)?

Janne M. Korhonen

Anarkistisen kauppatieteilijän manifesti?

Yrittäessäni vältellä tämän esseen aloittamista, sähköpostiini kolahti tiedote eräältä tunnetulta konsulttiyritykseltä. ”*Näin älykäs johtaja lietsoo luovuutta,*” luki uutiskirjeen otsikossa. Varsinaisessa jutussa erään yliopiston aivotutkijat selittivät uusimpia tutkimustuloksiaan. Niiden mukaan kaikki ihmiset ovat luovia – ja oikeat toimenpiteet voivat *vapauttaa* yksilöiden luovuuden yrityksen tarpeisiin.

Minua häiritsee tutkimus, jonka tavoitteena on ”vapauttaa” yksilöiden ominaisuuksia yritysten tarpeisiin. Minua häiritsee tutkimus, jonka olemassaolon oikeutukseksi nähdään yritysten toiminnan tehostaminen. Minua häiritsee – suoraan sanoakseni – tutkimus, jota minun odotetaan tekevän.

Nykyisen kaltainen talousjärjestelmä vaikuttaa vuosi vuodelta olevan enemmänkin syyppää, kuin ratkaisu, maailman ongelmiin. Kauniista puheista huolimatta, yritykset käyttäytyvät tosiasiallisesti kuin psykopaatit; kenties siksi, että pörssiyritykset on lakisääteisesti velvoitettu käyttäytymään niin (kts.

esim. Bakan 2005). Jatkuvaan kulutuksen kasvuun perustuvan järjestelmän merkittävä suunnanmuutos on edelleen puheen tasolla. Ei haittaa, vaikka lähinnä hullut ja ekonomit kykenevät kirkkain silmin väittämään rajallisen tilan ja rajattoman kasvun olevan yhteen sovitettavissa. Vähemmän vakavia ongelma-kohtia on lukuisia. Esimerkiksi, miten tulisi tutkia hauskanpidon vaikutuksia luovuuteen? Seurauksena kun on työpaikkoja, joissa työntekijät pakotetaan pitämään hauskaa tuottavuuden parantamiseksi.

Suuri osa kauppatieteellistä tutkimusta tähtää joko impliittisesti tai eksplisiittisesti yritysten ja organisaatioiden toiminnan tehostamiseen. Tällaisen tutkimuksen tekemiseen liittyy vakavia moraalisia ongelmia. Joiltain osin ongelmat ovat suorastaan verrannollisia erittäin tunnettuihin tieteen etiikkaa käsitelleisiin keskusteluihin. Vaikka minkään yksittäisen kauppatieteellisen tutkimuksen vaikutus ei dramaattisuudessaan vedäkään vertoja 1930-luvun fysiikan tutkimuksen vaikutuksille, kumulatiivinen vaikutus ihmisten elämään on ollut jo paljon suurempi.

On luultavasti liioittelua sanoa, että ihmisten pahoinvointi olisi lisääntynyt oleellisesti. On myös luultavasti liioittelua sanoa, että yleinen pahoinvointi johtuisi pelkästään työelämän kiristymisestä. Mutta jatkuvalla työtehon parantamiseen tähtävällä tutkimuksella on pakko olla *jotain* vaikutusta; tuskinpa sitä muuten tehtäisiin. Tutkija ei ehkä henkilökohtaisesti kiristä työelämän vaatimusruuvia. Hän kuitenkin osoittaa ruuvien ja neuvoo, kuinka sitä kiristetään. Mutta mikä neuvoksi?

Väitän, että niin sanotun ”anarkistisen kauppatieteilijän” kannalta helpoin ja hauskin tapa selviytyä on tehdä *yksinkertaisesti hyödyttöntä tutkimusta*. Väitän myös, että hyödyttömän tutkimuksen naamioiminen hyödylliseksi on helppoa: sitähan me kaikki teemme joka tapauksessa. Ennen kuin katsomme, miten tempu tehdään, pieni katsaus vaihtoehtoihin lienee paikallaan.

Mitä vaihtoehtoja meillä on?

En tietenkään ole ensimmäinen, joka kritisoi tutkimustulosten käyttämistä vallan välikappaleina. Kriittiset tutkimustraditiot ovat jo pitkään arvostelleet ”perinteistä” organisaatiotutkimusta. Kriitikoiden mielestä perinteinen tutkimus lähinnä tukee ja edistää olemassa olevia valtarakenteita. Periaatteessa voisin siis tehdä kriittistä tutkimusta ja pyrkiä antamaan vallan avaimia alistetussa asemassa olevien käsiin. Mutta kannattaako vallan avaimia antaa heillekään? Muuttaako se mitään? Historianharrastukseni vuoksi suhtaudun vallankumouksiin perin juurin kyynisesti. Idealistiset, eittämättä hyvää tarkoittavat ihmiset ovat maailman sivu lähteneet kumoamaan vallitsevaa järjestelmää. Seuraukset ovat aina olleet odottamattomia, eivätkä useinkaan kovin hyviä.

Jokaisessa työssä on tietenkin omat hyvät ja huonot puolensa. Jokaisen meistä on myös tasapainoiltava todellisen maailman ja ideaaliminänsä vaatimusten välillä. Voimme silti olla identiteetiltämme jotain muuta, kuin ympäristö saattaisi olettaa.

Avoimen radikalismien ja kriittisen tutkimuksen sijaan voimme toimia myös ”maltillisina radikaaleina” (Meyerson 2001). Maltillinen radikaali toimii kulisissa paremman maailman puolesta, pyrkien säilyttämään oman identiteettinsä. Valitettavasti maltillisen radikalismien ja itsepetoksellisen valkopesun raja voi osoittautua häilyväksi. Ennen kaikkea, onko maltillisesta radikalismista ja pienistä teoista ylipäätään hyötyä? Jos kaikki ihmiset tekevät vähäisiä tekoja, saavutuksetkin jäävät helposti vähäisiksi.

Jos aktivismi on siis vain vaikutuksiltaan vaikeasti ennustettavaa kiristysruuvien antamista toisiin käsiin, ja maltillinen radikalismi pahimmillaan hyödyttömiä itsepetosta, mitä jää jäljelle? Nähdäkseni paras vaihtoehto on samalla myös helpoin: *voimme yksinkertaisesti pyrkiä tekemään anarkistisen irrelevantteja tutkimuksia.*

Tämän vaihtoehdon suuri etu on siinä, että *sitä on erittäin vaikea erottaa tutkijan normaalista työstä.* Suurin osa kaikista tutkimuksista on joko turhaa, tai niin kontekstisidonnaista, että se voisi yhtä hyvin olla turhaa. Keskimääräistä tutkimusraporttia lukemalla on useimmiten hankala päätellä, onko sen turhuus tarkoituksellista vaiko ei. Mihin tahansa julkaisuun on helppo kynäillä ”liikkeenjohdollisia johtopäätöksiä” tarvitsematta ymmärtää liikkeenjohdon näkökulmia tai todellisia ongelmia¹. Todennäköisyys sille, että johtopäätöksiä ylipäätään *lukee* kukaan muu kuin arvostelija, on pieni. Todennäköisyys sille, että johtopäätöksistä seuraa toimenpiteitä, on vielä pienempi.

¹ Näinhän suurin osa meistä tekee joka tapauksessa.

Neljä tapaa varmistaa hyödyttömyys (ja näyttää hyödylliseltä)

Kuhnilaisittain ”normaalia tiedettä” tekevä tutkijakin voi elellä sangen kevein mielin, vailla suurempaa huolta tutkimuksen vaikutuksista ympäröivään yhteiskuntaan. On silti olemassa muutamia keinoja varmistaa, ettei tutkimuksesta tule olemaan ”hyötyä” kenellekään¹. Olen tähän mennessä keksinyt neljä tapaa, jolla tutkija voi tehdä täysin asiallista, mutta silti hyödyntämätöntä tutkimusta.

Vahva salaus

Yksi parhaista tavoista varmistaa, että tutkimus jää kaupallisesti hyödyntämättä, on samalla erinomainen tapa hankkia sille jämerää uskottavuutta (etenkin amerikkalaisissa alan lehdissä): matemaattisten kaavojen käyttö. Toisista yhteyksistä tunnetaan, että ”jokainen kaava puolittaa lukijakunnan,” tai formaalimpana approksimaationa

$$\text{lukijat} = \frac{1}{2^k} \cdot \left(\frac{As_p - 1}{5} + \frac{As_l}{8} \right) \quad (1)$$

jossa k on kaavojen määrä, As_p on kohdeyleisön lukion pitkän fysiikan ja As_l lyhyen fysiikan arvosanojen keskiarvo.

¹ Sanottakoon, että ”hyödyllä” tarkoitan tässä nimenomaan kaupallista ja/tai organisatorista hyötyä ja etua. ”Hyödyttömästä” tutkimuksesta voi olla monenlaista muuta hyötyä ja iloa, tieteellisestä mielenkiinnosta kirjahyllyn täytteisiin ja saunan sytykkeisiin. Näitä hyötyjä ei käsitellä tässä esseessä.

Tähänastiset kokemukseni lasittuvista katseista matemaattisempia tutkimuksia käsitellessä antavat vahvasti olettaa, että approksimaatio on oikean suuntainen. Jos tutkimusta ei ymmärretä, sitä ei myöskään hyödynnetä. Samalla tutkimus muuttuu "tieteellisemmäksi" ja, mitä ilmeisimmin, paremmaksi. Samaa taktiikkaa voi toki noudattaa myös ns. luonnollista kieltä käyttävissä tutkimuksissa¹. Havaintojeni mukaan sitä myös noudatetaan. Ehdotankin tälle taktiikalle nimeä *vahva salaus*. Jos kaikki sujuu hyvin, tutkimuksensa vahvasti salannut tutkija pystyy täysin hyvällä omallatunnolla julkaisemaan kaikki tuloksensa, täyttämään yliopiston aset-tamat julkaisutavoitteet ja jopa etenemään urallaan.

Kontekstisidonnaisuus

Vahva salaus ei kuitenkaan ole ainoa vaihtoehto. Aikaisemmin koskettelinkin jo kevyesti toista perin tehokasta tapaa tuottaa pätevää mutta turhaa tekstiä: *kontekstisidonnaisen tutkimuksen* tekeminen. Tiedämme vallan hyvin, että yhdessä organisaatiossa hyväksi havaittu toimintamalli ei suinkaan välttämättä sovi toiseen organisaatioon. Hyvät käytännöt ovat usein pitkän evoluution tulosta ja sidoksissa tiettyihin henkilöihin, paikkoihin, tai kulttuureihin. Mitä tarkempaa tutkimus on, sitä vaikeammin sen opit ovat siirrettävissä. Dilemmasta kirjoittaa

¹ Vaikka tutkimusaiheesi ei ensi näkemältä vaikuttaisi matemaattiselta, älä hämmenny. Jokainen tutkija luo mallia tutkimuskohteestaan, maailmasta, ja niiden vuorovaikutuksista. Matematiikka on vain yksi tapa esittää tämä malli. En ole vielä havainnut kenenkään estyneen käyttämästä toisille ihmisille käsittämätöntä esitystapaa vain siksi, että käytetty kieli muistutti suomea tai englantia.

esimerkiksi van Aken (2005, 31)¹, jonka mielestä ”relevantiksi tiedoksi” pitäisi lukea vain sellainen tieto, joka on siirrettävissä kontekstista toiseen. Ilmiötä on mielenkiintoisesti selvittänyt Rivkin (2000): oppien siirtämisessä syntyy joka tapauksessa virheitä ja organisaatioissa on väistämättä eroja. Koska kompleksissa järjestelmässä pienetkin virheet voivat aiheuttaa suuria eroja oppien toimivuudessa, enintään keskinkertaisen monimutkaisia käytänteitä kannattaa ylipäättään yrittää siirtää yrityksestä toiseen. Rautalangasta vääntäen, mitä hienosyisempää tutkimusta tekee, sitä hyödyttömämpää se on. Kapinallista kauppatieteilijää suojaa tulosten (väärin?) käytöltä siis itse kompleksien järjestelmien luonne.

Varjeluksen luonteen ymmärtämiseksi on kuitenkin hyödyllistä ensin ymmärtää, mitä teorialat ovat. En ole tieteenfilosofi vaan insinööri, joten saan puhua asioista yksinkertaisesti ja pragmaattisesti: käytännön tarpeita ajatellen teoria on *oikotie*. Teoria on tapa tuottaa faktoja ilman empiriaa ja kokemusta. Esimerkiksi tähtitieteilijän ei tarvitse odottaa kymmentä vuotta tietääkseen, missä hänen havaitsemansa komeetta on kymmenen vuoden kuluttua. Hän naputtaa kiertolaisen havaitun nopeuden ratayhtälöihin, ja presto! Ratayhtälöt – Newtonin loistavan oivalluksen sovellus – kertovat hänelle hämmästyttävällä tarkkuudella, minne päin taivasta kaukoputket kannattaa löydön vuosipäivänä suunnata. Vaikka ratayhtälöt joutuisi ratkaisemaan käsin, työssä ei menisi muutamaa päivää kauempaa.

¹ Van Akenin artikkeli ”relevantin” organisaatiotutkimuksen tekemisestä on muutenkin erinomainen opas myös *irrelevantin* tutkimuksen tekemiseen.

Ihmistieteissä vastaava on tietysti aavistuksen vaikeampaa. Meillä ei ole teoriaa, jolla ennustaisimme, mitä jokin yritys tekee kymmenen vuoden kuluttua. Eikä meillä tule olemaan sellaista. Teoriasta voi sanoa olevan käytännöllistä hyötyä vain, jos se auttaa meitä päättämään järjestelmän tilan tietyn ajan kuluttua *ennen* kuin tuo tietty aika on kulunut. Mutta mitä monimutkaisempi tutkimuksen kohde on ja mitä monimutkaisempia ovat sen kytkennät ympäristöön, sitä lyhyemmäksi supistuu teorian ennustushorisontti. Samalla sen epätarkkuudet kasvavat. On helppo päätellä, että käytännössä mikä tahansa organisaatio on hillittömän monimutkainen. Nopein ja ehdottomasti tarkin tapa tietää, mitä yritys tekee kymmenen vuoden kuluttua, on odottaa kymmenen vuotta.

Troijan hevoset

Monimutkaisten järjestelmien tutkiminen ei kuitenkaan ole turhaa, vaikka ennustusvoimaista teoriaa ei löytyisikään¹. Ensinnäkin, ihmistieteissä yleistettävät tulokset ovat yleensä joko triviaaleja tai merkityksettömiä. Toiseksi, voihan ajatella, että vialliset teorit vasta hyödyllisiä ovatkin. Jos vahva salaus ja kontekstisidonnaisuus eivät riitä ja liike-elämä suorastaan rukoilee tulkintojasi, voit aina rakennella *Troijan hevosta*.

Aikaisemmassa elämässäni annoin jonkin verran neuvoja liike-elämän edustajille. Opin nopeasti, että oikea ja odotettu vastaus

¹ Jos nyt tarkkoja ollaan, kukaan ei ole vielä todistanut, etteikö ennustusvoimainen ihmistieteen “yleinen teoria” voisi *teoriassa* olla mahdollinen. Todennäköinen se ei kyllä ole.

pieleen menneen neuvon herättämään ärtymykseen *ei* ole ”hups.” Oikea vastaus on ”vika ei ollut niinkään teoriassa, vaan toteutuksessa ja muuttuneissa olosuhteissa.” Akateemikon vastuu on vielä pienempi ja vastuusta kiemurtelu vielä helpompaa¹. Onhan niin, että liikkeenjohdollinen tutkimus ei käytännössä ole toistettavissa. Toisin sanoen, vaara siitä, että tulkinnoista joutuisi tilille, on hyvin pieni. Haitat ovat siis vähäisiä, voitot potentiaalisesti suuria. Konsultointikeikat ovat rahakkaita. Julkaisuja tulee. Ja jos Troijan hevosen saa ujutettua sisälle organisaatioon, organisaatio saattaa jopa romahtaa².

Näin siis anarkistinen kauppatieteilijä voi tuntea syvää mielenrauhaa luodessaan teorioita yritysten menestymisestä. Pahimmassakaan tapauksessa teoriat eivät todennäköisesti toimi; parhaimmassa tapauksessa niiden soveltaminen *johtaa kapitalismin tuhoon*. Tilannetta kuvaa ja tiettyjen taloustieteilijöiden todellisia vaikuttimia kyseenalaistaa herkullisella tavalla nykyinen finanssikriisi. Pahimmassa tapauksessa rahoitusjärjestelmän korttitalo rakennettiin *yhden ainoan* yhtälön varaan. Näin ovat esittäneet täysin vakavat lehdet, joiden logoissa ei ole ainoatakaan sirppiä tai vasaraa (esim. Salmon 2009). Tämä yhtälö – Li’n gaussilainen kopulafunktio – mallinsi rahoitusinstrumenttien riskejä, mutta aliarvioi todellisen maailman monimutkaisuutta. Seuraukset tunnemme. Ehkäpä

¹ Erityisesti, jos tutkimus on vahvasti salattu ylläkuvatulla tavalla. Tällöin siitä voi vetää juuri sellaisia johtopäätöksiä kuin tarvitaan.

² Esimerkiksi Enronin romahduksen yhtenä syynä pidetään sen organisaatiokulttuuria. *Jostain* tutkimuksista sekin lienee opittu.

Li'lle kuuluisi työstään palkinto? Ehdotan "akateemisen työn sankarin" arvonimeä¹.

Irrelevantti aihe ja viitekehys

Yllä olevia tapoja voi tietenkin pitää kyynisinä ja jossain määrin vilpillisinäkin keinoina ratkaista ristiriitaisten identiteettien ongelmaa. Lisäksi niissä on yksi vika: eettinen ongelma ei välttämättä häviä vielä mihinkään. Vaikka tutkijan työllä ei *todellisuudessa* olisikaan (ainakaan positiivisia) vaikutuksia, yrityksissä otetaan mielellään käyttöön uusimpia liikkeenjohdollisia villityksiä. Näin vaatimusten ruuvia kiristetään kierros kierrokselta. Esimerkiksi nyt, kun luovuudesta, erilaisuudesta ja innovaatioista on tullut oman aikamme viisastenkivi, yritykset kilpailevat sillä, kuka pystyy nopeimmin kopioimaan uusimman luovuusoppaan reseptit omaan käyttöönsä. Varsinkin jos tutkijan työ sattuu koskettelemaan jotain ajankohtaiseen villitykseen sopivaa aihetta – tällä hetkellä esimerkiksi sosiaalista mediaa – on olemassa suuri vaara, että puhtaasti deskriptiivinenkin tutkimus kaapataan psykopaattiseen käyttöön.

Mutta kannattaako tutkijan ylipäätään tutkia ajankohtaisia aiheita? Passiivis-anarkistista vastarintaa voi vallan hyvin varmistella valitsemalla tutkimukselleen *irrelevantin aiheen ja viitekehysten*. Esimerkiksi itse olen valinnut viitekehukseksi

¹ Outoa kyllä, yhtälön kehittäjä David X. Li pitää yhtälön väärinkäyttöä syynä ongelmiin ja kieltäytyy ottamasta kunniaa kansainvälisen kapitalismin pahimmasta kriisistä sitten 1930-luvun. Voi vain kysyä, miksi – Marx ja Lenin eivät päässeet häntä lähellekään. Li tosin kasvoi Maon Kiinassa, joten olisi kaunista ajatella hänen olevan saavutukseensa salaa tyytyväinen.

niin sanotun yleistetyn evoluutioteorian. Tarkastelen sen opetusten avulla teknologioiden ja organisaatioiden evoluutiota ajan myötä. Evoluutioteoria on kiitollinen viitekehys hyödyttömälle tutkimukselle: se kuulostaa hienolta, sillä ei ole juuri minkäänlaista ennustusvoimaa ja sen johtopäätökset pätevät enintään tilastollisessa mielessä. Tulokset eivät välttämättä siis ole triviaaleja, mutta ne ovat merkityksettömiä. Pystyn mahdollisesti selittämään, millaiset reunaehdot esimerkiksi kilpailutilanteessa saattavat johtaa tietynlaisiin lopputuloksiin – mutta minulla ei ole minkäänlaista keinoa, välttämättä edes teoriassa, sanoa mitään kovin varmaa minkään yksittäisen yrityksen menestymisen mahdollisuuksista.

Suuri osa tutkimustyöstäni on laskennallista, pienten evolutiivisten ”leikkikalumallien” rakentamista tietokoneella ja niiden tulosten analysointia. Mallien rakentaminen on turvallista ja siistiä sisätyötä, vailla kosketusta juuri mihinkään todellisuuteen. Mallien analysoimiseksi joudun kuitenkin etsimään todellisuudesta esimerkkejä mallien tuottamista kuvioista. Näitä tapauksia etsiskellessäni keskityn historiallisiin aiheisiin. Historiallisen tutkimuksen edut ovatkin moninaisia: ensinnäkin, materiaalia on ylipäättään saatavilla, toisin kuin monista ajankohtaisista aiheista. Toiseksi, tiedän jo, kuinka asiat ovat päättyneet (jos ne ovat päättyneet). Tämä vähentää vaaraa tehdä virheelliseksi osoittautuvia, ikävästi imagoa haittaavia ennusteita. Kolmanneksi, todistajat ovat pääsääntöisesti eläkkeellä tai kuolleet. Näin riski tutkimuksen johtopäätösten kannalta epämiellyttävien faktojen ilmaantumisesta joskus myöhemmin on varsin pieni. Ja, neljänneksi, nykypäivän

yritykset ovat verrattain harvoin kiinnostuneita historiallisista kuparin sulatusmenetelmistä ja niiden kehittymisestä. Vaikka mahdollisuus työn kaupallistamisesta on toki olemassa, on se kuitenkin varsin vähäinen.

Lyhyesti sanoen: teen deskriptiivistä tutkimusta. Yritän selvittää, miten asiat toimivat – jätän toisten harteille keksiä, kuinka asiat saisi toimimaan ”paremmin.” Aikaisemminkin mainitsemani van Aken (2005) jakaa organisaatiotutkimuksen deskriptiiviseen *organisaatioteoriaan* ja preskriptiiviseen *liikkeenjohdon* (management) teoriaan. Tässä jaottelussa olisin ilmiselvästi organisaatioteoreetikko: minua kiinnostaa, kuinka ja miksi järjestelmät toimivat. Minua kiinnostaa, miksi meillä on ylipäättään järjestystä ja antikaaosta, eikä kaaosta ja epäjärjestystä. Minua kiinnostaa, kuinka evoluutio – ymmärrettynä generisenä järjestelmänä eli algoritmina – oikein toimii ihmisorganisaatioissa. Tulosten hyödyntäminen on minusta jokseenkin mautonta, ehkäpä jopa epäeettistä.

Näkökantani ei todellakaan ole uusi. Samassa artikkelissa van Aken (2005) käsittelee myös organisaatiotutkimuksen historiaa. Hänen johtopäätöksensä on, että akateemisen uskottavuuden paine ajoi organisaatiotutkimusta jo sen alusta lähtien pois preskriptiivisestä ”taidosta” kohti deskriptiivistä ”tiedettä.” Asetelma uudistuu koko ajan, kun etenkin johtavat julkaisut painottavat teoriaa ja deskriptiivistä ”ymmärtämistä.” Van Akenin mielestä kehitys on tappio tutkimuksen relevanssille. Näin ajatellen, tarkoituksellisesti irrelevanttia tutkimusta tekevä on joko norsunluutornin vastuuta pakoileva elitisti tai

anarkistinen sankarikapinallinen. Kumpi, riippuu täysin näkökannasta ja arvomaailmasta.

Jokseenkin leikkimielisessä esseessä ei ehkä voi vielä tarjota lopullista ratkaisua tutkimuksen hyödyntämisen tai hyödyntämättä jättämisen eettisiin ongelmiin. Yleispätevää ratkaisua ei edes ole. Hyvistä teoista seuraa usein ikäviä sivuvaikutuksia, ja pahoissakin asioissa on monesti joitain hyviä puolia. Kannattaako yksittäisen tutkijan vaivata päätään tutkimuksensa seurauksilla, riippuu täysin tutkijasta. Itse en todellisuudessa murehdi suuresti. Älyllisen rehellisyyden säilyttämiseksi en kuitenkaan viitsi teeskennellä, ettei valinnoillani olisi vaikutusta.

Lähteet:

Aken, J. E. van (2005) Management Research as a Design Science: Articulating the Research Products of Mode 2 Knowledge Production in Management. *British Journal of Management* 16:1, 19-36.

Bakan, J. (2005) *The Corporation. The Pathological Pursuit of Profit and Power* (Revised ed.). London: Constable.

Meyerson, D. E. (2001) *Tempered radicals: How People Use Difference to Inspire Change at Work*. Boston: Harvard Business School Press.

Rivkin, J. W. (2000) Imitation of complex strategies. *Management Science* 46:6, 824-844.

Salmon, F. (2009) Recipe for Disaster: The Formula That Killed Wall Street. *Wired Magazine* 17:3.

http://www.wired.com/techbiz/it/magazine/17-03/wp_quant. Luettu 10.4.2011.

III Kirjoittaminen - rohkeaa toisin tekemistä ja maailmanparannusta



Rohkenenko kirjoittaa kummiyritystoiminnan käynnistämisestä?

Sari Toijonen-Kunnari

Kenen leipää syöt, sen lauluja laulat

Rohkenenko kirjoittaa omasta työstäni ja työyhteisöni toimintatavoista kaunistelematta ja kriittisen realistisesti? Onko minulla oikeutta kertoa julkisesti omasta ja työyhteisöni keskeneräisyydestä ja uuden toiminnan käynnistämisen hapuilusta? Aiempaan yritysmailmassa työskentelyyni on kuulunut itsestäänselvyytensä se, että epäkohtia käsitellään organisaation sisällä. Jatkuvan kehittymisen edellytys on ollut oman toiminnan kriittinen tarkastelu ja virheistä oppiminen. Demingin ympyrän mukainen työskentely, jossa toiminnan suunnittelu, toteutus, arviointi ja parantaminen seuraavat toisiaan, on ollut arkipäivääni. Kehittämistoimenpiteitä on tehty jatkuvasti, mutta niihin ovat osallistuneet vain asianosaiset ja yrityksen rekrytoimat asiantuntijat.

Olen ollut aina lojaali ja hienotunteinen työpaikkojani kohtaan. Voi jopa sanoa, että olen ollut nöyrä työnantajiani kohtaan. Eri yhteyksissä ja rooleissa arvostetaan erilaisia yksilön moraalisia ominaisuuksia. Hyveiden jäljillä -teoksessaan MacIntyre valaisee, että Uudessa testamentissa nöyryyttä pidetään hyveenä,

mutta Aristoteleen maailmankatsomuksessa nöyryys onkin paheeksi luokiteltava piirre. ”Jotta voisimme ymmärtää käsitteen hyve, meidän on ymmärrettävä käsite mitä jokaisen tiettyä roolia täyttävän pitää tehdä” (MacIntyre 2004, 217). Voisikohan oma epäkohdista vaikenemiseni juontua myös siitä, että aiemmat työtehtäväni ovat edellyttäneet yrityksen maineen ja ulkoisen kuvan tukemista? Olen näet osaltani ollut vahvistamassa toimialansa johtavan konsultointiyrityksen menestystä ja brändiä viestintä- ja markkinointityölläni. Ristiriitaiset kokemukseni ovat liittyneet siihen, miten upeiksi ja edistyksellisiksi suunnitelmat ja toiminta voidaan kuvailla ulkoisessa viestinnässä, vaikka ne eivät ihan vastaisi todellisuutta. Olen kasvanut lapsuuteni ja elänyt koko aikuisikäni maaseudulla. Sanonnat ”kenen leipää syöt, sen lauluja laulat ” ja ”sitä kuusta kuuleminen, minkä juurella asunto” kuvaavat sitä kulttuuria, mikä on ohjannut minua pidättäytymään arvostelemasta kriittisesti työnantajieni työkäytänteitä. Täytin aiempiin työtehtäviini liittyviä sosiaalisia roolejani nöyrästi ja instituutioiden etujen mukaisesti.

Uudessa työyhteisössäni, Mikkelin ammattikorkeakoulussa (myöhemmin MAMK) työtehtäväni ja roolini ovat muuttuneet suuresti aiemmasta. Liiketoiminnan lehtorin opetustyön rinnalla pääsin käynnistämään toiminnalliseen työelämäkumppanuuteen kuuluvaa kummiyritystoimintaa. Koin tarvitsevani tukea uuden ammatillisen identiteettini kehittymiseen ja hakeuduin Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun järjestämälle kurssille Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä (myöhemmin

AKA). AKA-kurssilta sain valmiuksia pohtia akateemista työtäni ja tapaani työskennellä.

MacIntyre (2004, 225-226) rohkaisee ottamaan riskejä, hyväksymään tosiasiat ja kuuntelemaan palautetta omista kehittymiskohteista. Kullakin käytännöllisen toiminnan muodolla on sille ominaisia *sisäisiä hyviä asioita* ja kriteereitä, jotka määrittävät mikä on erinomaista toimintaa. Yleisiä, monilla elämäalueilla tarvittavia *hyveitä* ovat oikeudenmukaisuus, rohkeus ja rehellisyys. Mikäli en akateemisen työn tekijänä olisi valmis tunnustamaan näitä hyveitä, estäisin itseäni saavuttamasta kummiyritystoiminnassa erinomaista tasoa ja aikaansaamaan sen sisäisesti hyviä asioita. Rohkenen siis kertoa oman toimintani vajavaisuudesta työyhteisölleni ja tämän esseen lukijoille. Arvioin kriittisesti sitä, mitä kummiyritystoiminnan käynnistäminen olisi edellyttänyt minulta toiminnan koordinoijana ja johtajana. Toivon, että kirjoitukseni helpottaisi muiden kummiyritystoimintaa suunnittelevien ja käynnistävien taivalta. Samoja virheitä ei tarvitse tehdä toistamiseen.

Työelämäläheinen toiminta haastaa opettajan perinteisiä rooleja ja velvoitteita

MacIntyre jaottelee hyvät asiat ulkoisiin ja sisäisiin hyviin. Työnantajalleni instituutiona on tyypillistä huolehtia ulkoisista hyvistä. Ammattikorkeakoulu pyrkii hankkimaan rahaa ja muita aineelliseksi luokiteltavia hyödykkeitä. "Instituutioita jäsenetään juuri rahan ja virka-asemien avulla, ja ne jakavat palkkioina tai korvauksina rahaa, valtaa ja statusta" (MacIntyre

2004, 229). Ammattikorkeakoulu vaalii oman instituutionsa lisäksi myös siellä harjoitettavia käytännöllisen toiminnan muotoja. Se, mitä pidetään ulkoisesti hyvinä asioina, vaikuttaa instituutioissa harjoitettavaan toimintaan ja sen sisäisiin hyviin, tukien tai korruptoiden.

Ammattikorkeakoulujen opetuksen kehittämisen painopisteenä on, Salosen (2010, 1) selvityksen mukaan, opiskelijan ja työelämän välisten suhteiden syventäminen systemaattisesti opintojen aikana. Liiketalouden opiskelijoiden työelämäyhteistyö on ammattikorkeakoulussamme aiemmin liittynyt pääosin perus- ja erikoistumisharjoitteluihin, opinnäytetöihin ja projektiopintojen sisällä toteutettuihin, erillisiin työelämän toimeksiantoprojekteihin. Ammattikorkeakoulujen työelämäyhteisyyksien nykytilan yhteenvedossa Zacheus (2009, 6-21) toteaa: ”kummiyritystoiminta on täysin lapsenkengissä Suomen ammattikorkeakouluissa”. Työelämäyhteistyön monipuolistamiseksi ja eri opintojakojen aikaisten työelämälähtöisten oppimistehtävien lisäämiseksi MAMK:n Liiketalouden yksikössä käynnistettiin kummiyritystoiminta. Rekrytointini työyhteisöön oli instituution yksi toimenpide, millä edesautettiin työelämäläheisen toiminnan käynnistymistä ja kehittymistä.

Toiminnallinen työelämäkumppanuus tuo muutoksia perinteisinä pitämiimme opiskelijan ja opettajan rooleihin ja niiden velvoitteisiin. Opettajan rooli on toiminnallisessa työelämäkumppanuudessa Siljasen ja Vänttisen (2009, 4) mukaan sangen monitahoinen. Opettaja on oppija, itsensä kehittäjä, pedagoginen asiantuntija, oman asiantuntijuuden jakaja, koordi-

naattori, valmentaja, organisoija ja mentori. Miten opettaja rohkenee siirtyä tuollaisiin rooleihin?

Parin viime vuoden ajan työyhteisöni johtamis- ja kehittämistoimet on suunnattu toiminnallista työelämäkumppanuutta tukeviksi. Työelämäläheiselle työskentelylle on luotu perustaa monin tavoin. Työelämäläheinen toiminta on huomioitu henkilöstön kehittämisen, sisäisen organisoitumisen, opetuksen suunnittelun, koulutuksen järjestämisen, opintojen ohjauksen ja koulutuksen laadun kehittämisen prosesseissa. Opettajat ovat mm. kehittämispäiviensä ryhmätöissä määrittäneet, mitä työelämäyhteistyö merkitsee heidän työssään ja eri opintojaksojen toteutuksessa.

Elinkeinoelämän ja ammattikorkeakoulumaailman on tunnettava toistensa toimintaympäristöjä ja liiketoiminnan logiikkaa. Salonen (2010,32) raportoi selvityksessään, että elinkeinoelämä edellyttää ammattikorkeakoulujen henkilöstöltä yrittäjämäistä ja palveluhenkistä asennetta. Opettajan tulisi miettiä, mitä hän voi tehdä työelämän hyväksi.

Työskennellessäni työyhteisöni ja kummiyritysten verkostoissa, olen joutunut puuttumaan usean ihmisen totunnaisiin työskentelytapoihin ja osaa niistä olen järjestyttänyt melkoisestikin. Havaintojeni mukaan suurin osa työtovereistani ohjasi työelämälähtöisiä tehtäviä vaivojaan säästämättä opintojaksoilla. Toiminnallisen työelämäkumppanuuden mahdollisuuksien väistelijät olivat pääosin osa-aika eläkeläisiä tai muutoin omaa mukavuusaluettaan varjelevia opetustyön kyynikoita.

Koulutus- ja kehitystyö on ollut merkittävä osa konsultin rooliani aiemmissa työpaikoissani. Ammattikorkeakoulun uutena opettajana minulle on ollut helppoa omaksua toiminnallisen työelämäkumppanuuden edellyttämiä opettajan monitahoisia rooleja. Itselläni ei ole ollut aiempaa tietoa, taitoa tai kokemusta kummiyritystoiminnasta, joten toiminnan käynnistäminen on ollut mielenkiintoinen haaste. Sain kummiyritystoiminnan käynnistettyä ja ensimmäisen lukuvuoden toimeksiantot organisoitua edellisten työtehtävieni tuomalla koordinoinnin ja organisoinnin ammattitaidolla. Selviydyin.

Seuraavaksi kerron kahden kummiyrityksen ja syksyllä 2010 liiketalouden opintonsa aloittaneiden tradenomiopiskelijoiden kolmivuotisen yhteistyön käynnistymisestä.

Työelämäläheisiä tehtäviä perehtyjille, syventyjille ja soveltajille

Käynnistimme yhteistyön suunnittelun ensimmäisen kummiyrityksemme kanssa järjestämässäni aloitustilaisuudessa syyskuussa. Kummiyrityksen henkilöstön kehittämispäällikkö oli kutsunut tilaisuuteen eri toimintojen vastuuhenkilöitä. Liiketalouden yksiköstä paikalla oli koulutusjohtaja, eri opintojaksojen opettajia ja harjoittelun koordinaattori. Esittelimme aloituspalaverissa toiminnallisen työelämäkumppanuuden mahdollisuuksia ja keskustelimme kummiyritystoiminnan toteutuksesta. Tein tästä aloitustilaisuudesta muistion kummiyrityksen toimintojen vastaaville ja yksikkömmme

koko henkilöstölle. Kummiyrityksemme henkilöstön kehittämispäällikkö tuki kumppanuuden käynnistymisestä siten, että asiaa käsiteltiin yrityksen johtoryhmässä, ja siitä lähetettiin sähköpostitse tietoa eri toimialoista vastaaville. Lisäksi henkilöstölehdessä oli artikkeli yhteistyön käynnistymisestä. Organisaatio nimesi HR-asiantuntijan kummiyritystoiminnan yhdyshenkilöksi.

Kummiyritysyhteistyö alkoi käytännössä liiketalouden opiskelijoiden ja opettajien yhteisellä yritysvierailulla, minkä aikana tutustuimme kummiyrityksen organisaatioon, liike-toimintayksiköihin ja ideoimme henkilöstön kanssa yhteistyön mahdollisuuksia. Vierailimme jälkeen yrityksen HR-asiantuntija selvitti eri yksiköiden kiinnostusta ja tarpeita oppilaitosyhteistyöhön. Kummiyrityksemme henkilöstöltä tuli runsaasti yhteistyöesityksiä. Osa toimeksiannoista ei liittynyt millään tavoin ensimmäisen vuoden liiketalouden opiskelijoiden opintojaksojen sisältöihin tai ne olivat aivan liian haasteellisia opiskelun alkuvaiheessa oleville. Yhteistyön muotojen ja tehtävien haasteellisuuden tulisi kehittyä opiskelijoiden tietojen, taitojen ja kokemusten karttuessa. Havaitsin, että minulta oli jäänyt kummiluokkien opintojaksojen tavoitteiden ja sisältöjen esittely aivan liian vähälle huomiolle. Olisi pitänyt vahvemmin tuoda esille millaiset työelämälähtöiset yhteistyön muodot tukisivat ensimmäisen vuoden liiketalouden opiskelijoiden ammatillista kehittymistä.

Koulutusjohtajamme ei hätkähtänyt saamiamme yhteistyöesityksiä, vaan hän kannusti etsimään ratkaisuja ensimmäisen

kummiyrityksemme tarpeisiin. Osa tehtävistä oli mielekkäintä toteuttaa muiden kuin yritykselle nimettyjen kummiluokkien opiskelijoiden kanssa. Suurimmalle osalle toimeksiannoista neuvottelinkin toteutuksen liiketalouden toisen vuoden opiskelijoiden opintojaksoille. Ympäristöosaamista edellyttävät tehtävät ohjasin MAMK:n sisällä ympäristötekniikan opiskelijoiden valmisteltavaksi. Venäläisten asiakkaiden palvelun kehittämisen delegoin toteutettavaksi Business Management-koulutusohjelman opiskelijoiden projektiopintoina. Tarjotuista tehtävistä jäivät toteuttamatta ainoastaan päivittäistavaraosaston bruttotuottotestit ja hotellin tapahtumasuunnittelu.

Toinen kummiyrityksistämme ei pystynyt aloittamaan yhteistyön käynnistämistä syyslukukaudella. Kiireinen henkilöstöjohtaja halusi olla yhdyshenkilönä, vaikkei ennättänyt pohjustamaan tai edistämään yhteistyötä organisaatiossaan. Useiden yhteydenottojen jälkeen, saimme pidettyä yhdyshenkilön kanssaan kaksi kahdenkeskistä suunnittelupalaveria syyslukukaudella. Konkreettisesti yhteistyö käynnistyi toisen kummiyrityksemme kanssa tammikuussa, jolloin opiskelijat ja opettajat vierailivat kummiyrityksen tilaisuudessa. Henkilöstöjohtaja esitteli, millaista yhteistyötä konserni voisi tarjota kummiluokille eri toiminnoissaan. Yrityksen uusi toimitusjohtaja esittäytyi tilaisuudessa ja samalla hän pohjusti tapaamistaan MAMK:n rehtorin ja kehitysjohtajan kanssa. Toisella kummiyrityksellämme on kiinnostusta laajentaa kumppanuutta MAMK:n muihinkin koulutusohjelmiin.

Kummiyritystoiminnan vaiheittaisesta aloituksesta oli se hyöty, että yhteistyöneuvotteluissa toisen kummiyrityksemme kanssa osasin jo hahmottaa kevätlukukaudella toteutettavat kummiluokkien opintojaksot. Selvitin opintojaksojen opettajilta etukäteen millainen työelämäläheinen yhteistyö tukisi heidän luotsaamiensa opintojaksojen tavoitteita. Etukäteisvalmistelulla ja neuvottelukumppanin tarkemmalla ohjauksella toisen kummiyrityksen tarjoamat yhteistyömuodot saatiin kohdennettua kummiluokkien opiskelijoille soveltuviksi.

Liiketalouden ensimmäisen vuoden opiskelijat perehtyvät alan perusteisiin. Kummiyritysten asiantuntijat ovat käyneet luennoimassa ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opintojaksoilla mm. päivittäistavarakaupan valikoiman- ja tilanhallinnasta, yrityksen strategian vaikutuksista henkilöstösuunnitteluun ja muutosten johtamisesta. Taloushallinnon perusteiden -opintojaksolla opiskelijat vierailivat kummiyrityksen konttorilla ja tutustuivat taloushallinnon erilaisiin työtehtäviin. Pienryhmäkeskustelut osto- ja myyntireskontran, palkanlaskennan, raportoinnin ja kirjanpidon ammattilaisten kanssa tukivat opiskelijoiden erikoistumisaluevalintaa. Opiskelijat laativat harjoitustyönään kummiyritykselle sähköisen viestinnän tietosuojan ohjeistusta opintojaksolla Yritysjuridiikan perusteet.

Toisena opiskeluvuotena liiketalouden opiskelijat syventävät osaamistaan joko taloushallinnon tai markkinoinnin erikoistumisalueilta. Yrityksen laskentatoimen -opintojaksolla kaksi opiskelijaa teki projektiopintoina ravintolan joulupöydän katelaskelmia ja toinen pari laski kanta-asiakkaiden ruoka-

tuotteen kannattavuutta. Markkinointiopiskelijat suunnittelivat kaupan päivittäistavaraosaston hyllykarttoja. Markkinointiviestinnän suunnittelun opintojaksolla opiskelijat kilpailivat liikennemyymälän lastentapahtuman suunnitteluideoista. Ryhmä pääsi toteuttamaan voittaneen terveellisyysteeman mukaiset ideat ja samalla pilotoimaan ideoimansa tapahtumakonseptin. Kummiyritysten asiantuntijat luennoivat organisaationsa asiakasomistajamarkkinoinnista, asiakkuuksien hallinnasta ja sisäisestä laskennasta liiketalouden toisen vuoden opiskelijoille.

Kolmannen vuoden opiskelijoille tarjottavissa tehtävissä edellytetään aiemmin hankitun osaamisen soveltamista. Erikoistumisharjoittelu, opinnäytetöiden tekeminen ja haasteelliset kehittämistehtävät soveltuvat opintojen viimevaiheisiin. Opiskeluiden aikaisten osa-aikatyöpaikkojen/kesätyöpaikkojen haun yhteydessä opiskelijat ovat kertoneet laittaneensa hakemukseen tiedon yrityksen kummiluokalla olosta ja se on edesauttanut paikan saamista. Kummiyritysyhteistyö mahdollistaa tutustumisen puolin ja toisin, joten joidenkin opiskelijoiden vakinainen työura voi alkaa kummiyrityksessä valmistumisen jälkeen.

Työ tekijäänsä neuvoo

Taloudellisen tiedotustoimiston (myöhemmin TAT) mukaan yritysten ja oppilaitosten onnistuneen yhteistyön avaimia ovat pitkäjänteisyys, suunnitelmallisuus, vuorovaikutteisuus, tiivis yhteistyö, tiedottaminen, käytännön kokemus, oikeat työt ja

toiminnan arviointi. Työyhteisössäni olemme aloittaneet kummiyritystoiminnan rohkeasti ilman tarkkoja suunnitelmia. Toiminnan edetessä olemme suunnitelleet ja kuvanneet tekemisiämme. Kummiyritystoimintamme on muotoutunut pitkälti tekemällä oppimisen kautta. Kriittisemmin ilmaistuna olemme edenneet yrityksen ja erehdyksen polkua. Dynaamisesti luonnehtien olemme olleet ketteriä kehittäjiä. Olennaista kuitenkin lienee se, että haluamme kehittää kummiyritystoimintaa TAT:n kriteereiden mukaisesti.

Esitellessäni kummiyritystoiminnan ensimmäisen lukuvuoden kokemuksia markkinointiopettajien tiimille, keskustelumme rönstyli pienten yksityiskohtien ja isojen periaatteellisten kysymysten akselilla. Huomasin, että työyhteisömme olisi käytävä laajaa keskustelua siitä, kenen ja minkä intressien mukaan teemme toiminnallista työelämäkumppanuutta. Perimmäiset linjaukset ovat jääneet tekemättä, kun olemme syöksyneet suoraan toiminnan tasolle. Miten saavutamme win-win-tilanteen yhtäältä ammattikorkeakoulun, opettajien ja opiskelijoiden ja toisaalta yritysten tavoitteiden ja tarpeiden kanssa? Jos antaisimme jatkossakin työelämän edustajille toimeksiantojen määrityksessä vapaat kädet, olisimme näkemyseni mukaan hallitsemattomassa tilanteessa. Kummiyritystemme tarpeet ohjaisivat tuolloin liikaa opintojaksojemme resursointia ja toteutusta. Koulutusohjelman kokonaisuuden oppimistavoitteet vaarantuisivat. Todennäköisesti joudumme neuvottelemaan eri tahojen tavoitteista kompromisseja. Ihanteellisinta olisi, kun toiminnassa mukana olevien yksilöiden ja organisaatioiden päämäärät kohtaisivat.

Ammattikorkeakoulujen työelämäyhteistyön nykytilan selvityksissä on esitetty, että ammattikorkeakoulujen tulisi tuotteistaa ja tehdä näkyväksi ne tavat, joilla elinkeino- ja työelämä voisi tehdä pitkäjänteistä yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa (Salonen 2010,32). Työelämän sitoutumista ammattikorkeakoulujen yhteistyöhön helpottaisi se, että kumppanuudet osattaisiin markkinoida niistä saatavien hyötyjen kautta. Omat näkemykseni ovat Salosen selvityksen kanssa täysin yhteneväisiä. Kummiyritysyhteistyön palvelut kaipaavat tuotteistusta, jotta niiden hankinta olisi yhteistyökumppaneille helppoa ja jotta yhteistyö olisi sujuvaa ja laadukasta.

Tuotteistettujen palveluiden lisäksi tarvitsemme toimintaa ohjaavia menettelytapoja, suunnitelmia, prosessikuvauksia ja työohjeita. Kummiyritysten yhteistyömuotojen koordinoinnin hahmottamiseksi kokosin päivitettävän taulukon. MAMK:n hallinnollisia tarpeita varten laadin kirjalliset sopimukset opintojen aikana toteutettavista kummiyritysten TKI-toimeksiannoista ja arkistoin niiden tuotokset. Ilman nykyistä järjestelmällisempää suunnittelua ja dokumentointia, olisin pian kadonneiden toimeksiantojen täysipäiväinen metsästäjä. Kummiyritystoiminnan käynnistysvaiheessa toimeksiantojen viestiketjussa oli useita portaita ja sen myötä suuri väärinymmärrysten mahdollisuus. Ainoastaan liikennemyymälän kehittämistehtävästä oli kirjallinen lähtötilanteen kuvaus ja selkeä toimeksianto. Koen, että kirjallinen selvitys toimeksiannon taustaustoista, tavoitteista ja toteutuksesta on osaltaan edesauttamassa laadukasta toteutusta. Jatkossa edel-

lytän kummiyrityksiltä kirjallista perusinformaatiota kaikista yhteistyön toimenpiteistä. Käyttöönottovaiheessa olevaan asiakkuuksien hallintajärjestelmään tehdään toivomuksestani kummiyritystoimintaa tukevia määräyksiä. Kummiyritysten yhteistyömuotojen prosessikuvausten ja työohjeiden laadintaa tarjoan toisen vuoden opiskelijoille projektityöksi. Kummiyritystoiminnan johtamisen vuosisyklin havainnollistamiseksi ja aikataulujen ryhdittämiseksi voisin itse harjoitella vuosikellon käyttöönottoa.

Tarvitsemme kummiyritystoiminnasta palautetta. Opiskelijoilla on ollut mahdollisuus antaa kummiyritystoiminnasta laadullista palautetta opintojaksopalautteiden yhteydessä. Olemme pitäneet kummiyritysten yhdyshenkilöiden kanssa lukukausien päättyessä kahdenkeskiset palautekeskustelut. Olen kuunnellut herkäällä korvalla opettajien kokemuksia pitkin vuotta. Arvostan kaikkia palautteita ja käytän niitä rakennusaineina toiminnan edelleen kehittämisessä. Luotettavan kokonaiskuvan saamiseksi arviointia tulisi tehdä opiskelijoiden, henkilöstön ja työelämän näkökulmista. Kummiyritystoiminnan arvioinnin kehittämiseen en ole käyttänyt vähäistä aikaani, vaan odotan siihen pilotoituja työkaluja. Valtakunnallisesti on näet havaittu, että ammattikorkeakoulujen työelämäläheisen oppimisen suunnittelun, järjestämisen ja toteuttamisen arviointi ja mittaaminen tarvitsevat työkaluja (Salonen 2010, 45-55). Ammattikorkeakoulujen tulisi yhteisesti määritellä arviointimittaristoon tulevat arviointikohteet, arviointitavat ja arvioitavien asioiden painoarvot. Työelämäläheisen toiminnan arviointimittaristoa on suunnit-

teltu osaksi ammattikorkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmää.

Reflektoidessani toimintaani kummiyritystoiminnan käynnistäjänä, päällimmäisiksi tunteikseni nousevat nolostuminen ja kiukku. Nolostuttaa, etten ole soveltanut johtamisen työkaluja tehokkaammin. Toisaalta olen kiukkuinen saamani perehdytyksen ja ohjauksen vähäisyydestä. Työyhteisössäni on ollut kummiyritystoiminnan organisointia tukevaa hiljaista tietoa, mitä en ole osannut hyödyntää. Miksi en ole raivannut enemmän työaika uuden toimintatavan suunnittelulle? Miksi en ole hakenut vahvempaa tukea työyhteisöni jäseniltä ja sidosryhmiltä? Kuinka paljon olisinkaan saanut iloa ja voimaa yhteistyöstä.

Lukiessani muiden ammattikorkeakoulujen työelämäyhteistyön selvityksiä havaitsin, että työyhteisöni on aliresursoinut työelämäkumppanuuksien kehittämistyön. Olen käynnistänyt työyhteisössämme uudenlaisen työelämäkumppanuuden, kummiyritystoiminnan virallisesti 80 tunnin työaikaresurssilla. Palauttaessani mieliini kummiyritystoiminnan käynnistämistä, huomasin kuinka monia vaiheita prosessissa on ollut. Uuden toiminnan synnyttäminen imaisee aikaa roimasti enemmän kuin vakiintuneiden työmuotojen pyörittäminen. Opetustehävissä työskentelevät henkilöt ovat kokonaistyöajan piirissä, joten en ole pitänyt työaikakirjanpitoa eri tehtäviin käyttämästäni työajasta. Käytännössä olen antanut omaa vapaa-aikaani kummiyritystoiminnan edistämiseen. Pidän työelämäläheistä opettajan työtä tärkeänä oman ammatillisen kehitty-

miseni kannalta. Koen, että olen kummiyritystoiminnan kautta oppinut työelämäläheisen opettajan moninaisia rooleja. Asiantuntijatyön oikeudenmukaisuuden ja rohkeuden sisäisiin hyveisiin tukeutuen, uskallan jatkossa vaatia työnantajaltani lisää työaikaresursseja kummiyritystoiminnan koordinointi- ja kehitystyölle. Nöyryys ei ole minulle resursseista keskusteltaessa hyve vaan pahe.

Tässä esseessä tein näkyväksi omaa ja työyhteisöni toimintaa. Kirjoittaminen auttoi näkemään mitkä olisivat työyhteisössäni kummiyritystoiminnan käynnistämisen ja koordinoinnin kannalta oikeita töitä ja kuinka niitä mahdollisesti tulisi tehdä oikein. Lukuvuoden aikana hankkimani kokemus, tieto ja taito ovat tuoneet minulle kummiyritystoiminnan asiantuntijuutta. Asiantuntijuuden kehittyminen edellyttää jatkuvaa oman toiminnan kyseenalaistusta ja avoimuutta uusille toimintatavoille. Olen iloinen, että rohkenin julkisesti reflektoida työtäni ja harjoitella siitä kirjoittamista.

Lähteet

Leskinen, M. (2010) *Työelämäyhteistyö opinnoissa Oulun seudun ammattikorkeakoulun Liiketalouden yksikössä opiskelijan silmin*. Oulu: Oulun seudun ammattikorkeakoulu.

MacIntyre, A. (2004) *Hyveiden jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus.

Salonen, P. (2010) *Työelämäyhteistyö Framille! Näkökulmia ammattikorkeakoulujen ja työelämän välisen yhteistyön rakentami-*

seen ja toiminnan arviointiin. Vaasa: Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu.

Siljanen, T. & Vääntinen, T. (2009) Entrepreneurial learning via pedagogical partnership at Mikkeli university of applied sciences (MUAS). Julkaisematon muistio, Mikkelin ammattikorkeakoulu.

Zacheus, T. (2008) *Työelämäyhteydet ammattikorkeakouluissa 2008.* Kokkola: Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu.

Työssäoppiminen. Taloudellinen tiedotustoimisto TAT. www.tat.fi/opettajat/hyvat. Luettu 20.3.2011

Toisin kirjoittamisen vaikeus – toimintatutkimusraportin rakennetta etsimässä

Anneli Pulkkis

Toimintatutkimuksessa kirjoittamisesta

Olen tehnyt toimintatutkimusta melkein parinkymmenen vuoden ajan. Toimintatutkimuksessa akateeminen kirjoittaminen on tutkimusprosessin vaihe, joka tuntuu vaikealta ja missä tunnen, etten ole vielä löytänyt hyvää kirjoittamisen tapaa. Olen taas parhaillaan tänä loppukeväänä kahden toimintatutkimusotteella toteutetun prosessin kirjoittamisen vaiheessa ja pohdin, miten kirjoittaa nyt toimintatutkimuksessa? Millainen kirjoituksen rakenne jäsentäisi toimintatutkimuksen monitahoista prosessia mielekkäänä ja kirjoituksen lukijoille avautuvana kokonaisuutena?

Osallistuin aloittelevana työelämän toimintatutkijana viisitoista vuotta sitten pohjoismaisiin tapaamisiin, joiden tarkoituksena oli edistää toimintatutkimuksesta kirjoittamista. Keskusteluissa toistui lause ”toimintatutkimuksesta ei voi kirjoittaa positivistisen tutkimuksen rakenteella”, nimenomaisesti ”ei voi”. Pidin tätä usein kuulemaani lausetta kokeneempien tutkijoiden ohjeena ja esitin kysymyksen, millaisella rakenteella toimintatutkimuksessa tulisi kirjoittaa. Kirjoittamisen mallia en saanut, mutta tuo ajatus jäi vaivaamaan: kirjoituksen rakenne ja

tutkimuksen sisältö eivät ole erillisiä kokonaisuuksia, vaan ne ovat suhteessa toisiinsa. Tämä ajatus on ristiriidassa sen tieteellisen artikkelin kirjoittamistavan kanssa, johon olin yrittänyt ensimmäisinä tutkijavuosina opetella. Sen mukaan opinnäytteen tai konferenssipaperin rakenne muodostuu kirjallisuuskatsauksesta, tutkimuskysymyksestä tai hypoteesista, metodien esittelystä, tutkimuksen toteuttamisen kuvaamisesta, tuloksista ja johtopäätöksistä.

Mistä akateemisen kirjoituksen rakenne on peräisin?

Akateemisen artikkelin tai opinnäytetyön perinteisen rakenteen tarkoituksena on erottaa tieteellinen teksti kaunokirjallisesta esityksestä. Richardson ym. (2000, 924) viittaavat akateemisen kirjoittamisen historiallisiin juuriin todeten, että aina 1900-luvulle saakka kaunokirjallinen ja tieteellinen teksti edustivat kahta erillistä kirjoittamisen maailmaa ja käytäntöä. Kaunokirjallisuus edustaa kulttuurisena muotona taidetta, eikä sen tarkoituksena ole kuvata todellisuutta. Taiteessa käsitellään esteettisiä, eettisiä, humanisia ja moraalisia arvoja, ja niistä kerrotaan vertauskuvien sekä monimerkityksellisten ilmaisujen avulla. Tieteellisen tekstin tarkoituksena on kuvata oikeasti todellisuutta empiirisen aineiston pohjalta. Tämän ajateltiin olevan - ei yksin mahdollista - vaan myös helppoa, mikäli käytetään määriteltyä kieltä ja rakennetta. Tieteen piirissä sanojen ja ilmaisujen tulee olla muototarkkoja, ei-kuvailevia, ei-vertauskuvallisia - siis päinvastaisia kuin kaunokirjallisuudessa. Tällainen käsitys vastaa luonnontieteiden ja yhteiskuntatieteissä positivismin ajatusmallia.

Positivistinen tutkimusote luottaa varman tiedon saamiseen ja yleistämisen mahdollisuuteen (Eskola 1973, 19). Lähtökohtana on, että tutkittavilta esim. haastattelulla kerätty tieto kohteena olevasta ilmiöstä tuottaa tosiasioita, joilla voidaan vastata tutkimuskysymykseen tai todistaa tutkimushypoteesi oikeaksi. Tutkijan arvojen ja moraalikysymysten ei tule vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Tutkimuskysymykset kyllä voidaan valita tutkijan tai tutkimusryhmän arvojen pohjalta, mutta tutkimuksen prosessiin ne eivät saa vaikuttaa. Omassa akateemisessa työpaikassani mallina oleva opinnäytetöiden ja harjoitustöiden kirjallinen rakenne noudattaa positivistisen tutkimuksen ajatusmallia. Rakenne muodostuu siis kirjallisuuskatsauksesta, tutkimuskysymyksestä tai hypoteesista, tutkimuksessa käytettävien tiedon hankinnan metodien ja tekniikkojen esittelystä, tutkimuksen toteuttamisen tai aineiston keräämisen esittelystä, aineiston käsittelystä, tuloksista ja johtopäätöksistä. Tutkimuksen rakenteeseen kuuluu myös muita osia, kuten mm. tulosten pätevyyden ja luotettavuuden arviointia ja ehdotuksia jatkotutkimukseksi.

Positivistisen tutkimuksen mallin mukainen kirjoittamisen tapa on tuttua ja sen perustelut vaikuttavat järkeviltä. Tutkimus on esitettävä sellaisessa kirjallisessa muodossa, että lukija on vakuuttunut tieteellisen tiedon luotettavuudesta. Tutkimukseen perustuvaa tietoa on voitava pitää objektiivisena ja pätevänä. Tutkijan on siis kirjoituksessa todistettava, että hän on menetellyt oikein ja saanut "tosiasiat selville" (Eskola 1973, 19). Esimerkiksi tutkimusmenetelmiä ja niiden erillistä kuvaamista

pidetään keskeisenä rakenteellisena osana tutkimuksen kirjoittamisesta, samoin kuin kerätyn aineiston käsittelemisen kuvausta. Tässä näkemyksessä on tausta-ajatuksena luonnontieteellisen tutkimuksen esikuvallisuus: tietyllä tavalla tehtyjen kokemusperäisten havaintojen - esimerkiksi kyselylomakkeella tehdyn kyselyn - pohjalta voidaan tehdä rationaalista päättelyä ja myös tulosten yleistämistä. "Arvoista tutkimus ei saa olla riippuvainen", kuten Eskola (1973, 19) toteaa kuvatessaan positivistista tieteen ihannetta.

Toimintatutkimus on pyrkinyt tekemään eroa suhteessa positivistisen tutkimuksen ajattelumalliin. Osa toimintatutkijoista haluaa kuitenkin pitää jalkansa sekä toimintatutkimuksessa että "positivistisluonteisessa" tutkimuksessa kutsuen toimintatutkimusta soveltavan sosiologian alalajiksi. Spjelkavikin (1999, 117) mukaan tutkijan on mahdotonta toimia ilman teoreettisia ennakkokäsityksiä "tabula rasana" - niin kuin hän tulkitsee toimintatutkimuksen lähtökohdan. Hän korostaa, että teoria järjestää kerättävää tietoa. Spjelkavik (1999, 126) suosittelee toimintatutkimuksen kehittämisprosessin ja tutkimus-prosessin erottamista toisistaan. Kehittämisprosessissa seurattaisiin toimintatutkimuksen käytäntöjä. Toimintatutkimuksen tutkimusprosessin ja kirjoitetun akateemisen artikkelin tulisi noudattaa hänen ehdottamanaan seuraavanlaista rakennetta: (1) tutkimuskysymys, (2) hypoteesien kehittäminen, (3) tiedon kerääminen, (4) käsittely (treatment), (5) selittäminen, (6) käytännölliset johtopäätökset, (7) palaute tutkimukseen osallistuneille. Tällainen kehittämisprosessin ja

tutkimusprosessin erottaminen toimintatutkimuksessa ei tunnu hyvältä ratkaisulta.

Mikä toimintatutkimuksessa 'pakottaa' perinteisen rakenteen ylittämiseen kirjoittamisessa?

Toimintatutkimukseksi kutsutaan erilaisista lähestymistavoista koostuvaa "perhettä", jota yhdistää ihmiskäsitys ja tutkimuksen toteuttaminen dialogisena prosessina. Ihmiskäsitys perustuu ajatukseen, että koska sosiaaliset rakenteet ovat ihmisten luomia, niin niitä voidaan myös muuttaa yhteisesti toimien. Tavoitteena on ensi sijassa toimintakulttuurin ja käytäntöjen muuttaminen. Tätä varten tutkija pyrkii tutkimusotteensa kautta vaikuttamaan siihen, että tutkimuksen prosessissa vallitsisivat vastavuoroiset ja tasavertaiset suhteet kaikkien prosessiin osallistuvien kesken. Toimintatutkimuksessa kyseenalaistetaan siis autoritaarisia valtarakenteita, joissa me ihmiset toimijoina joudumme esineellistetyiksi ja menetämme toimintakykyämme ja mahdollisuksiamme kuten paljon toimintatutkimusta tehneet Nielsen ym. (2006, 66) artikkelissaan toteavat.

Toimintatutkimuksen tavoitteena ei ole kuvata tai ymmärtää sosiaalista todellisuutta, vaan mennä pidemmälle, muuttaa sitä. Ymmärrän toimintatutkimuksen niin, että tutkijan osallistuminen on oikeutettua, mikäli organisaatiossa ratkaistava ongelma tai kysymys edellyttää toimintakulttuurin muuttamista ja mikäli tutkijoilla on mahdollisuus neuvotella ja sopia kaikkien yhteisön osapuolien kanssa kehittämisen prosessin

toteuttamisen eri vaiheista ja puitteista. Kehittämisen hyvässä prosessissa muuttuvat sekä tutkittavien organisaatiossa vallitseva kulttuuri ja käytännöt että tutkijoiden kulttuuri ja käytännöt.

Toimintatutkimuksessa tutkimuksen tavoite tai tutkimustehdävä on paikallinen ja syntyy neuvotellen toimijoiden kesken. Tutkimuksen tekemisen resurssit eivät ole vain tutkijakeskeisiä. Nielsen ym. (2007) kutsuvat emansipatorista toimintatutkimusta kriittiseksi, utopiaan suuntautuvaksi toimintatutkimukseksi (critical utopian action research). Toimintatutkimus saa toiminnan resursseja siitä, millaisen tulevaisuuden toimijat asettavat tavoitteeksi. Toimintatutkimuksen perspektiivi on sellaisessa tulevaisuudessa, joka ylittää auktoriteetteja ja esineellistäviä sosiaalisia rakenteita. Tällainen tulevaisuus on käytännössä monitahoinen, jännitteinen ja ristiriitainen.

Toimintatutkimuksen luonteen tavoittamiseksi se olisi nähtävä toimijoiden yhteisöllisenä prosessina, jossa eri organisaation edustajilla ja tutkijoilla on yhteisesti sovitut tehtävät. Toimintatutkimuksessa ei voida erottaa menetelmien valintaa, tiedonkeruuta ja tutkimuksen tulosten raportointia tutkijoiden erillisiksi käytänteiksi tutkimusprosessin sisällä.

Miten kirjoittaa toisin toimintatutkimuksesta?

Toimintatutkimuksessa ei tuoteta yksin sanallista tietoa, vaan siihen kuuluvassa muutosprosessissa paljastuu myös toimintaan ja toimintaympäristöön sitoutunutta, vaikeasti havain-

noitavaa ja sanoitettavissa olevaa tietoa. Ei ole kyse vain siitä, mitä verbaalista tietoa osallistuvat henkilöt tuottavat tutkimuksen kohteena olevassa kysymyksessä tai tehtävässä, vaan millaisesta toiminnasta ja sen seurauksista tutkimuksen prosessissa on laajemmin ottaen kysymys. Tutkijat ja toiset, ”tutkittavat” organisoituvat tutkittavan ja muutettavan asian tai kysymyksen ratkaisemiseksi jonkinlaiseksi määräaikaiseksi tutkimusorganisaatioksi, jota kutsutaan myös kehittämisorganisaatioksi. Tutkimuksen toteuttamisen prosessissa muodostuu kompleksinen ja jännitteinen toimintaympäristö: tutkijat ja ”tutkittavat” ovat samanaikaisesti sekä omien työpaikkojensa että toimintatutkimusprosessin toimijoita.

Toimintatutkimuksen toiminnallinen prosessi näyttäytyy sillä tavalla selkeänä, että aina eri vaiheissa neuvotellaan ja sovitaan prosessin alussa hahmoteltua suunnitelmaa seuraten seuraavien vaiheiden toteuttamisesta. Osallistujat kannattelevat prosessia yhdessä. Kirjoittamisen vaiheissa tilanne muodostuu kaoottiseksi tutkijalle ja tutkimusryhmän jäsenelle: mitä syntyvistä prosesseista tulisi kertoa, mitä voi pitää tuloksina ja mikä on tutkimuksen piirissä merkityksellistä tietoa? Eli kysymykseksi muodostuu kirjoituksen rakenne, millaisiin puitteisiin puemme kaiken sen yhteisen tietämisen, jota prosessissa on syntynyt? Tutkija tai tutkijaryhmä ei ole tiedon tuottamisen prosessin luonteesta johtuen tiedon omistaja, vaan kaikki tutkimukseen osallistuvien tulisi olla ”sopimus- ja neuvottelukumppaneita” tekstiä kirjoitettaessa. Osallistuvat henkilöt edustavat usein erilaisia osapuolia ja myös heidän

intressejään hankkeessa, esimerkiksi yrityksen hierarkkisia asemia, ammattiyhdistystä ja erilaisia ammatillisia ryhmiä.

Olemme tutkimusryhmässä aloittaneet kirjoittamisen laatimalla raportin siitä, mikä on kaikille osallisille yhteistä, eli kuvaamalla prosessi vaiheineen ja tapahtumineen niin tarkasti kuin mahdollista. Tähän on liittynyt myös ensimmäinen vaikeus. Toteutuneen prosessin kuvaamisessa muodostuva logiikka ei tarjoa toimivaa tapaa jäsentää raportti. Eri henkilöt ovat osallistuneet prosessiin eri vaiheissa, prosessissa on sivujuonteita, välineuvotteluja ja rinnakkaisia tapahtumia. Prosessin tapahtumien kuvaamisesta saattaa muodostua laajoja ala- ja rinnakkaislukuja tekstiin. Yhteisen toiminnan kuvaaminen muodostaa kuitenkin kirjoituksen perustan, vaikka sitä ei voi tavoittaa rakennuksen perustan metaforalla, pikemminkin savijalkaisen jättiläisen vertauskuvalla. Se on perustaltaan huokuva, ja täydennämme sitä, kun prosessiin osallistuneet huomaavat uusia sivujuonia.

Yhteisen toiminnan kuvaaminen ei vielä riitä. Toiminnan kulttuurisia muutoksia kuvaamaan tarvitaan prosessien pohtimista erilaisista näkökulmista ja kokemuspohjista käsin yhdessä niihin osallistuneiden kanssa. Käytännössä voimme toteuttaa tällaisia käytänteitä tutkimusryhmämme sisällä ja pyrkiä saamaan mukaan osallistujia organisaatiosta. Rakenne muodostuu siis tutkimuksen prosessin kertomisesta ja niin monesta pohdinnasta kuin mihin on mahdollisuutta resurssien puitteissa.

Kirjoitettaessa toimintatutkimuksessa luodaan ikään kuin uusi tutkimus toimintatutkimuksen prosessissa saatujen kokemusten pohjalta. Tätä voisi kutsua tutkivaksi kirjoittamiseksi. Tällaista toimintatutkimuksesta kirjoittamista edustaa Ingrid Ljungberg van Beinumin (2000) väitöskirjansa pohjalta kirjoittama julkaisu "Using the Lamp instead of Looking into the Mirror. Women and men in discussion about relationship between men and women in work place". Sen rakenteelliset osat ovat: (1) *Kysymys*, jossa kirjoittaja kertoo oman suhteensa kysymykseen teoreettisen ajattelun pohjalta, (2) *Yritelmä refleksiiviseen reflektioon*, jossa kirjoittaja pohtii omia kokemuksiaan ja tietämistään kysymyksestä sekä toimintatutkimuksesta, (3) *Projektin tavoitteet, tutkimus ja organisaatio, jossa toimintatutkimus on toteutettu*, (4) *Yksilöllisten keskustelujen analyysi*, (5) *Dialogin laajentaminen: sisäisen ja organisaatioiden välisen toiminnan dynamiikka*, (6) *Evaluoiva konferenssi*, (7) *Loppuhuomatukset*, joiden mottona on "Pienistä puroista muodostuu suuri joki" (Many a little makes a mickle). Tämän julkaisun rakenteessa kirjoittaja laajentaa käsitystään kysymyksestä reflektoiden ja pohtien sitä eri näkökulmista tukeutuen omaan historiaansa ja kokemuksiinsa sekä toimintatutkimusprosessiin. Tämä kirja on kirjoitettu tavalla, jota tavoittelen.

Lähteet

Van Beinum, H. (1999) On the design of the ACRES Program. Teoksessa: D.J. Greenwood (toim.) *Action Research, From practice*

to writing in an international action research development program.
Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 3-24.

Eskola, A. (1973) *Sosiologian tutkimusmenetelmät I*. Porvoo-Helsinki: Werner Söderström.

Ljungberg van Beinum, I (2000) *Using the Lamp instead of Looking into the Mirror. Women and men in discussion about relationship between men and women in work place.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Nielsen, K. A. & Nielsen, B. (2006) Methodologies in Action Research. Teoksessa: K. A. Nielsen & L. Svensson (toim.) *Action and Interactive Research – Beyond practice and theory*. Maastricht: Shaker, 63-87.

Richardson, L. & St Pierre, E. (2005) Writing: A Method of Inquiry. Teoksessa: N. Denzin & Y. Lincoln (toim.) *The Sage Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage, 959-975.

Spjelkavik, O. (1999) Applied Research or Action Research? Kirjassa: Greenwood, D.J. (red) *Action Research From practice to writing in an international action research development program.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 117-129.

Akateeminen kirjoittaminen ja maailmanparannus

Sari Sarlio-Siintola

”Koska hyvinvointiyhteiskuntamme ylläpitäminen perustuu vahvaan talouskasvuun, on ilmeisenä vaarana se, että talous ja teknologian kehitys muuttuvat hyvinvointiyhteiskunnan välineestä itseisarvoksi. Samalla saatetaan unohtaa, että talouskasvuun liittyvä yksityisen kulutuksen lisääntyminen ei välttämättä enää lisää ihmisten hyvinvointia. Siksi yhteiskunnassamme tulisikin edistää myös sellaisten sosiaalisten innovaatioiden syntyä, jotka muuttavat elämäntapaamme suuntaan, jossa hyvinvoinnin tuottaminen ei ole niin sidoksissa hyödykkeisiin. Tällaisten innovaatioiden myötä saattaisi ihmisten tosiasiallinen vapaus yhteiskunnassa hyvinkin kasvaa. (Sarlio-Siintola 2008, 1)

Johdanto

Luokittelen itseni parantumattomaksi maailmanparantajaksi. Olen puoli vuosisataa kestäneen elämäni ja pitkän ei-akateemisen työurani aikana havainnut todeksi Polanyin (2009) väittämän, jonka mukaan markkinoista ja taloudesta on tullut

yhteiskunnan perusta, jonka lainalaisuuksiin muun toiminnan tulee sopeutua. Sosiaalietiikan pro-gradu -tutkielmassani, josta yllä oleva sitaatti on peräisin, tarkastelin kuluttajakansalaisen vapautta ja suotuisaa käytöstä suomalaisessa hyvinvointivaltiossa. Tämänhetkinen maailmanparannustavoitteeni koskee hyvinvointialan käyttäjävetoista innovaatiotoimintaa. Valmistelen siitä paraikaa väitöskirjaa.

With an ageing population and strong competitive pressures from globalisation, Europe's future economic growth and jobs will increasingly have to come from innovation in products, services and business models.

(Innovation Union -kotisivut)

Innovaatio on osaamisesta syntynyt kilpailuetu, joka hyödyttää liiketoimintaa, yhteiskuntaa ja hyvinvointia.

(Työ- ja elinkeinoministeriön kotisivut)

Nykyinen näkökulmamme innovaatioihin on talous- ja hyödykekeskeinen. Erityisesti hyvinvointialan palveluinnovaatioiden kohdalla taloudellisia tavoitteita ja keinoja korostava ajattelutapa on ongelmallinen. Nämä innovaatiot teknologioineen uudistavat niitä institutionaalisia rakenteita ja toimintamalleja, joiden avulla turvaamme jatkossa kansalaisten hyvinvointia ja yhteiskuntamme arvojen toteutumista. Jos keinot eli talous hyödykkeineen asetetaan varsinaisen päämäärän eli inhimillisen hyvinvoinnin edelle, riskinä myös on,

että entistä suurempi osa ihmisten toiminnasta ja vuoro-vaikutuksesta siirtyy markkinoiden piiriin. Samalla saatamme menettää inhimillisen hyvinvoinnin näkökulmasta jotain olennaista. Tavoitteeni on väitöstutkimukseni avulla herättää arvokeskustelua sekä vaikuttaa hyvinvointialan innovaatiotoiminnan eetokseen ja käytänteisiin. Paremmassa maailmassa innovaatiot ja kehittämistyö yhdessä kansalaisten kanssa oikeutetaan ensisijaisesti hyvinvointiperustein. Arvopäämääränäni on hyvinvointiyhteiskunta, joka rakentuu jatkuvan taloudellisen kasvun ja uusien hyödykkeiden sijaan yhä enemmän ihmisten toiminnalle myös markkinoiden ulkopuolella. Tällaisessa yhteiskunnassa ihmisillä on enemmän tosiasiallista vapautta toimia ja elää, kukin valitsemallaan tavalla. Talous on siellä tärkeä renki, mutta ei isäntä.

Tarkoitukseni ei tässä esseessä kuitenkaan ole syventyä maailmanparannukseen, vaan akateemiseen kirjoittamiseen. Akateemisella kirjoittamisella on minulle itseisarvoa ja välinearvoa. Aristotelilaiseen ihmiskuvaan pohjautuvan Martha Nussbaumin toimintavalmiusteorian (Nussbaum 1992) näkökulmasta akateeminen kirjoittaminen on keskeinen osa hyvää elämääni ja tarjoaa minulle mahdollisuuksia harjoittaa käytännöllistä päättelyä sekä oppia ja kehittää omaa ajatteluani. Välinearvoa akateemisella kirjoittamisella on maailmanparannustehtäväni kannalta. Kuulluksi tuleminen talouskeskeisen innovaatiotoiminnan kriitikkona edellyttää puhujalta monialaista akateemista osaamista sekä kykyä argumentoida ja kirjoittaa.

Tarkastelen tässä esseessä jatko-opintoihini ja väitöstitkimukseeni sisältyvää akateemista kirjoittamista maailmanparantajan näkökulmasta. Ideana on selvittää, ovatko väitöskirjaprosessini tähänastiset erityyppiset kirjoitustyöt palvelleet maailmanparantajaidentiteettini rakentamista ja ilmaisemista, ja jos ovat, niin miten. Kirjoituksiani, joista esittelen muutamia, ovat olleet tutkimussuunnitelmat, työpaperit, artikkelit, esitelmät, lehtijutut ja opintotehtävät. Lähestymistapani tässä esseessä on käytäntöteoreettinen (Räsänen 2011). Pohdin kirjoitustöitäni ja identiteettini rakentamista erityisesti seuraavista näkökulmista: Kuinka yritän kirjoittaa? Mitä yritän kirjoittaessani saada aikaan ja saavuttaa? Miksi pyrin näihin tavoitteisiin ja nimenomaan tällä tavoin kirjoittaen? Kuka olen, kun kirjoitan näin ja tällaisin perustein?

Olen projekti- ja innovaatiomaailman kouluma duunari, joka on mielestään aina saanut tehdä merkityksellistä työtä liike-elämässä, ammattikorkeakoulussa ja nyt väitöskirjatutkijana. Olen usein uinut vastavirtaan, mutta välillä ulvonut susienkin kanssa. Meyersonin (2001) mukaisesti olen maltillinen radikaali, joka pyrkii vaikuttamaan asioihin sisältäpäin. Sekä työn että opintojen parissa kysyn aina ensimmäiseksi: Miksi tämä on merkittävää tekemistä? Vaikka en useinkaan pysty hahmottamaan etukäteen, mitä kaikkea työtä tavoitteiden eteen täytyy tehdä - ja mitä kaikkea tästä toiminnasta voi seurata, moraaliset perusteet ja käsitys tekemisen suunnasta ovat silti kirkkaana mielessäni ennen työhön ryhtymistä. Yleensä oivalluksia siitä, mitä ituja mikäkin toiminta sisältää ja mitä niiden avulla voi

saada aikaiseksi, syntyy koko ajan matkan varrella, jälkikäteenkin. Näin näyttää tapahtuvan myös silloin, kun kirjoitan.

Tutkimussuunnitelmasta se alkoi

Voi mikä onnenpotku! Pro gradu -työni ohjaaja ehdotti minua Helsingin kauppakorkeakoulun sekä Helsingin yliopiston ja Joensuun yliopiston teologisten tiedekuntien yhteiseen ”Business Ethics and its Philosophical Foundations” - tutkimusprojektiin. Tunsin olevani etuoikeutettu, kun pääsin mukaan tutkimusryhmään, jonka lähestymistapa ajankohtaiseen aiheeseen olisi filosofinen ja jossa yhdistyisi molempien akateemisten tutkintojeni eli kauppatieteiden ja sosiaalietiikan näkökulmat. Syksyn 2007 aikana kirjoitimme yhteistä tutkimussuunnitelmaamme Suomen Akatemian rahoitushakua varten. Yhteinen kirjoittaminen avarsi näkemyksiäni yritystoiminnan eettisistä ja yhteiskunnallisista ulottuvuuksista yleisesti ja erityisesti hyvinvointialan innovaatiotoiminnassa. Oivalsin, että tämän ryhmän tukemana ajatteluni kehittyisi ja voisin saada aikaiseksi väitöskirjan, jolla on yhteiskunnallista merkitystä. Rahoitushakemus jätettiin tammikuussa. Samana keväänä valmistuin teologian maisteriksi ja kirjoitin jatko-opintohakemukseni Helsingin yliopiston teologiseen tiedekuntaan, pääaineena sosiaalietiikka. Väitöskirjani työnimi oli tuolloin ”Living Lab -innovaatiotoiminta hyvinvointialalla”.

Myönteinen päätös tutkimusprojektimme rahoituksesta tuli syksyllä 2008. Olin tuolloin täysin uppoutunut työhöni EU-rahoitteisen hyvinvointipalveluhankkeen vetäjänä sekä hyvin-

vointialan kehitysyhtiön kehittämispäällikkönä. Rakensimme yhteyksiä hyvinvointialan yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin toimijoiden välille, tasapainoillen taloudellisten tavoitteiden ja hyvinvointitavoitteiden maastoissa. Mielestäni onnistuimme melko hyvin. Jatko-opintojen suorittamiselle ei kuitenkaan jäänyt aikaa eikä energiaa. Päätös ryhtyä täysipäiväiseksi tutkijaksi puolitoistavuotisen projektirahoituksen turvin oli helppo. Tahdoin tutkia innovaatiotoimintaa, jonka parissa olin vuosikaudet tehnyt töitä ja jossa työssä koin tarvitsevani filosofista ajattelutapaa ja tutkimusosaamista. Uskoin ja uskon vieläkin, että voin väitöstutkimukseni avulla saada innovaatiotoiminnan näkökulmaa siirtymään taloudellisista arvoista hyvinvointiarvoihin tasapainoisella ja myös yrityksiä kannustavalla tavalla.

Melko pian rahoituspäätöksen saapumisen jälkeen oivalsin alkuperäisen tutkimussuunnitelmani fokuksen olevan korjaamisen tarpeessa. Hätäännyin. Entä jos väitöskirjani aiheen muuttuminen hyvinvointialan Living Lab -innovaatiotoiminnasta ikääntyvien kanssa toteutettavien innovaatioprojektien moraaliseen oikeutukseen romuttaakin mahdollisuuteni osallistua tutkimusprojektiin ja tehdä väitöskirjaa? Keskustelu ohjaajan kanssa auttoi minua ymmärtämään, että väitöstutkimusten ja tutkimusprojektien suunnitelmiin suhtaudutaan eri tavoin kuin kehittämisprojektien suunnitelmiin. Kehittämisprojekteissa isommat muutokset alkuperäiseen suunnitelmaan - kuten esimerkiksi projektin fokukseen ja kohderyhmään - tulee hyväksyttää ohjausryhmällä. Väitöskirjan ohjaus taas tarkoittaa ennen muuta neuvotteluja ohjaajan

ja projektiryhmän kanssa, eikä rahoittaja valvo toteutuksen sisältöjä kuten kehittämisprojekteissa. Pelkoni tutkimukseni loppumisesta heti alkumetreillä osoittautui siis turhaksi. Samalla oivalsin, että tarvitsen poisoppimista nykyisistä työkäytänteistäni. Projektijohtamisen mallit projektisuunnitelmineen (ks. esim. Turner 2008), joita kehitän myös väitöstudiumtutkimuksessani, eivät sellaisenaan sovellu väitöstutkimusprojektin suunnittelu- ja ohjausvälineeksi.

Ohjauskeskusteluissa syntyi myös muita väitöstutkimuksen käytäntöjä ja kulttuuria koskevia oivalluksia. Toinen ohjaajistani totesi heti alkumetreillä tutkimussuunnitelmani olevan ok, mutta kovin tekninen ja gradumainen. Hän kehotti minua käyttämään tutkimukseni alkuajan tutkimusaiheeni perusteelliseen ihmettelyyn sekä omien arvojeni pohdintaan. Noudatin ohjetta, jonka jälkeen suhtautumiseni väitöskirjan tekoon muuttui merkittävästi. En enää ajatellut sitä ammattitaitoisesti suunniteltuna ja moitteettomasti toteutettuna projektina, vaan ennemmin tutkimusmatkana omien ja yhteiskunnallisten arvojen lähteille. Seuraavat versiot tutkimussuunnitelmistani, joita tein myös jatkorahoitushakemuksia varten, olivatkin jäsentyneempiä filosofisesta ja yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Motivaationi tehdä tutkimusta kasvoi entisestään. Sittemmin jokaisen tutkimussuunnitelman uudelleenkirjoittamisen myötä olen mielestäni pystynyt myös rajaamaan tutkimustani akateemisesti ja yhteiskunnallisesti terävämpään suuntaan. Toisaalta nyt väitöstutkimuksen puolessavälissä tuntuu siltä, että suunnitelmien päivittäminen ei enää vie ajatteluaani samalla tavoin eteenpäin kuten alkuvaiheessa.

Työpapereiden, esitelmien ja artikkeleiden sekamelska

Alkuun en kärsinyt blancon paperin tai tyhjän näyttöruudun syndroomasta. Ensimmäisen vuoden 2009/2010 aikana kirjoitin useita, lähinnä englanninkielisiä työpapereita, ensimmäisestä ja toisesta tutkimuskysymyksestäni. Kirjoitin myös yhden, jo aiemmin aloitetun suomenkielisen yhteisartikkelin, joka sivusi tutkimukseni taustaa sekä ensimmäistä tutkimuskysymystäni.

Alkuperäinen ajatukseni oli kirjoittaa monografiväitöskirja, koska arvioin sen palvelevan parhaiten maailmanparannustehtävääni. Päätös kirjoittaa 1-2 kansainvälistä artikkelia osasta tutkimuskysymyksiäni syntyi projektikokouksessa ensimmäisenä syksynä. Alkuun kuvittelin kansainvälisen artikkelin kirjoittamisen olevan helppoa työpapereitteni pohjalta. Suhtauduin kirjoittamiseen teknisenä suorituksena; jos kansainväliset artikkelit ovat hyvä asia jatkorahoituksen ja koko tutkimusprojektimme kannalta, tehdään sitten sellainen. Keväällä 2010 uskoin olevani pitkällä ensimmäisen kansainvälisen artikkelini kanssa. Onnistuin saamaan paperini kansainväliseen konferenssiin, väitöskirjan tekijöille tarkoitettuun mentorointi-istuntoon. Konferenssissa saamani palautteen myötä ymmärsin, että olin yrittänyt sisällyttää puoli väitöskirjaa yhteen paperiin. Matka senhetkisestä paperistani kansainväliseksi artikkeliksi olisi siis vielä pitkä. Kirjoittaessani tätä esseetä keväällä 2011 olen kirjoittamisen loppusuoralla, mutta en vielääkään maalissa.

Olen oppinut - ja opin yhä edelleen - tutkimustyöstä ja tutkimusaiheestani eniten kirjoittaessani työpapereita, artikkeleita ja esitelmiä, sekä keskustellessani niistä ohjaajani ja projektiryhmäni kanssa. Olen käsitellyt papereissani suomalaista hyvinvointipolitiikkaa, innovaatiotoiminnan nykytilaa ja ongelmia Suomessa ja EU:ssa, sekä toimintavalmiusteoriaa ja sen soveltamista kehittämisprojektien suunnitteluun. Osassa on ollut liikaa asiaa ja argumentti kateissa, osassa argumentointi taas on ollut terävämpää. Nykyisten papereiden sisällöistä muodostuu kuitenkin ainakin jälkikäteen tarkasteltuna kokonaisuus, joka sisältää taustatietoa, tutkimusongelman kuvauksen sekä tutkimusnichen haltuunottoa kolmen tutkimuskysymyksen osalta. Vaikka työtä on vielä paljon, uskon olevani kasvu-uralla omien sanojensa ja argumenttiansa takana seisovaksi kirjoittajaksi. Sellaista ammattitaitoa ja -identiteettiä tarvitsen myös maailmanparantajana.

Lievä kirjoittamiskammoni lähti kuitenkin kehittymään työpapereistani ja artikkeliluonnoksistani saamani palautteen myötä. Nolotti, että samoihin ongelmakohtiin palattiin yhä uudelleen ja että työ ei tuntunut edistyvän riittävän nopeasti. Hämmennystä lisäsi saamani ristiriitainen palaute jatkokoulutusseminaarissa ja projektikokouksissa. En tässä vaiheessa vielä ymmärtänyt, että kukin antaa palautetta omista lähtökohdistaan ja oman tieteenalansa tutkimuksen käytänteistä käsin. Lamaannuin. Harkitsin uutta ei-akateemista uraa siivoojana tai kukkakauppiaana. Syksy 2010 kului yksityiselämän haasteiden ja toisten kirjoittamien papereiden parissa. Luettuani useita kymmeniä referee-menettelyn läpikäyneitä

artikkeleita huomasin, että artikkelien laatutaso on kirjava. Papereiden äärellä myös oivalsin, että entinen pelko oman tutkimusongelmani ratkaisemisesta jo jossain toisessa artikkelissa oli turha. Rupesin iloitsemaan jokaisesta hyvästä artikkelista, joka sivusi omaani ja johon pystyisin viittaamaan. Varmuuteni siitä, että teen yhteiskunnallisten ja omien arvojeni kannalta tarpeellista tutkimusta, kasvoi. Huomasin myös pystyväni kertomaan entistä selkeämmin erityyppisille kyselijöille, mitä tutkin. Näin jälkikäteen uskon, että edellä mainittu kansainvälisen artikkelin pitkä kirjoittamisrupeama yhdessä intensiivisen lukuvaiheen kanssa auttoi minua asemoimaan omaa tutkimustani osaksi muuta kriittistä yhteiskunnallista tutkimusta.

Kirjoittamiseni lähti kunnolla uudelleen käyntiin siinä vaiheessa, kun päätin työstää kansainvälisen artikkeliluonnokseni seuraavan version suomeksi. Sain tämän vinkin toiselta väitöskirjan tekijältä, johon tutustuin Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun järjestämällä kurssilla kevättalvella 2011. Käymämme lyhyen keskustelun perusteella vakuutuin, että oma ajattelu ja argumentointi kehittyvät, jos kirjoittaa paperin sekä suomeksi että englanniksi. Toiselta kurssilaiselta taas sain neuvon, että jokainen versio paperista kannattaa kirjoittaa "alusta alkaen" tyhjältä pöydältä, ei vain toista paperia muokkaamalla ja kääntämällä. Tämä työtapana on hidas, mutta uskon, että se kannattaa. Juuri nyt kirjoittaminen tuntuu hyvältä; joskus voi vierähtää viisikin tuntia ilman, että kiinnitän huomiota ulkomaailmaan. Tiedän toivoakseni nyt paremmin, miten minun kannattaa työskennellä saavuttaakseni

väitöstutkimukselleni asettamani tavoitteet. Palautteen pyytämisen ja vastaanottamisen kanssa joudun tosin tekemään vielä töitä. Olen selvästi liian herkkänahkainen ja haavoittuva kritiikistä.

Asiantuntijakommenteja ja yhteiskunnallista keskustelua

Syksyllä 2010 minua pyydettiin mukaan kirjaanprojektiin, työnimeltä ”Talouskasvun pakosta vapaa hyvinvointivaltio”. Arvioin osallistumisen tärkeäksi useammasta syystä. Kirjan aihe koskee valtavirta-ajattelusta poikkeavia politiikan muotoja ja sivuaa siten väitöstutkimustani sekä aikaisempaa prograduani. Osallistuminen kirjaanprojektiin voisi siis ruokkia minua maailmanparantaja ja päinvastoin. Oppisin tuntemaan kriittisiä yhteiskuntatieteilijöitä ja heidän ajatuksiaan sekä saisin omaa ääntäni kuuluviin. Yhdessä voisimme olla osaltamme luomassa uutta yhteiskunnallista doksa (Bourdieu 2001) nykyisen talouskasvulähtöisen ajattelun rinnalle. Ehkä saisin myös puhtia kirjoittaa tähänastisista tutkimustuloksistani mediaan. Perustelin osallistumisen hankkeeseen itselleni siis laajasti sekä hyvinvointiarvojen että tuotannollisten kriteerien perusteella (tutkimuksen oikeutuksesta ks. Lamont ja Thevenot 2000).

Ryhmän tähänastinen vuorovaikutus, joka on koostunut lähinnä omista wikikirjoituksista ja toisten wikikirjoitusten kommentoinneista, on ollut rikastavaa. Se on auttanut minua hahmottamaan innovaatiotoiminnan ja talouskasvun kysymyksiä laajemmasta näkökulmasta, sekä asemoimaan ja perus-

telemaan omaa väitöstutkimustani. Erityisesti toisten kirjoitusten lukeminen ja kommentointi on pakottanut ottamaan omaan tutkimusaiheeseen sellaisia näkökulmia, joita ei itse itselleen ole osannut asettaa. Vielä en tiedä, mitä muuta hyvää hanke synnyttääkään jatkossa, kun työstämme ajatuksemme sanakirjan muotoon.

"Kansantalouden ja työurien pidentämisen näkökulmasta uudet palvelumuodot voivat olla hyviä ilmiö. Kaikkea vapaaehtoistoimintaa ei kuitenkaan maksullisilla palveluilla välttämättä voi korvata, sanoo Sari Sarlio-Siintola. Hän valmistee Helsingin yliopistossa väitöskirjaa hyvinvointipalveluiden kehittämisestä ikääntyville. Avainkysymys on, menetetäänkö samalla inhimillisen hyvinvoinnin näkökulmasta jotain olennaista, Sari Sarlio-Siintola pohtii. (Helsingin Sanomat 27.3.2011)

Eräänä aurinkoisena maaliskuun päivänä 2011 sain ohjaajaltani tekstiviestin, jossa hän kirjoitti Helsingin Sanomien toimittajan ottavan minuun yhteyttä. Toimittaja soitti hetken päästä. Hän kertoi tekevänsä juttua hyvinvointialan palveluyrityksistä ja tarvitsevänsä kriittisen tutkijakommentin tekstiinsä. Suostuin pyyntöön, vaikka lupautuminen sotki päivän aikatauluni. Ajattelin, että kommentointi on tehokas väline saada ajatuksilleen näkyvyyttä valtakunnan päälehdessä ja tunnettuutta toimittajien parissa. Sen ansiosta ehkä saisin myöhemmin ääneni kuuluviin lehden vieraskynäpalstalla. Oikeutin kommentointityön itselleni siis lähinnä tuotannollisista syistä. Keskus-

telimme toimittajan kanssa aiheesta viitisen toista minuuttia, jonka jälkeen tiivistin sanomiseni yhteen ydinviestiin. Lopuksi tein pienen muutoksen toimittajan muotoilemaan tekstiin ja huokaisin tyytyväisyyttäni. Tuli tunne, että tässä puhuu oikea tutkija, joka osaa kiteyttää asiansa kansantajuisesti. Samalla oivalsin, miten oma ajatteluni vapaaehtoistoiminnan kaupallistamisesta, jota väitöstutkimukseni myös sivuaa, oli kehittynyt tuon yhden iltpäivän aikana. Nyt suunnitelmissani on vieraskynäpalstalle kirjoittaminen tulevana syksynä. Kirjoittamisen tavoitteeksi olen asettanut oman ajattelun ja argumentaation kehittämisen sekä tähänastisten tutkimustulosteni välittämisen suurelle yleisölle. Uskon, että talouspuheen täyttämässä yhteiskunnassa kirjoitukseni tulee herättämään mielenkiintoa ja keskustelua.

Loppusanat

Olen tarkastellut tässä esseessä jatko-opintoihini ja väitöstutkimukseeni sisältyvää akateemista kirjoittamista maailmanparantajan näkökulmasta. Punoin juonen, jonka kautta toivottavasti hahmottuu erityyppisten kirjoitustöitten merkitys maailmanparantajaidentiteettini rakentamisessa ja ilmaisemisessa. Itselleni juoni osoittaa erityisesti sen, miten Bazermanin (2007) väitteen mukaisesti olen oppinut samaan aikaan, kun olen kirjoittanut. Eri tekstilajit ovat tarjonneet minulle malleja siitä, miten asioita käsitellään ja minkälaisia positioita niissä otetaan. Olen oppinut ja omaksunut niitä kirjoittamalla kirjoittamisen käytänteitä, löytänyt uusia näkökulmia tutkimusaiheeseeni ja maailmanparannustyöhöni sekä saanut ääntäni

kuuluviin myös yliopiston ulkopuolella. Erityyppinen kirjoittaminen on siten auttanut minua kehittymään akateemisenä kirjoittajana ja rakentanut maailmanparantaja-identiteettiäni.

Kirjoitustöittäni joukkoon kuuluu myös tämä essee. Se on tyyliltään henkilökohtainen ja siksi täysin erilainen kuin tutkimussuunnitelmani, artikkelikäsikirjoitukseni, kirjaprojektini wikikeskustelut tai kommenttipuheenvuoroni lehdessä. Esseitä työstäessäni mietin erityisesti, miten kuvata kirjoittamistani ja maailmanparannusideaani lyhyesti, kansantajuisesti ja arkipäiväisesti, tunteita unohtamatta. Toivon, että esseeni avasi sinulle, arvoisa lukija, uusia näkökulmia.

Lähteet

Bazerman, C. (2007) Genre and cognitive development: Beyond writing to learn. Konferenssipaperi, the 4th International Symposium on Genre Studies - SIGET, Tubarao, Santa Catarina, Brazil, 15-18 August. Verkossa:

<http://www3.unisul.br/paginas/ensino/pos/linguagem/cd/English/5i.pdf>. Luettu 17.5.2011.

Bourdieu, P. (2001) *Contre-feux 2: Pour un mouvement social européen*. Paris: Raisons d'agir editions. M. Kaupin suomennos verkossa:

http://www.helsinki.fi/~amkauppi/pol/bourdieu_osallistuvan_tieteen_puolesta.htm. Luettu 17.5.2011.

Grönholm P. (2011) Mummon, vaimon tai miehen voi nyt vuokrata. *Helsingin Sanomat*, 27.3.

Innovation Union –kotisivut.

http://ec.europa.eu/research/innovation-nion/index_en.cfm.

Luettu 17.5.2011.

Lamont, M. & Thévenot L., toim. (2000) *Rethinking Comparative Cultural Sociology. Repertoires of Evaluation in France and the United States*. Cambridge: Cambridge University Press.

Meyerson, D.E. (2001) *Tempered radicals: How People Use Difference to Inspire Change at Work*. Boston: Harvard Business School Press.

Polanyi K. (2009) *Suuri murros: Aikakautemme poliittiset ja taloudelliset juuret*. Suom. Natasha Vilokkinen. Tampere: Vastapaino. (Alkup. 1944)

Nussbaum, M. (1992) Human functioning and social justice. In defense of Aristotelian Essentialism. *Political Theory* 20:2, 202-246.

Räsänen K. (2011) Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä. Kurssimateriaali. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu, Organisaatiot ja Johtaminen.

Sarlio-Siintola S. (2008) Kuluttajakansalaisen vapaus ja suotuisa käytös hyvinvointivaltiossa. Pro gradu. Helsingin yliopisto, Teologinen tiedekunta.

<http://www.doria.fi/handle/10024/5993>

Turner J.R. (1999) *The Handbook of Project-based Management*. London: McGraw Hill. Työ- ja elinkeinoministeriön kotisivuilla: <http://www.tem.fi/index.phtml?s=2069>. Luettu 17.5.2011.

Tämän kokoelman esseissä tutkijat ja opettajat kertovat omasta työstään, kukin omalla tavallaan. Esseet käsittelevät kirjoittajien suhdetta akateemiseen työhön, tutkijuuteen ja kirjoittamiseen. Esseet tarjoavat omakohtaisia ja tuoreita kertomuksia akateemisen työn kentältä kohtalotovereille, akateemista työtä tutkiville sekä niille, jotka yrittävät hallita tai kehittää sitä.



ISBN 978-952-60-4217-6
ISSN-L 1799-4799
ISSN 1799-4799

Aalto-yliopisto
Kauppakorkeakoulu
Johtamisen ja kansainvälisen liiketoiminnan laitos
www.aalto.fi

**KAUPPA +
TALOUS**

TAIDE +
MUOTOILU +
ARKKITEHTUURI

TIEDE +
TEKNOLOGIA

CROSSOVER

VÄITÖSKIRJAT